

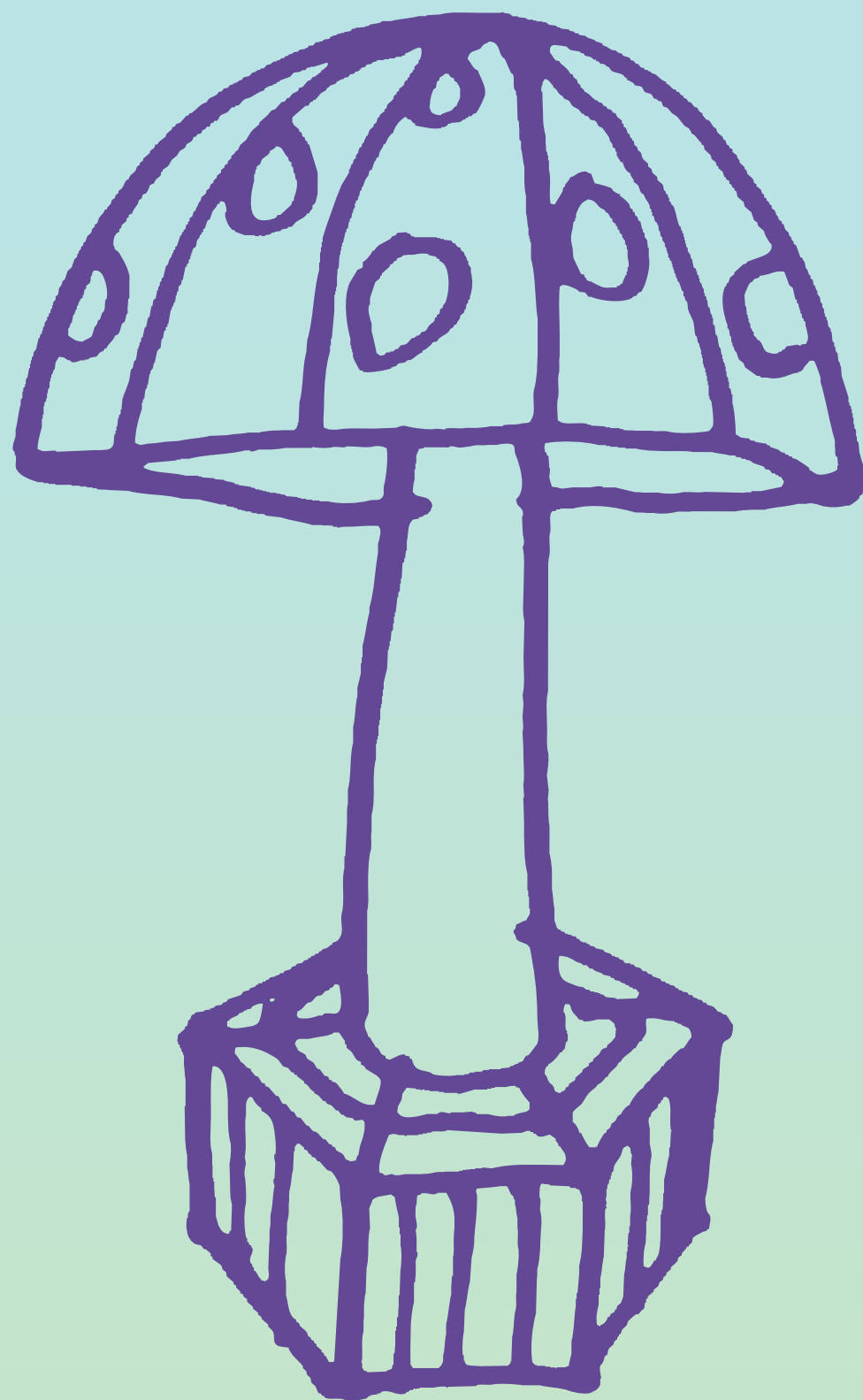
MÜÜRILEHT

TARTU JA MAAILMA KULTUURILEHT

VIIETEISTKÜMNES NUMBER : SUVI 2011

KOLLEGIUM: KAISA EICHE, INDREK GRIGOR, PÕIM KAMA,
MARGUS KIIS, MARTIN OJA, JOONAS SILDRE, KRISTINA PAJU,
HELEN TAMMEMÄE, ANNA-LIISA UNT, SVEN VABAR, BERK VAHER,
KEIU VIRRO ;; VÄLJAANDJA: MTÜ TARTU KULTUURITEHAS ;;

schilling

ILUSA MUUSIKA FESTIVAL

2. juuli 2011, Kilingi-Nõmme

www.schilling.ee

15 : SUVI

TOETAJAD: TARTU LINN, TARTU KULTUURKAPITAL, EESTI KULTUURKAPITAL;;
TRÜKK: PRINTALL ;; TIRAAŽ: 4000 ;; TASUTA!

Kaasautorid:

Carolina Pihelgas ja **Hasso Krull** on kirjanikud, kes muuhulgas peavad luuletõlgenduste blogi. Alguse sai see 2010. aasta juulis – ühelt poolt soovist luuletõlkega aktiivsemalt tegeleda, teisalt tõdemusest, et tõlkeid on raske kirjandusajakirjades avaldada. Blogi nimi viitab sellele, et igasugune tõlkimine on samal ajal ka tõlgendamine, seda eriti luule puhul. Samas on tõlkijad üritanud luuletusi võimalikult täpselt edasi anda. Luuletuste valik on spontaanne ja sõltub ilmast, tujust ja loetud raamatutest; sellegipoolest üritavad autorid tõlkida võimalikult paljudest erinevatest keeltest ja kohtadest. Blogi asub aadressil luuletõlgendus.blogspot.com.

Carolina ja Hasso tõlgitud ja tõlgendatud luuletekstid moodustavad käesoleva numbri kõrvaloleval lehel luulerubriigi.

Triin Rebane õpib Tartu Kõrgemas Kunstikoolis teisel kursusel fotograafiat. Triinu tegemistega saab tutvuda aadressidel www.flickr.com/photos/triinr ja kushimushi.blogspot.com.

Mari-Liis Lvov on vabakutseline fotograaf, kes õpib hetkel samal erialal Tartu Kõrgemas Kunstikoolis. Kõige meelepärasem on talle inimeste ja ürituste pildistamine. Vabal ajal meeldib talle tegeleda ka DJ-nduse ning muusikaproduktsooniga (trummi ja bassi ning dubstep'i lainetel).

Mari-Liis Lvov ja Triin Rebane käisid üritusel Mood-Performance-Tants jäädvustamas kõike, mis lava peal, selle ees ja kulisside taga aset leidis. Vaata lähemalt seltskonnarubriigist — lk 5.

Alver Linnamägi on kunstnik ja fotograaf, kes lisaks õpetab ka noori. Kahe nädala pärast saab ta kätte diplomi Eesti Kunstiakademiast ning plaanib edasi õppida, kuid eriti just loomingule keskenduda. Varem on natuke juba keskendunud ka. *Alveri kaamerasilm tabas sulle si noore kunstniku preemia väljakuulutamisel Köler Prize galal — lk 6.*

Kristjan Muul on vabakutseline kriitik ja kõhu ori, kes lahkus hiljuti Helsingisse, ent otsustas enne veel jagada proletaarlastest kolleegidega oma gurmaanikogemusi Tartu sööklates. *Kristjan Muuli valgustusest läbi Vilde šnitsli saate lugeda hedonisti rubriigist — lk 28.*

KUKU NUNNUD:

Anna Hints (s. 1982) on sündinud Tartus, hetkel elab ja õpib Tallinnas. On lõpetanud Tartu Kõrgema Kunstikooli fotograafia erialal, hetkel õpib Tallinnas Balti Filmi- ja Meediakoolis režissööriks. Aastast 2005 teinud kaasa mitmetel grupinäitustel Eestis ja väljaspool. Hilisemad personaalnäitused on „Sundmõtted” Draakoni galeriis 2010. aastal ja „Nälg” koos Maria Rõhuga Tallinna Linnagaleriis 2011. aastal. Järgmine projekt on suvel toimuv helikunstnik Maile Colberti kureeritud kaasaegne audiovisuaalne ooper Portugalis.

Eva Labotkin (s. 1982) on sündinud Tartus, hetkel elab ja õpib Tallinnas. On õppinud Tartu Ülikoolis filoloogiat, aga lõpetanud samas ülikoolis maalieriala. Hetkel omandab Eesti Kunstiakadeemias vabade kunstide magistrikraadi. Aastast 2006 osalenud grupi- ja kuraatorinäitustel nii Eestis kui väljaspool. Hilisemad personaalnäitused on „Magamajäämine” Tallinna Linnagaleriis 2010. aastal ja „Intsident” koos Olivia Vereviga Hobusepea galeriis. www.evalabotkin.com

Marja-Liisa Plats (s. 1984) on sündinud Rāpinas, hetkel elab ja töötab vabakutselise kunstnikuna Tartus. On lõpetanud Tartu Kõrgema Kunstikooli fotograafia erialal, aastast 2004 osalenud grupinäitustel, esimene personaalnäituse kogemus „Juurte juurde” koos Anna Hintsiga Võru Linnagaleriis 2010. aastal. 2008. aastast Tartu Noorte Autorite Koondise liige. www.liiso.planet.ee

Toomas Thetloff (s. 1984) on sündinud Tartus, hetkel elab ja töötab vabakutselise kunstnikuna Tallinnas. On õppinud Tartu Ülikoolis psühholoogiat ja Tartu Kõrgemas Kunstikoolis fotograafiat. Aastast 2003 osalenud grupinäitustel Eestis ja väljaspool, millest hilisemad on Pariisis Rivoli 59 galeriis grupinäitus „Lack of stimulus” 2010. aastal, Artshoki biennaalil koos Taavi Piibemanniga esitletud „Schrödingeri kast” Tartu Kunstimajas ning taas koos Piibemanniga korraldatud kunstivõistlus „Raha, mitte armastuse pärast” ArtDepoos 2011. aastal. Hetkel osaleb Eha Komissarovi kuraatorinäitusel „Konfrontatsioonid ja provokatsioonid. Sissevaade kaasaegsesse Eesti kunsti” Poolas Varssavi Rahvusmuuseumis. www.thetloff.com

KUKU NUNNUD on Tartu kaasaegse kunsti festivali ART IST KUKU NU UT 2011 produktsioonistipendiumi laureaadid, kelle näituseprojektiga „Tartust ära” saate tutvuda kunstiveergudel – lk 16.

Toimetus:

Helen Tammemäe
Keiu Virro
Joonas Sildre
Anna-Liisa Unt
Madis Katz
Kaija M Kalvet
Pille Sepp

peatoimetaja
teatritoimetaja
koomiksitoimetaja
linnaruumitoimetaja
kujundaja
keeletoitmetaja
keeletoitmetaja

helen@muurileht.ee
keiu@muurileht.ee
joonas@muurileht.ee
annaliisa@muurileht.ee

Reklaam – reklaam@muurileht.ee

Jälgi Mürilehe tegemisi ka twitteris ja facebookis!

Fotod: Renee Altrov

Mind hämmastab, et me peame ikka veel rääkima sal-
livusest ja võrdõiguslikkusest. Ma usun, et seda teemat
ei pea enam Müürilehe lugejatele leierdama, aga mul on
piinlik, et mu portugallannast etioopia juurtega tuttav
tuleb Tartusse ja saab tänaval oma nahavärvi pärast sõi-
mata; mul on piinlik, et PsaiKol peksti mõned kuud tagasi
pesapallikurikaga luud puruks ja et Tartu linna peal jõi-
guvad mingisugused ebastabiilsed natsipoisid, kes meie
külalisisüliõpilasi kimbutavad.

Me peame endale tunnistama, et meil on nendesama-
de väära-stunud maailmapildiga noorukite näol prob-
leem, mida ei saa ignoreerida.

Seda probleemi võib olla meile endile üsna keeruline
näha, sest kui me parajasti just ise ei satu mõne võõra-
maalasega linna peale jalutama, pole neid olukordi eriti
võimalik märgata. Samuti on teadmatuses võimuorga-
nid, sest tihti peale ei tee välismaalased nendest konflikt-
tidest ise politseisse avaldust, vaid pakivad lihtsalt kohvri
ja asuvad ümber märksa sõbralikematesse kohtadesse.
Ometi tuleks sellistele teemadele suuremat tähelepanu
pöörata, kuna kui me soovime olla atraktiivseks turismi-
sihtpunktiks ja oma külastele vastutulelikeks võõrusta-
jaiks, ei saa me endale selliseid vahejuhtumeid lubada.

Selle koha pealt on Tartu endiselt provints, kus kahjuks
leidub mühakaid ja matse, kes ei ole ikka veel aru saa-
nud, et me elame globaliseerunud maailmas.

Just selle pärast on vaja tuua siia rohkem külalisi mujalt,
et inimesed harjuksid ja oskaksid väärtustada multikul-
tuursust. Ma ei poolda massilist immigratsiooni, aga ini-
mesed, kes on tulnud siia õppima või meile külla, võiksid
olla teretulnud ja oodatud. Võib-olla on kasu sellest, kui
kutsume siia esinema artiste mujalt maailmast ja proo-
vime luua kontakte väliskunstnikega, et meil õnnestuks
näidata, et teistsugused inimesed on huvitavad ja meie
kultuuri rikastavad. Kõik need inimesed, kes meil siin
koha peal vaeva näevad, et praktiliselt omadest vahendi-
test tuua kohale maailmakuulsaid artiste, vääri-
vad minu arvates iseäranis loorbereid.

Ma loodan, et ka te ise leiate suve jooksul piisavalt aega
ja võimalusi, et ringi rännata ja oma maailmapilti avarda-
da ning tulla sügisel tagasi paljude heade mõtetega, mida
meie väikeses provintsiriigis ka teistega jagada, et me ei
sulguks iseendasse ja oskaksime ümbritsevat maailma
paremini mõista. Ma loodan, et teid tervitatakse nendes
kohtades, kuhu teie jalad iganes teid viivad, sõbralikult ja
soojalt ning et teisse ei suhtuta seal eelarvamustega

Helen Tammemäe

CHARLES BERNSTEIN

Luuletus

Kõigepealt mõningad mõisted.
Esiteks, koer —
neile, kes pole siit pärit
ütlen igaks juhuks, et see on päris tavaline
koduloom, neli jalga ja saba.
Peab mainima, et
aastaajad luuletuses viitavad
Kirde-Ameerikale,
kus sügis tähendab seda, et lehed
langevad, talv on aga külm ja tavaliselt
hall — tihti
kasutan ma aastaaegu
metafoorselt,
nagu te seda peagi näete.
Klaasi all pean silmas kõva, läbipaistvat
materjali, kasutatakse näiteks
akende jaoks. Eessõnu kasutan tavaliselt
selleks, et anda edasi asjadevahelisi
suhteid, näiteks millegi kohal või
vahel olemist, samas kui tegusõnad viitavad
tegevusele — jooksmine või näiteks
kokkupõrkamine. Kui ma kirjutan mina, siis
viitab see tavaliselt minule endale, samal ajal
kui Dante viitab neljateistkümnenda sajandi
itaalia luuletajale, kelle ületamatust
„Pörgust” pärineb ka selle lühikese
lüürilise teksti stiil. Kuna te ei
näe käsikirjalist lehte, millelt ma
luuletust loen, täpsustaksin veel,
et iga rida algab suure tähega — see
annab edasi formaalsust ja
väärikust, aga ma ei loodagi, et
see kõik adekvaatselt kohale jõuaks,
kui ma seda luuletust teile
nüüd kõva häälega ette loen. Olen
kasutanud mitmeid võõrkeelseid
sõnu: *Pierre* on prantsuse
nimi, sarnane meie oma
Peetriga; *tristesse*, samuti prantsuse keelest,
tähendab kurbust ja *achtung* on
saksa sõna, mis tähendab tähelepanu.
Kaks asja veel. Kahe esimese
rea jooksul nimetatud kits on lihtsalt
üks tavaline kits. Ja kui ma lõpus
mainin ühte rohelist
diivanit, siis see on üks koht,
kus mulle tihti meeldib istuda.

With Strings, 2001
(Tlk Carolina Pihelgas)

GARY SNYDER

Augusti keskpak Sourdough’ mäel

Suitsuvine all orus
kolm päeva palavust pärast viiepäevast vihma
vaik helgib kuusekäbidel
kivide ja aasade kohal
uute kärbesteparved.

Ma ei mäleta enam asju, mida kunagi lugesin
mõned sõbrad, aga nad on linnades.
Joon plektassist külma lumevett
vaatan alla lõputu kaugele
läbi vaiks hõreda õhu

Riprap & Cold Mountain Poems, 1959
(Tlk Carolina Pihelgas)

BO CARPELAN

Õhtu

Vaata, kuidas õhtu õitseb —
Vaata, kuidas maa kingib taevale,
mis on täis tuhandeid kadunud tähti,
vaikuse

Vaata, kuidas kõik on vastupanuta
mähitud armastusse, vaikusesse, õrnusesse.
Ainustki tõelisust pole alles.
Ainult uni.

Õhtu imeline rahu —
Kuule, kas keegi läks just mööda?
Ei, peale meie ei saa ju siin olla
kedagi.

Som en dunkel värme, 1946
(Tlk Carolina Pihelgas)

MICHAEL KRÜGER

Kõneleb Marx

Vahel, kui ilm Läänes selgemaks läheb,
vaatan ma sädelevaid rahavooge,
mis valguvad vahutades üle kallaste
ja ujutavad üle veel põuase maa.
Mulle teeb nalja see loba diktatuur,
mida ühiskonnateooria pähe
välja pakutakse, kui alt tulevaid uudiseid
ikka uskuda võib. Minu käsi käib hästi.
Vahel näen Jumalat. Ta paistab kosunud.
Arutame metafüüsilisi küsimusi, muidugi naljaga
pooleks, üllatavalt asjatundlikena dialektikas.
Viimati küsis ta minult mu Kogutud Teoste
väljaannet, väites, et ta ei olevat
seda mitte kusagilt leidnud.
Mitte et hakkaksin sellesse uskuma, ütles ta,
aga ega see kahju ka ei tee.
Andsin talle autorieksemplari, viimase
sinisest väljaandest, koos kommentaaridega.
Muide, ta on palju haritum kui ma arvasin,
teoloogiast täiesti tüdinunud, viskab liiva
dekonstruktsiooni masinavärki, psühhoanalüüs
on tema meelest täielik jama, ta ei võta
seda suu sissegi. Tal on üllatavaid eelarvamusi.
Näiteks Nietzschele annab ta andeks isegi
kõige tottramad laused, see-eest aga Hegelit
ei kannata silma otsaski. Omaenda projektist
ta ei räägi, on liiga häbelik. Palun,
ütles ta hiljuti, olles pika pilguga Maa
peale vaadanud, palun olge valmis.

Wettervorhersage, 1998
(Tlk Hasso Krull)

Kultuur kutsub

2011

TALLINN

EUROOPA KULTUURIPALJUN

Postimees

TALLINK

LENNUPARTNER

ESTONIAN AIR

Helimelu linnasidames

Vabaõhu festival

Eesti Pops

2011

9. JUULIL

TELLISKIVI LOOMELINNAKUS

13 ARTISTI, 2 LAVA

PIDU 14:30-04:00

3PEAD

IMANDRA LAKE

EWERT

AND THE TWO DRAGONS

ANIMAL DRAMA

RÖÖVEL ÖÖBIK

CHALICE

TALAMAK

ARGO VALS, KARL PETTI, MAGNUS MOREL

LAIKA VIRGIN

GEE & ÖÖKULM

PILVIKUD

BERT ON BEATS

GORŌ LANA

ACOS COOLKAS

(V E N E M A A)

WWW.EESTIPOPS.EE

DISSIDENDINA TARTU ÜLIKOOLI MAALIOSAKONNAS

Helen Tammemäe

Mina ei kirjuta alla Tartu Kunstnike Liidu üleskutsele toetada Tartu Ülikooli maalikunsti osakonda. Ärge saage minust valesti aru — see ei tähenda sugugi, et ma ei toetaks maalikunsti eriala õpetamist Tartu Ülikoolis, vastupidi, kuid oma viimase kolme aasta kogemusest maalikunsti eriala kõrvaleriala õpilasena Tartu Ülikooli maalikunsti osakonnas olen ma jõudnud nii mõnegi tõdemuseni.

Mõte maalikunsti õpetamisest Tartu Ülikoolis on ilus ja hea, aga kaua me oma olemasolu Pallase najal argumenteerime?! Muidugi on ka viimase aastakümne jooksul siit mõned nimed võrsunud, aga kui paljud neist ise tunnistavad, et nende läbilöök just tänu maaliosakonna toetavale õlale on teoks saanud? Toetuskirj väidab, et „kui haridusministeeriumi plaan eriala sulgeda jõustub, tekib sügisest auk mitte ainult jõudsalt tuure koguvasse Tartu kunstielu, vaid Eesti maalikunsti arengusse üldisemalt.“ Ma tahaksin selle peale küsida, et mis rolli on viimase kolme aasta jooksul mänginud maalikunsti osakond Tartu jõudsalt tuure koguvass kunstielus?! Ehkki ma annan endale aru, et ma liigun pigem alternatiivkultuuri radadel, ei ole ma täheldanud maaliosakonna mittemingisugust aktiivset osalust kohalikus kunstielus.

Kogu selle avalduse rõhuasetus on vale ja ilmselt kirjutatud ja allkirjastatud inimeste poolt, kes maaliosakonna hetke seisuga päris täpselt kursis ei ole. Ka osakonnast endast on silmakirjalik enne lõppu hakata mingit märterlikku võitlust pidama, kui tegelikkuses ollakse juba mitu aastat ilmselt ühe koha peal tallanud.

Mida ma siis õigupoolest maaliosakonnale ette heidan?

Õppinud aasta-poolteise jagu maaliosakonnas, taipasin ma, et sellel kohal pole iseloomu. Üksikuid tegijaid on ikka ja piisava tahtmise korral on võimalik ennast teostada igal pool, aga mingit ühistunnetust või motiveerivat inspiratsiooni ma küll ei tundnud. Mind see esialgu väga ei kõigutanud, kuna minu inspiratsioon, motivatsioon ja revolutsioon elasid teises seltskonnas, aga mind häirisid rohkem osakonna kasutamata jäetud potentsiaal ja initsiatiiv.

Õppekava maaliosakonnas on aegunud ja isegi kui jätta kõrvale õppekava struktuuriline ülesehitus, siis see, mis tegelikku sisu lõi, ei olnud kindlasti mitte, mida see endas lubas. Ma ei taha olla tänamatu nende õppejõudude ees, kes mind seal palju õpetasid ja ma olen neile jätkuvalt tänulik, kuid õppekorralduses tuli palju ette igasuguseid möödalaske ja tegematajätmise.

Kõige suuremaks probleemiks kujunes minu jaoks aga see, et luuakse justkui mingit alternatiivi, kuid sellist, mis ümbritsevaga absoluutselt ei suhestu. Mis dialoogist me räägime, kui kogu see tegevus ennast isegi omades raamides kehtestada ei suuda?!

Kuidas saab üldse miski toimida, kui puuduvad initsiatiiv, motivatsioon ja tulemus?

Üks kõige suurem kuritegu on minu meelest olla ignorantne

See on ühe mehe riik ja stagneerunud institutsioon. Elujõuline süsteem peab olema jätkuvas dialoogis end ümbritsevaga ja olema järjepidevalt uuenev selleks, et püsida. Paratamatus on, et sellised endassesulguvad süsteemid surevad varem või hiljem välja.

Maalikunsti erialal Tartu Ülikoolis olnuks tohutult potentsiaali olla alternatiiviks kunstiakadeemiale, pakkuda dialoogi ja esindada akadeemilist kunstiõpetust kui eraldi väärtust. Seda kõike on jätkuvalt vaja ja selle vajalikkust võiksid näha

ka riigiisad, aga sellega oleks pidanud tegelema ülikool juba varem. Kes teab, võib-olla ülikooli juhtkond lasi teadlikult sellel asjal vaikselt kokku kuivada, sest ka ülikool proovib viimasel ajal üha enam lähtuda majanduslikult kasulikest otusest, viitsimata probleemidesse süveneda.

2010. aasta kevadel ütlesin ma välja ebaumugavaid asju

Detailidesse laskumata rääkisime me eelnevast ka osakonnas juba poolteist aastat tagasi. Kui seda saab rääkimiseks nimetada. Kogu see kommunikatsioon kukkus meil seal üsna halvasti välja.

Ütleme nii, et püüd algatada diskussiooni päädis sellega, et maaliosakonna juht Jaan Elken süüdistas mind siis ja ilmselt süüdistab siiani selles, et mu taga seisab mingi Tallinna institutsioon, kes haub tema vastu vandenõud ja on mu ilmselt palganud selleks, et maaliosakond kinni pandaks. Ta teadis juba siis öelda, et tõusev skandaal oleks heaks vabanduseks, et ülikoolis kokkuhoiu ettekäändel struktuurimuutusi teha. Niisiis, mind üllatab, et kui seda juba siis väga hästi teati, siis miks selle osas midagi juba kohe ette ei võetud?

Mina ei kirjutanud möödunud nädalal alla Tartu Kunstnike Liidu üleskutsele võidelda Tartu Ülikooli maaliosakonna eest. Mitte seetõttu, et ma ei usuks, et Tartu Ülikooli maaliosakond ei võiks olla kõrgtasemel klassikalist maalikunsti õpetav asutus, mis võiks pakkuda dialoogi teistele kunstikoolidele ja olla Tartu kunsti lipulaev, vaid seepärast, et see lihtsalt tänases päevas ei ole seda. Kui ülikool ise ei võtnud maaliosakonna õppekava reformimiseks midagi ette ning pigistas osakonnasiseste kitsaskohtade ees silma kinni, pole käesolev tulemus kuigi üllatav.

Ka riikliku tasandi suhtumine panna kõik nõrgemad üksused kinni, selle asemel et nende arendamiseks midagi ette võtta, on ilmselt vangerdus eelarve lappimisel. Ja siin ei ole tegelikult ka enam vahet, mida keegi arvab või kuidas asjad tegelikult on. Siin ei tahetagi probleemi näha, rääkimata sellega tegelemisest.

Niisiis kokkuvõtvalt süüdistan ma osakonna enese suutmatust areneda, selle üliõpilasi suutmatuses ennast kehtestada ja oma õiguste eest seista, ülikooli, et see on probleemi ees juba aastaid silma kinni pigistanud ja lõpuks ka ministeeriumi, et see eelistab asju vaadata ainult mustvalgelt ja läheb lihtsama vastupanu teed mittetoimivaid struktuure lihtsalt sulgedes, selle asemel et nendega tegeleda.

Mis?
Mood-Performance-Tants
Millal?
7. mai 2011

Pildistasid: Triin Rebane ja Mari-Liis Lvov

MÜÜRILEHT : 5

SELSTKOND

„Kollektiivne hõgustumine Jevgeni Zolotko Köler Prize'i laureaadiks kuulutamise puhul (vasakult Timo Toots, Sigrid Viir, juubeldavad KIWA ja Kaisa Eiche, kummituse varju jääb Dénes Farkas, kelle kõrval Tõnis Saadoja ja võidu puhul laialihajunud Jevgeni Zolotko ise)

Ootusärevuses publik

Etteaste toruga

Visible Solutioni poisid Taaniel Raudsepp ja Karel Koplimets (tagaplaanil) ning Anneli Porri

Pidulik väljakuulutamine (vasakult: Dominic Skathanas, Anders Härn ja Olga Temnikova)

Tundmatud kunstnikud Leene Nola ja Art Yom

Tuntud kunstnikud Marge Monko ja Maria-Kristiina Soomre

Üritusega ilmselgelt rahule jäänud publik joovastunult tantsuhoos, teiste seas õhus Neeme Külm

Mis?

Noore kunstniku preemia Köler Prize gaala EKKM'is
Millal?

28. mai 2011

Pildistas: Alver Linnamägi

MEELIERUTAV PEATUS- PAIK KÕIGILE, KES TEEL...

Küsib Mürileht, vastab Toomas Leis

Mis on Sadhu ja mida seal huvitavat sünnib?

Sadhu koflik on selline hubane kohake Kuressaare südames, kus iga rändaja saab jalga puhata ja midagi head hamba alla. Ja teelolijad (või siis eluteel olijad) oleme me ju kõik. Sadhud on müstilised hindu rändmungad ja sõna *sadhu* tähendab sanskriti keeles midagi, mis on hästi tehtud. Sadhu koflik ongi pisut irreaalne ja müstiline koht selles mõttes, et oleme siin n-ö kõik ise teinud, kujundusest ja värvimisest ja mööbliparandusest kuni retseptide ja ürituste ja pillimänguni välja. Ja usume siiralt, et ise tehtud, hästi tehtud. Ehk siis lühidalt — Sadhu koflik on vahva ja ilusa aiaterassiga hää söögikoht Kuressaare linnas, kus aeg-ajalt toimub ka põnevaid kultuuriüritusi.

Kust tuli inspiratsioon Sadhu loomiseks?

Kuna Kuressaare on meie arust konkurentsitu Eestimaa ilusaim linn, siis tundsiime, et siin on sellise boheemlasliku ja sõbraliku ning vaba olemisega kohajärgi lausa karjув vajadus!). Samuti tahtsime pakkuda kaaskodanikele alternatiivseid toiduelamusi vahelduseks traditsioonilisele pubisöögile. Aga eks inspiratsiooni on aastatega saadud üle maailma rännates. Lugesin ükskord kokku, et siiani on mind erinevad tegemised viinud umbes 40sse eri riiki üle maailma ja Sadhu ongi vist segu nendest emotsioonidest.

Mis on Sadhu Jämm? Millised muusikud astuvad üles Sadhu Jämmidel?

Sadhu Jämmid said alguse 2009. aasta detsembris ja on oma esialgsed juured saanud kusagilt Indiast, hipide *jam session*’itelt Goas. Kuna maailm on täis raha nimel tehtud muusikat ja raha juhitud muusikatööstust, siis kipub ära kaduma tegelik muusika tegemise mõte: „Et oleks lahe esineda ja et oleks lahe kuulata!” See ongi Sadhu Jämmide moto. Siin saavad esineda nii noored ja rohelised kui ka tegijad profid ja ilma piletiraha maksmata saavad muusikanautlejad kõik seda kuulata! Žanrid varieeruvad rokest iiri folgini ja *heavy metal*’ist bljuusini. Esinejaid on täiesti seinast sein, on huvitavaid noortebände ja soloartisti, samas ka oma ala absoluutseid tippe, nagu näiteks Villu Veski või Jäääär. Külalisi on olnud nii Brasiiliast, Prantsusmaalt kui Tšiilist ja Soomest. Kõige noorem solist oli vist 8-aastane ja kõige vanem roki-taat 81-aastane.

Mille poolest kohvik peale muusikalembuse veel silma paistab? Kas on menüüs või atmosfääris midagi, mille pärast tuleks tingimata vähemalt korra suve jooksul Kuressaarde sõita?

Kuressaarde tuleks suvel tulla kindlasti rohkem kui korra, sest siin on omamoodi eriline atmosfäär ja hingus. Sadhusse võib aga igal aastaajal sisse astuda. Meil on väga *chill* ja mõnus aiaterass nii söömiseks kui lihtsalt veininautlemiseks. Eriti hinnatud on meie kalavalik. Igal hommikul ostame turul saadaolevat värsket kala! Linask, tuulehaug, ahven ja räim on praegused hitid! Suve poole lisanduvad veel lest ja siig. Ja kindlasti kaob mõni hooajaline kala ära. Pole kuulda olnud, et sellist asja Eestis keegi veel teha viitsiks. Igal pool on Norra lõhe või külmutatud hõbeheik. Samas on mujal maailmas see nii tavaline. Aga jah, sellepärast tasub tulla. Iga päev värske kala ja kui mingi kala saab päeval otsa, siis ongi otsas ja järgmine hommik tuuakse värskest turult uut kraami.

Kui palju on Kuressaares inimesi, kes käivad pidevalt alternatiivmuusikaüritustel? Palju on Sadhu Jämmil tavaliselt publikut?

Täpselt on keeruline öelda, kuna piletit meil ei ole, aga hinnanguliselt käib ühe Jämmi öhtu jooksul läbi vast paar-kolmsada külast. Nii et melu on vägev ja liikumine tihe. Välja on kujunenud lausa seltskonnad, kes Tallinnast ja Pärnust selleks ajaks kohale tulevad ja neid ei ole vähe. Samas kasvab pidevalt ka populaarsus kohalike muusikagurmaanide hulgas.

Kas Sadhu on Saaremaal oma kategoorias esimene ja ainulaadne või on tal eelkäijaid, teisi alternatiivkultuurile orienteeritud klube?

Ei oskagi niimoodi öelda. Aga midagi sarnast küll keegi ei korralda ja sellisel kujul ei tee.

Mida kujutab endast Sadhu stipendium?

Jämmil saavad põhimõtteliselt osaleda kõik soovijad, kellel on midagi head ja hingest pakkuda. Alates 2011. aastast paneb Sadhu koflik välja Kuressaare seltsielu edendamiseks ja Saaremaa noorte muusikute motiveerimiseks Sadhu Jämmi aastastipendiumi, mille suurus on 1500 eurot. Võimalusel ja koostöös sponsoritega võib lisanduda veel eriauhindu. Sadhu Jämmi aastastipendium ja muud auhinnad antakse pidulikult üle detsembris, Sadhu kofliku sünnipäeva galal ja aasta viimasel Jämmil. Nominente saavad määrata kõik ja lõpliku valiku teeb auväärne žürii, kuhu kuuluvad Kristo Käo, Villu Veski, Toomas Leis, Tarmo Berens ja Heli Jalakas. Täpse statuudiga saab tutvuda Sadhu kofliku feisspuki lehel.

Kui noor muusik tahab Sadhu Jämmil üles astuda, siis mida ta selleks tegema peaks?

Tuleb kohale tulla :)... Aga vahel on soovijaid päris palju, nii et veel parem oleks natuke ette teada anda, siis on kindel, et lavaaega saab. Aga üldiselt siiani on kõik saanud oma etteasted ära tehtud. Ja peab ütlema, et väga lähedat ja kvaliteetset muusikat on kuulnud. Õnneks selliseid joores „õllepruulijatüüpe” pole kordagi olnud ja see pole ka see koht. Eeldame ikka, et esineja teeb asja siiralt ja on ka pisut vaeva näinud. Niisama jaurata võib kõrtsis või metsas või parem üldse mitte...

Mis asi on SadhuTape?

Päevast päeva ühtesid ja samu „hitte” keerutavad raadiod tekitavad mürafooni, millest läbihammustamine võib ajada suu lõhki. Usun, et igasugustest Gagadest ja Biiberitest on paljudel kõri, aga on olemas rühm inimesi, kellele läheb korda tõeline, ilma müüginumbrite ja ööklubide tantsupõrandate meigita, otse maapõue sügavustesse ulatuvatest juurtest toituv muusika.

SadhuTape on ellu äratatud just selliste inimeste ühendamiseks. Erinevate resident-DJ-dega koostöös sündinud projekt toob iga nädala reedel interneti vahendusel kuulajateni kõige ainulaadsema, seni avastamata ja oma headuses juba tuntud maailmamuusika. Ja toimetab selle otse Teie kodudes olevatesse kõlaritesse. Igal nädalal, käsitledes erinevat stiili, teeme maakerale mitu tiiru peale, haarates kõikjalt vaid parimaid rütme ja helisid: *reggae*, *funk*, *soul*, *afrobeat*, balkani muusika, idamaised araabia ja aasia rütmid jne — muusikat meditatsiooniks ja tantsuks. SadhuTape’i resident-DJ-d ei rahuldu pelgalt hea muusikaga. Sooviga muuta meie tunniajaseid *mixtape*’isid veelgi sisutihedamaks tuuakse neisse läbivaid jooni, segades omavahel erinevaid muusikastiile (nt araabia *funk*, *reggae-jazz* jne), avaldades austust suurkujudele (nt Bob Marley *tribute*), pannes kokku stiiliseseid *cover*’eid juba kuulsust kogunud lugudest ja kompides kõikvõimalikke maailmamuusika avaruste piire. Sadhu jaoks aitab SadhuTape’i kokku panna ja n-ö asja vaimseks isaks on Ivar Pterskihi, kes on küll saare juurtega, aga paikneb ja ajab praegu kultuuriasja hoopis Viljandis.

Nii et iga nädala reedel kell 12.00 avaldame uue SadhuTape’i. Seda siis Sadhu kofliku feisspuki lehel ja ka aadressil www.sadhu.ee/jam. Seal saab ennast lisada ka meililisti, nii et SadhuTape iga reedel sulle postkasti potsatab.

Milline on sinu enda (Toomas Leisi) taust? Kas kohvikupidamine ja kultuuri arendamine tähendab eduka ärimise jaoks omamoodi kursimuutust?

Endal pikalt ei tahakski peatuda. Lühidalt ma arvan, et see on maa peale ja juurte juurde tagasitulek, mis on igati nauditav.

Pinksiklubi on sündinud globaalse alatooniga kasutamata või surnud linnaruumi vastu tekkinud kõrgeltarenenud kriitikast, mille eesmärgiks on parandada inimesi ja neid ümbritsevat avalikku ruumi, mõjutades seeläbi ka kodanikke endid. Nagu rahvatarkus on öelnud: paljud üritavad parandada maailma, kuid keegi ei ürita parandada iseennast. Selleks ongi Pinksiklubi valinud spordiala, mis põimub erinevate valdkondade kultuurikihtidesse, parandades eelpool mainitud, kuid jäädes ise siiski vankumatuks lauatenmiseks, mis teadupärast on maailma populaarseima spordiala jalgpalli järel teisel kohal.

Kui hakata rääkima mastaapsemast lauatenmisekultuurist maailmas, selle võimalustest kas või diplomaatias ja spetsiifikast üldiselt, ei viitsiks ilmselt keegi seda artiklit pikemalt lugema hakata. Seega tuleb juba alguses juttu sellest, mis see Pinksiklubi täpsemalt on. Kui Pinksiklubi oleks uus film ja lugeja oleks terav kriitik, kes esimese poole tunniga peab filmist välja lugema, kas tegemist on kvaliteetse asja või mõttetu amatöörlusega, vaataksite ilmselt selle filmi lõpuni. Vähemalt need, kellele meeldib Londoni, Berliini või New Yorgi muusikakultuur.

Pinksiklubi idee

Idee valdkondadevahelises on antud projekti puhul iseenesestmõistetav, sest vastasel juhul see ei toimiks, st ei pakuks inimestele huvi. „Selleks, et luua uut standardit ei saa luua asja, mis on veidike uus, selleks tuleb luua midagi totaalselt ainulaadset ja uut,“ rääkis 90ndate alguse ühel pressikonverentsil Microsofti boss Bill Gates, vihjates otsest Apple Computer, Inc.-ile. Mingis mõttes on Pinksiklubi nagu Apple, püüdes Eestis luua midagi enneolematut ja uut, kuid selle jätan teie otsustada. Kuna teame, et geniaalsuse ja hulluse vahel on vaid õhkõrn piir, siis on raske klassifitseerida, millega täpsemalt tegu. Kindel on see, et üks ei välista teist. Pinksiklubi koondab kokku parimad melomaanid ja linnakunstnikud, kes kogu üritusele vundamendi loovad. Selleks on loodud kolm tasandit, mis ürituse raames üksteist toetama hakkavad. Edasiviivad mootorid — muusika, disain ja lauatennis. Kui 2010. aastal sündis Katusekino, mis muutus sedavõrd populaarseks, et igale seansile pidi pool päeva varem koha rotilõksuga kinni panema, siis 2011. aasta epohhiloovaks linnaruumifenomeniks saab avalik lauatennis „Pinksiklubi“, läbi mille sotsiaalne lauatenmise mootor alles hoogu koguma hakkab. Korraga on võimalik mängida mitte kahel, vaid kahekümnel inimesel, seega pole sellises mängus klassikalisi reegleid — kuigi lõpuks selgub võitja, sest igal mängijal on üks löögivõimalus igas ringis.

PINKSIKLUBI

Globaalne vs. lokaalne avalik lauatenmise revolutsioon

13–16. JUULI, TALLINN

ROTERMANNI KVARTAL / EKKM / SKOONE BASTION / F-HOONE

Lauatenmise tahud ja urbanism

Lauatennist saab vaadelda kolme moodi. Esimene on klassikaline, mille inglased 1880. aastal väidetavalt enda kodumaal avastasid, st esimesed mängud tegid — kuigi ajaloos leidub ka fakte, mis viitavad hiinlaste kasuks. Need, kes vähegi reisinud on, tunnevad teist varianti eelkõige Euroopa pealinnadest, nagu Berliin, Kopenhaagen ja Stockholm, kus sotsiaalsed lauatenmise klubiõhtud eriti populaarsed on. Loomulikult ei koosne need vaid pingpongist, vaid tervest elementide perekonnast, mis ühe indiviidi heaolu garanteerivad — muusika, sõbrad ja rohke dialoogikeskne mängurõõm. Kolmas variant puudutab avalikku linnaruumi, kus lauatennist nii parkides kui väljakutel mängida saab. Selleks on linna paigutatud spetsiaalsed, vastavalt disaineri äranägemisele valmistatud statsionaarsed lauatenmiselauad, mis hooajati igapäevaselt kasutust leiavad. Näiteks on analoogne mentaliteet linnaruumist isegi New Yorgi Tompkins Square Parki East Village's kolinud, kus iga huviline ööpäev läbi mängida saab. Isegi reketite laenukamisele on mõeldud, neid saab lähimast kohvikust ja ikka tasuta. Loomulikult on käesolevaga raske öelda, kes avaliku lauatenmise idee peale esimesena tuli, kas USA või Euroopa, kuid ega selle väljaselgitamine polegi omaette eesmärk. Glo-

baalne tendents näitab seda, et lauatennis on hakanud enast klassikalisest kontekstist välja rebima ja urbanistlikku linnaruumi koonduma, pakkudes inimestele sotsiaalset mängulusti. Sellise lauatenmise kontseptsiooni autorid Euroopas saavad olla vaid sakslased, sest just neil leidub linnaruumis enim laudu, seega ka huvilisi. Pinksiklubi võib aga pidada kahe viimase aspekti miksiks, mis propageerib sotsiaalset pingpongi nii klubides kui avalikus linnaruumis, olles selle niikultuuri eestvedaja Eestis. Kui olete korra seda tunnet kogunud, mis sotsiaalse lauatenmise puhul tekib, siis on sellest juba raske loobuda.

Euroopa kultuuripealinn Tallinn 2011

Pinksiklubi kujutab endast lauatenmisele ja muusikale keskenduvat urbanistlikku projekti, mille kontseptsiooniks on luua Euroopa kultuuripealinna Tallinn 2011 raames avalikku linnaruumi sotsiaalset kokkukuuluvust, tegevust, jätkusuutlikkust, disaini ja kunsti. Vastavalt lauatenmiselaua asukohale võib üritus aset leida nii pargis, klubis kui ka mujal avalikus linnaruumis. Mäng ise kulgeb melomaanide poolt valitava muusika saatel ringliikluse printsiibil ümber lauatenmiselaua, mille raames saab korraga osa võtta kas või 10–20 huvilist.

Reeglid: kes mööda lööb langeb välja — st jääb uut mängu ootama.

Siiani on Pinksiklubi üritused toimunud ainult klubides, jäädes pimedatesse madala laega siseruumidesse, kuid Euroopa kultuuripealinna raames kolib Pinksiklubi 13.–16. juulil Tallinna tänavatele, et seal melomaanide ja pinksisõpradega käed lüüa ning südasuvine eksperiment käivitada. Peale seda jäävad kaks statsionaarset lauatenнисelauda terveks suveks linna, mis hakkavad lõbustama esialgu kesklinnas liikuvaid inimesi. Üks laud paigutatakse Rotermanni kvartalsse, teine Skoone bastionile. Pinksiklubi laudade graafilise poole eest kannavad hoolt andekad Multistabi kutid (multistab.posterous.com), kellega töötab tulla unikaalne koostöö. Idee ja kontseptsiooni autoriks jääb siiski Pinksiklubi, kuid suur osa nii Pinksiklubi kui terve kultuuripealinna ettevõtmiste realiseerumisel lasub kultuuripealinna loomenõukogu õlul, sest just nemad valisid projekti ametliku Euroopa kultuuripealinna programmi 251 projekti sekka.

See ei ole lihtsalt ühekordne üritus peale mida kõik kaob — vastupidi. See on alles lauatenнисe revolutsiooni algus. Nagu muutuvad eestlased, sedasi muutub ka linn ja ruum. Hea orgaanilise kollektiivi näide on vastvalminud NO99 Põhuteater, kes Pinksiklubi sõbralikult enda tiiva alla võttis ([\[teater.no99.ee/programm/pinksiklubi-64\]\(http://teater.no99.ee/programm/pinksiklubi-64\)\).](http://pohu-</p>
</div>
<div data-bbox=)

Alates juulikuust avaneb igal lauatenнисehuvilisel võimalus just Skoone bastionil lauatennist mängida. Selleks ei pea isegi mänguvahendeid kaasa võtma, sest NO99 välikohvikust küsides saate neid laenata täitsa muidu.

Lauatenнис ja tehnoloogia

Urbanistlikus lauatenнисekultuuris esineb veel teisigi arengutendentse, mis kõneainet pakuvad. Peale selle, et tegemist on nn kogukondliku spordialaga, mida saab harrastada väga lai spekter inimesi, on võimalik mängida nii spontaanselt võõrastega kui ka seda eelnevalt veebis kas tuttavate või muidu asjahuvilistega kokku leppides. Olgu selleks siis Facebook või mõni teine sotsiaalne veebiplatvorm.

Näiteks New Yorgis toimuvad lisaks igakuised avalikud turniirid, kus pingongi teema ka asjakohaseid ettepanekuid avaliku linnaruumi korraldusele pakub.

Mänguvahenditest rääkides võtab iga vanakooli inimene isikliku reketi kindlasti kaasa, kuid olemas on ka alternatiive. Kindlasti on lugejate seas nn iPhone'i generatsiooni esindajaid — hoidke silmad lahti. Just teile on üks Ameerika ettevõtte nimega Incase (www.incase.com) disaininud iPhone 4

Samas leidub veel põhimõtetega inimesi, kes lennuliiklust ei poolda. Näiteks üks selline eeskuju on Brian Eno, keda iga melomaan ja võib-olla isegi kunstnik teadma peaks. Tema on võtnud endale eesmärgiks liikuda vaid mööda maad ja vett. Ühtpidi on see ökoloogiliselt hea, teistpidi jälle halb, kuid eks see ongi erinevate generatsioonide ja põlvkondade erinevus.

Meie põlvkond, kus kasutatakse igapäevaselt internetti, mobiiltelefone, lennatakse lennukiga, süüakse kiirtoitu ja kantakse kiirmoodi, sellist kinnisideed tõenäoliselt ei oma. See aga tähendab seda, et igal muusika- või arhitektuurisõbral on võimalik vähemalt korra aastas ära käia Londonis, Berliinis, Barcelonas või Kopenhaagenis. Miks just nendes linnades? Loomulikult seetõttu, et just nendes pealinnades on avalikule ruumile enim rõhku pandud. Berliin ja London on nii või teisti ägedad multikultuursed metropolid, kuid veelgi ahvatlemaks teeb asjaolu lauatenisekultuur, mida nende linnade parkides kohata võib. See võis olla 10 aastat tagasi, kui Berliini linnaruumi esimesed statsionaarsed lauateniselauad pandi. Nüüdseks on terve linn nendega kaetud. Ping Londoni nimeline projekt otsustas sügisel 2010 viia enne 2012. aasta suveolümpiamänge läbi sotsiaalse linnaruumi projekti, mille raames paigutati üle linna avalikesse kohtadesse, isegi lennu- ja rongijaamadesse, pinksilauad, mida iga saabuv külaline või kohalik kasutada võis. Tulemus oli igatahes muljetavaldav.

Ka Pinksiklubi perspektiivsemaks kinnisideeks on saanud lokaalsel tasandil Tallinna ja Tartu katmine avalike lauateniselauadega, mis nii hooajati kui ka selle väliselt linlastele mängurõõmu tooksid. Seejärel paneb Pinksiklubi tuuri paika ning hakkab korra kuus spontaanselt sotsiaalse pinksi ja melomaanide juhitud üritust korraldama. Seniks tasub aga kannatlikult ootele jääda.

ümber käiva pinksireketit imiteeriva katte, mis on loodud spetsiaalselt lauatenise mängimiseks. Ehk nüüdsest saavad kõik iTelefoni kasutajad reketit kaasa võtmata nii linnaruumis kui kultuuripealinna Pinksiklubi üritustel telefoniga pinksi mängida. Allikad räägivad, et ka Nokia nutitelefonidele on analoogne toode töösse suunatud, eks näis.

Samal aastal ehk 1997, kui Incase asutati, lõi see toodete kaitsmiseks tehnoloogia, mis on kogu meie elus oluline. Disainitud selleks, et rahuldada individuaalselt kõikide inimeste huvisid, elukutseid ja kirgi. Incase'i toodete eesmärk on edendada disaini lihtsust, pakkudes samas intuitiivseid ja funktsionaalseid tooteid, suurendades seeläbi tõhustatud kasutajakogemusi.

Globaalne ja lokaalne

Pinksiklubi on enda loo pealkirjas välja toonud globaalsuse ja lokaalsuse aspekti, mis viitab ilmselgelt maailma kokkukui-vamisele. Siinkohal surfiksingi sellel teemal nüüd lähemalt. Kõik teavad, et nüüdisajal on lennupiletite hinnad aina taskukohasemad, seega on võimalik kõigil, kes vähegi erinevate riikide kultuuridest huvitatud on, suhteliselt soodsa hinnaga läbi lennata peamised sihtkohad Euroopas. Tutvusringkonnas on kuulda olnud isegi materiaalselt võrreldavaid kõlakaid, *à la* lenda enne Londoni, kui sõidan Tallinna. Ei tea, kas selline info ka adekvaatselt paika peab. Väidetavalt kujunevad lõplikud reisikulutused vastavalt perioodi pikkusele mõlemas eelmainitud linnas enam-vähem samaks — tundub naiivne.

www.tallinn2011.ee
pinksiklubi2011.tumblr.com
pohuteater.no99.ee/programm/pinksiklubi-64

ECLECTICA
www.eclectica.ee

01.09.2011 TEATRI KODU
LUTSU 2 TARTU
UKSED 19:00

ECLECTICA FESTIVALI AVAKONTSERT

robin guthrie (*fra*)
robinguthrie.com

ragatmika (*est*)

ambifunk.com
eclectica.ee

Kontserdile müüakse ainult 100 pääset hinnaga 20 €. Pileti saab osta internetipanga kaudu:
SEB a/a 10220194796223 | Saaja: AMBIFUNK MTÜ | Selgitusse lisa üritus, oma nimi ja e-mail.
Piletid on nimelised ja sissepääs toimub isikut tõendava dokumendi alusel. Pärast ülekande
sooritamist saadetakse ostja e-mailile kinnitus koos väljaprintitava piletiga.

EESTI EKSPRESS

Postimees

Foto: Johanna Nurm

DJ-ANKEET

Vastab: Martin Jõela

DJ-debüüt: 2007. aasta jaanuaris kutsus Seksound mind mängima Ulrich Schnaussi kontserdile Von Krahls. Tore, et nüüd olengi igal Ulrichi külaskäigul ka plaate mänginud. Olin õnnelik oma unistuse täitumise pärast ja püüdsin kõik oma sõbrad peole saada. Lõpuks ei kuulnud neist mind keegi — kes seisis piletijärjekorras, kes ootas garderoobis, kes jutustas seltskonnas WC uste ees, kes magas Lasnamäel oma kavaleri juures.

Muusikas oluline: Et mul tekiks hea tunne seda kuulates.

Oluline on ka ausus. Igas mõttes.

Muusikas ebaoluline: Liigne tantsupõrandasõbralikkus. Ma ei kannata remikse ega editeid, mis on tehtud aastaid hiljem, loo kaasaegsete eri versioonide vastu ei ole mul midagi. Kui ma ise tantsupõrandal olen, siis ei häiri, aga ise ma küll ei taha sundida ennast mängima lugu, mida on muudetud „paremaks”.

Mida mängin: Tunnen huvi paljude stiilide vastu, mängin vastavalt peole. Mu taust on ikkagi *indie*-muusikas ja sellest lähtuvalt mängin tihti enam või vähem tantsitavaid *indie*-sette läbi *indie*-popi, süntpopi, postpungi jne. Suur kiring on vanema muusika vastu ja hea meelega mängiksin rohkem *soul*’i, *funk*’i ja *disco* stiilis sette või hoopis äki *modpsychdancer*’eid.

Mida ei mängi: Moodsaid elektroonilise tantsumuusika stiile ega muud ebameeldivat muusikat.

Eredamad mängumälestused: Viimane Jazz Lessons Genklubis — suurepärase muusika ja publik.

Honey Poweri tuuri-DJ oli ka tore olla. Valga rokiklubi, kus pidi rahuldama nii kohalike punkarite kui ka Läti *indie*-popi sõprade isu, või festival Jyväskylä, kus teises ruumis mänginud Eesti ansambli (nimesid nimetamata (ei olnud Honey Power)) pettunud muusikafänne pidin lõbustama: „Se yhtye oli niin lattea, että voisitko soittaa jotain energistä musaa.” Toredad on ka erapeod trükikodades ja projektiruumides. Loomulikult ei saa unustada ka kõiki neid kordi, kui olen tühjale saalile mänginud.

Tehnilist: Olen vinüülihoolik, nagu hiljuti kirjutati, kuid mõistan korraldajaid ja tehnika kättesaadavuse võimalusi. Muidu ei ole ma tehnikainimene. Keerataivate nuppudega mikser on muidugi ilusam!

Nõuanne: Kui jälle tuleb muusika ühest kõlarist, tuleb CD-mängija kaablid üle kontrollida.

Viis klassikut:

Eva Pilarová — Léto, léto

Belle & Sebastian — Legal Man

The Human League — Dare LP

LCD Soundsystem — Get Innocuous! (Soulwax Remix)

Valerie Dore — The Night

Viis hetkekummitajat:

Craig Douglas — Don’t Mind If I Cry

Michael Farneti — ESP Switch

Hana & Dana — Autumn Leaves

Odyssey — Inside Out

Donald Byrd — Stepping Into Tomorrow

Lõppsõna: Kuulake rohkem erinevat muusikat.

Vaadake mu blogi ka: heliplaadistuudio.blogspot.com!

Wagon Christ – Toomorrow (Ninja Tune, 2011)

Kuulas: Mihkel „Rafu” Teemaa

Juba mõned aastad on mu lemmikleibeliks või vähemalt üheks kindlaks favoriidiks Ninja Tune (NT). Kuigi päris igat uut artisti ja väljalaset kuulata ei jõua, proovin suuremate ja huvitavamate nimedega end ikkagi kursis hoida. Sellepärast on väheke piinlik tunnistada, et Wagon Christ, kes tegutseb NT ridades juba pea kümme aastat, on minust kuidagimoodi mööda läinud, mistõttu on tema viimane, järjekorras kuues (NT väljastatutest kolmas) album, „Toomorrow” minu jaoks esimene kokkupuude mehega, keda mõni võib teada ka Luke Viberti või Plugi nime all.

Tegelikult on härra Vibertil — mis on tema kodanikunimi — varjunimesid veelgi. Erinevad *alias*’ed annavad Vibertile vabaduse eksperimenteerida erineva muusikaga. Ja tema amp-luaa on kirju, koosnedes mitmesugusest elektroonilisest muusikast.

Enamiku „Toomorrowst” moodustab hiphop. Just selline mõnus 90ndate maiguga instrumentaalhop. Koheselt tuleb meelde üks Ninja Tune’i enda grupeering sellest ajast — London Funk Allstars. Erilisteks pärliteks on minu jaoks „Harmony” ja „Mr. Mukatsuku” — mõlemad ideaalsed hommikulood. Kuid lisaks hiphopile võib siit leida ka *breakbeat*’i („Analyze This!”) ja *dubstep*’iga eksperimenteerimist („Wake Up”).

Wagon Christ ei kasuta MC-sid ega soliste, kuid see ei tähenda, et tegu oleks puhtalt instrumentaalmuusikaga ja et tema lugudel puuduks vokaal. Vibert kasutab ohtralt vokaa-lsämpleid. Isegi nii palju, et tema enda sõnul on see viinud pidevatesse vaidlustesse plaadifirmade inimestega, kes pole neist sugugi nii vaimustuses. Ma loodan, et need kogemused on seotud teiste leibelitega ja NT siiski selles osas talle piiranguid ei sea. Sest minu jaoks on need sãmplid midagi väga NT-likku. Vokaalsãmplite tihe kasutamine on iseloomulik ka NT oma raadiosaatele Solid Steelile.

Kogu „Toomorrow” album on kuidagi NT-lik. Seda on raske seletada. Võib-olla on asi viimati nimetatud vokaallõigukestes, võib-olla just selles, et see meenutab mulle varasemaid NT asju. Mis iganes seda põhjustab, on „Toomorrowl” kindel vaib. Ja see vaib on hea.

Ewert And The Two Dragons – Good Man Down (I Love You Records, 2011)

Kuulas: Penny Lane

Ewert And The Two Dragonsi teine kauamängiv „Good Man Down” on olnud ilmumisest peale Eesti plaadimüügi edetabelite lemmiklaps. Ja mitte ainult Eesti. Ka albumi reliisunud plaadifirma I Love You Recordsi kodumaal Lätis saadavad meie poisse heakskiitvad muhelused. Selle üle tasub ainult rõõmus olla, et eriliste *mainstream* ambitsioonideta õrn, rahumeelne ja folki armastav *indie*-pop suudab vankumatult raadiosüldile „ära teha”.

Peale seda, kui ma mõned aastad tagasi Ewert And The Two Dragonsit esimest korda esinemas kuulsin, tundus mulle, et see on üks selline Eesti bänd, mis pole justkui nagu

Kali Briis x Hommik / Kali Briis x Ki En Ra – Breakfast EP/Headshot EP (One Sense, 2011)

Kuulas: Leene Nola

Tänavu varakevadel ilmus One Sense leibeli alt järjekorras kolmas vinüüli-väljalase, mille A-poolel Kali Briisi ja Hommiku koostööprojekt ning B-poolel ühislooming Ki En Ra’ga. Tegemist pole kergesti paigutatava heliloominguga, mida hõlpsasti mingitesse väljakujunenud žanrilistesse piiridesse istutada. Kuigi ma üldiselt proovin igasuguseid postulaate vältida, siis püüan siinkohal mingid märksõnad ikkagi poetada. Tegemist on elektroonilise taustaga *spoken word*’iga, mille hiphopilikud rütmitaustad loovad mõnusalt vabas vormis jooksvad mõttekäigud. Kali Briisi sõnadevool jääb kusagile räpi ja *spoken word*’i vahepeale, meenutades kergelt neurootilist sisemonoloogi, kus mõtted kipuvad ringiratast *loop*’ima jääma. Kogu EP on julge eksperiment, luues siiski kergelt nihkes popilikku kõla. Kõiki lugusid (seda läbivalt nii A- kui ka B-poolel) läbib kindel käekiri, mis näitab, et autorid on iseendale kindlaks jäänud ja tallavad oma sissetallatud radadel, ning plaadile jõudnud lood on pikaajalise ja järjepideva loominguilise tegevuse tulem. Kõla on helge ja puhas — isegi nihestatud rütm on suures plaanis täpselt välja mõõdetud. See muusika on atmosfäär — see on terviklik ja sidus, muutumata sealjuures platooniliseks. Kõik kihid mängivad välja.

Kõigi kolme plaadil figureeriva artisti jaoks on esiplaanil nende muusika, poisid ise eelistavad pigem varju jääda ja lasta helidel enese eest kõneleda — muusika muusika pärast. Tunnetus on aus ja kogenud, emotsionaalselt intelligentne heli.

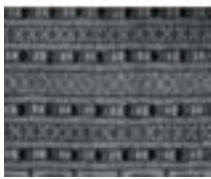
Ma ei saa mainimata jätta ka plaadikujundust, kus iga plaadikaane puhul on eraldi vaeva nähtud ja mis on ükskhaaval šabloonide abiga valmis värvitud. Seda enam võib iga plaadiomanik kindel olla, et tema plaat on väärtuslik ainueks-emplar, millesugust pole kellelgi teisel.

Breakfast EP / Headshot EP mängib muusikat, mis on välja võidelnud erilise koha minu plaadiriivil ja südames — ma arvan, et mu kõrvad on armunud. Ja paistab, et see pole pelgalt üheöö-*fling*.

Philip Jeck – Sand (Touch, 2008)

Kuulas: Sven Vabar

Philip Jeck töötab vanade vinüülide ja nende mängijatega, kuid ta teeb seda olulises mõttes hoopis sügavamal tasandil kui näiteks The Caretaker, kes lihtsalt võtab vana plaadi pealt kena meloodia ning keerab selle tontlikuks. Jeck leiab oma lugematutelt vinüülidelt tihti õige tillukesi jupikesi, mida originaalis kuulates normaalne inimene üldse tähelegi ei pane, ning töötleb neid luupides ja nagu kassipoeg lõngakera sassi ajades tundmatuseni. Jah, lõpp-produktis midagi tuleb veel vahel tuttav ette, miski kummitab, aga sellisel määral, et sündiv emotsioon või kogemus on midagi täiesti muud kui kunagises originaalis. „Sand” ilmus tegelikult juba 2008. aastal, aga järgneva kolme aasta jooksul on see olnud tasakesi teel klassikalise staatuse suunas. Plaati läbivaks motiiviks on Emerson, Lake and Palmeri algselt võidukas-pateetilised fanfaarihelid. Omal kombel väga ülevalt kõlab ka Jecki album, see kulgeb nagu mingi Heade Jõudude revolutsiooniline masin vastupandamatult ja võitmatult üle maastike ja linnade, aga Jecki interpretatsioonis on see vaatamata lippudele ja fanfaaridele üks äraütlemata ambivalentne, paljutähenduslik ja kummaline supermasin, mis koosneb lugematutest sürrealistlikult, auru- ja agropungilikult kokku klopsitud veidra-test, omavahel tuhandes eri keeles intensiivselt vestlevatest ja üksteist peegeldavatest elluärrganud agregaadikestest, kellest igaühel on oma maailmavaade. Kas ja kuidas sel supermasinal saab olla mingit põhimist Suurt Tähendust, on mõistatus. „Sand” on terve omaette mikrouniversum. Seda kuulates ei ole kunagi päriselt aru saada, miks ta kütkestab. Versioone on palju.

Sohrab – A Hidden Place (Touch, 2010)

Kuulas: Sven Vabar

Sohrab on noor Iraani muusik, 1984. aastal sündinud. Eelmisel aastal lasi ta Iraanist jalga ning taotles Saksamaal poliitilist varjupaika, aga seda talle ei võimaldatud, mistõttu kogub ta nüüd raha, et juristide abil kohtus varjupaiga mitteandmist vaidlustada. Kui te teda toetada tahate, ostke Touchi kodulehelt (www.touchmusic.org.uk) tema MP3 „Shouting at Dictators”, kogu raha läheb tema püha ürituse hüvanguks.

Miks ma seda räägin? Kogu maailm on kurjust täis ja see siin on muusikaarvustuste rubriik. Aga sellepärast, et Sohrab on tõsiselt hea ja andekas artist, kuigi veel üsna tundmatu. Ega muidu ei korjanud teda üles Touch, Briti kõige vanem sõltumatu *label*, kes ei suvatse isegi kunagi ühtki neile saadetud demo kuulata, nad teevad ise ettepanekuid artistidele, kes on üldiselt juba tunnustatud. Heas muusikas (nagu igasuguses heas kunstis) peab olema saladus, ta peab ärgitama sünesteetilist kujutlusvõimet, ning Sohrabi debüütalbum „A Hidden Place” (LP) täidab need tingimused erakordsel määral (nagu juba albumi nimigi lubab loota). Ei saa öelda, et Sohrabi *ambient* kõlaks „nagu filmi *soundtrack*”; pigem on see plaat sedavõrd ruumiline ja assotsiatsioonitihe, et loob filmi kuulaja peas pelgalt muusika jõuga. Kohati meenutab see film Tarkovskit, kohati rustikaal-hubast kaasmaalast Abbas Kiarostamit, siis jälle võib-olla miskit päris ulmelist, näiteks „Solarist”... Ja kogu selle ulmelise, poolkõrbelise maastiku taustal hõljub mingi udujas, pilvjas, tilluke ja õrn „olend väljastpoolt meie maailma”. Sellelt artistilt tahaks küll veel midagi olulist kuulda. Oleks äärmiselt kahetsusväärne, kui Iraani autoritaarsed põmmpead ta lihtsalt pokri pistaksid.

The Caretaker – An Empty Bliss Beyond This World (History Always Favours The Winners, 2011)

Kuulas: Sven Vabar

Nime The Caretaker taga seisab inglise päritolu helikunstnik James Kirby, kes 1990. aastate lõpul sai kuulsaks oma teise projektiga V/Vm, remiksides popmaailma meganime-de hitte veel brutaalsemalt kui Mike Patton, seejuures sülitades võimalikult kõrge kaarega *copyright*-värgile. Haipi ja toredat lärmi on V/Vm-i ümber olnud kõvasti rohkem kui Caretakeri ümber, aga praegu näiteks last.fm-i vaadates selgub, et Caretakerit on kuulatud kaugelt palju enam kui V/Vm-i, mis lõppude lõpuks ju oligi üks pigem kontseptuaalse kunsti kui muusika valda kuuluv üritus.

Ka John Peeli üks lemmikuid The Caretaker remiksib ja tühistab midagi, mis on juba ammu olnud — nimelt *ballroom*-ide jazz'i —, kuid teeb seda hoopis teisel viisil. 20. sajandi esimese poole smokingute, ballikleitide, šampanja ja kursaalide muusika jõuab meieni ohtra vinüülragina, kaja, *feedback*-i, tontliku tempoaeglustumise jmt hauntoloogiliste (või hea küll, miks ka mitte tontoloogiliste) heliefektide arsenalil kaasabil. Kohati suubub see igatsev-siirupine jäts päris pikaltkestvasse ja võikalt amneetilisse, dementsesse mürrasse. Ka Caretakeri-värgiga seoses on James Kirbyl kontseptuaalseid põhjendusi, mis seostuvad mälu, unustamise, vanadusnõtruse ja noores eas täitumata jäänud igatsustega, aga Caretakeri muusikat on kuidagimoodi väga meeldiv kuulata ka ilma igasuguste kontseptsioonideta. Ma tean, et mulle täitsa meeldiks kuulata seda vanaaegset, üheplaanilist tantsujätsu ka ilma igasuguse tontliku lisakeemiata, aga ometi tean, et ma siiski ei viitsiks seda teha. Caretakerit viitsin ma aga kuulata küll ja mitte vähe. Miks see nõnda on, on õieti huvitav küsimus, mida siinkohal pole ruumi lahkama hakata. Piisab sellest, kui öelda, et käesolev album pole küll nii hea kui „A Stairway to the Stars” (2002) või „Recollected Memories from the Museum of Garden History” (2008, netist muuseas täiesti tasuta allalaaditav), aga siiski Caretakeri parimate hulgas. James Kirbyl on kalduvus kohati täiesti pöörasele produktiivsusele (ka see on kuidagi kontseptuaalsusega seotud). Muuhulgas teeb ta veel Leyland Kirby nime all väga sirgjoonelist *ambient*-i ning andis äsja näiteks üsna viletsa I2” plaadi välja. Seda rõõmustavam on, et The Caretaker on tagasi oma parimas igatsevas ilus. Vahest ehk veidi liialt ennastkordavana, aga mis siis.

MÜÜRILEHE KÄESOLEVA NUMBRI KAAKETÜDRUK SCHILLING SÄRAB 2. JUULIL KILINGI-NÕMMES!

Suveaia lavalaudadel astuvad üles Oddfellows Casino (UK), Ultima Thule (EST) ja If We (RUS).

Schillingu üheks välismaiseks tõmbenumbriks on Inglismaalt tulev ansambel Oddfellows Casino, Brightoni linnas tegutsev bänd, mis mängib pehmekõlalist folgi ja jazz'i elementidega poppi, mida on kirjeldatud kui Robert Wyatti, King Crimsoni mahedamate hetkede ja ansambli America tumedama poole kohtumist. Bändi liider, laulja ja laulukirjutaja David Bramwell on varem teinud koostööd muuhulgas ansamblitega, nagu Stereolab, The Go! Team, Grasscut ja Fujiya & Miyagi. Eestise jõuab muutuva koosseisuga Oddfellows Casino kvarteti-na. (Kuula: www.myspace.com/oddfellowscasino)

Festivali kodumaiseks peaesinejaks on legendaarne rock-ansambel Ultima Thule. Läbi 80ndate ja 90ndate oli Ultima Thule üks Eesti olulisemaid ja mõjukamaid *rock*-bände, olles selle staatuse suuresti säilitanud siiani. Ultima Thule tun-tusele pandi alus laulva revolutsiooni aegadel, mil sündisid ka paljud Eesti *rocki*-ajalukku läinud lood („Tung ja torm”, „Aed”, „Liivimaa pastoraal”, „Vägev vähk”, „Lennelda priiks”, „Kassitapp”, „Ilmarine ja Dvigatel” jpt). Loorberitel puhkamise asemel üllitas ansambel 2010. aasta lõpus värske albumi nimega „Jälgede jälgedes”, mis on toonud ansamblile uue hingamise ja leidnud suurt poolehoidu nii kriitikute kui ka nooremate melomaanide seas. (Kuula: www.myspace.com/uthule)

Idanaabrite juurest saabub Eesti publikut rõõmustama värske Peterburi duo nimega If We. Bändi kuuluvad vennad Aleksandr ja Mihhail, kes alustasid ansambliga alles sellel talvel. Täna-seks Vene *indie*-taevas kiiret tähelendu teinud If We mängib kaunist meloodilist *indie-rock*-i ning laulab ainult vene keeles. Bänd on avaldanud kaks tasuta veebi-EP-d, mille lugudes kohtub Beach Fossils ja Wild Nothingi mõjudega nostalgiline Ameerika uus-*indie* eheda nõukogude pop-*rocki*’ga, à la Поп-механика, Аквариум või Кино. (Kuula: www.soundcloud.com/ifwe)

Samuti võõrustab Schilling Londoni bändi Design A Wave, mille muusikat võib nimetada *synth-wave*-iks ehk sündipopiks, mis ei karda eemalduda poploo struktuuridest ja ek-sida 80ndate B-filmide heliribade maailma. DAW tunneb hingesugulust ka James Ferraro, Ariel Pinki või John Mausi taolistel *lo-fi*-artistidega. Läti *underground*-i seniavastamata pärl Starmetis tegutseb väikelinnas Cēsises ja viljeleb meloodilist soojade kõladega *shoegaze*-süntesaatoripoppi. Pia Frausi liikmete Rein Fuksi ja Eve Kompi 2010. aastal alustanud projekt Imandra Lake mängib müra- ja kajarohket *shoegaze*-i elementidega muusikat, lisades sellele sügava-maid meeleolusid ning tumedama folkmuusika elemente. Luuperiga esineva soloartisti Pastacas loomingut võiks kirjeldada kui eksperimentaalset folk-poppi, kus kohtuvad flööt, akustilised instrumendid, elektroonika ja isikupärane laulmislaad. Muusika, mis on alati seikluslik, mänglev ja hea meloodiatunnetusega. Tartu ansambel Superliustik loob muusikat valdavalt jämmides, kuid puhta improvisatsiooni kõrval on nende eesmärgiks valada spontaanselt sündinud lood vormi, mis lubaks neid esitada ka edaspidi.

Klubis toimuv al järelepeol esinevad karismaatiline kontsertbänd Kreatiivmootor oma juba Inglismaalgi laineid löönud uhiuue kavaga ja humoorikat eestikeelset elektroonilist poppi mängiv *show*-grupp Laulan Sinule. Tantsupeo eest vastutavad Yön Syke DJ-d Soomest ja DJ Super Luks, lisaks tühista-takse tantsubiiti Rando Sule Hausitoas.

Schillingu piletimüük on käimas Piletilevi müügipunktides, internetis aadressil www.piletilevi.ee ja Statoili bensinijaa-mades. Pilet 16 eurot ja toimumise päeval 20. Pilet Schillingu klubiööl maksab 4 eurot, seda saab osta ainult klubi ukse-l.

Valmimas on ka kõiki festivali esinejaid sisaldav muusikako-gumik nimega „Schampler 2011”. Kogumik ilmub mõni nädal enne festivali nii CD kui kasseti kujul ja seda on võimalik või-leiva hinna eest soetada ka festivaliplatsilt.

Festivalile eelnevalt näitab riigitelevisioon kahte lühisaadet Kilingi-Nõmmest. Saade „Schillingi-Nõmme” kujutab endast ringvaadet läbi Schillingu prisma. Sõna saavad tänavamuusik, vinüülikolleksionäär ja saunalised. Sõna antakse ka tänavuse festivali esinejatele. Saate esimene osa on eetris järgmistel kuupäevadel ja kellaegadel:

21.06 ETV2, kl 20.45; 22.06 ETV1, kl 22.25; 23.06 ETV2, kl 23.25

Saate teist osa saab näha:

28.06 ETV2, kl 21.00; 29.06 ETV1, kl 23.05; 30.06 ETV2, kl 23.20

Lisainfo aadressil www.schillingee.

I

Antud kirjatöö on mõtteliseks järjeks eelmises Müürilehes ilmunud Peterburi raamatupoodide artiklile. Nagu eelmises numbris, nii püüan ka käesoleva popurii kaudu lugejale meelde tuletada, et Peterburi asub meile palju lähemal, kui me arvame. Aga kui hea lugeja kord Peterburi jõudma peaks, siis ta avastab, et see linn asub meist palju kaugemal, kui me arvatagi oskaksime. Eelneva lausega ei pea ma silmas mitte seda, et linn oleks arusaamatu, ohtlik või võõras, vaid seda, et Peterburi (nagu kõik ülejäänud kohad Maal) on nii-võrd eriline ja isemoodi, et temast palja silmaga aru ei saa. Arusaamiseks tuleb sukelduda uuritavasse paika kogu hingega aastakümneteks ning küll siis uurimisobjekt aja jooksul veel kõige paremas mõttes kaugemaks jääb. Seda öeldes usaldan Müürilehe uudishimust põlevate lugejate huvi ning kutsun teid rännakule Piiteri muusikapoodidesse, millest ma, tõsi küll, vaid õblukest osa tunnen. Aga nii palju, kui tunnen, selle annan teile meeleldi kaardiks. Sissejuhatuseks võiksid seejuures olla Solomon Volkovi sõnad roki võidukäigust Leningradis. Lugege hoolikalt, sest just selline kõrbev raevukus iseloomustab tänaselgi päeval Peterburi rokist hingestatud muusikapoode.

2

„Võin kinnitada, et The Beatlesi heliplaadid, mis jõudsid Leningradi küllalt kiiresti tänu valgustustöö kalduvusega lääne turistidele ja ettevõtlikele meremeestele, vapustasid muusikale vastuvõtlikku noorsugu neil sõna otseses mõttes „ajusid puhtaks loputades”.

The Beatlesi mood haaras kaasa ka Brodski, kes tõlkis 60ndate lõpul vene keelde nende „Kollase allveelaeva”.

Leningradi rokkarid-maadeavastajad, kuidagiviisi omandanud isetehtud instrumentariumi (nende kitarride kõlakaaned olid mõnikord jõhvsaga välja saetud vanemate voodite peatsitest) ja orjameelselt lääne gruppe jäljendades, esinesid peamiselt koolides, tudengite ühiselamutes ja kohvikutes, kuid muutusid tajutavaks sotsiaalseks nähtuseks alles 70ndate algusest, mil nad hakkasid looma originaalmuusikat ja, mis peamine, päevakajalisi venekeelseid tekste. Pioneeriks oli siin pöörase Vladimir Rekšani juhitud, ennast „Venemaa esimeseks tõeliseks rokkmuusika täheks” kuulutanud ansambel Sankt-Peterburg, millele ametlikud propagandistid, haaranud kinni tolle aja jaoks väljakutsuvalt kõlavast nimetusest, omistasid kohe „monarhistlikke meeleolusid”.

Leningradi tollase rokilava usumatut ekspansiooni kirjeldas Rekšan järgmiselt: „Rokk-gruppe on siginud nagu küülikuid; igal laupäeval esineti kümnetes paikades. Fännide kangelaslikud salgad ilmutasid tõeliselt partisanlikku leidlikkust, püüdes kontsertidele pääseda... Kõige edukamad tungisid sisse naiste tualettruumide kaudu. Mõnikord roniti sisse vihmaveetorusid pidi. Mõnikord tuli katus lammutada ja läbi põõningu sisse tungida.”

Innustatuna noorsoo-auditooriumi vaimustatud vastuvõtust tulid Leningradi rokkansamblid lagedale üha väljakutsuvamate lauludega, mis kajastasid „nende aastate maitset — vänget, vastasseisu kibedusevarjundiga, mille kaudu suurlinnade ellustav põlvkond püüdis padrikutes ekseldes ennast tunnetada”.

PETERBURI MUUSIKAPOED

Gregor Taul

Rokkarid laulsid noorte võõrandumisest nõukogude ühiskonnast, mida nad tajusid silmakirjaliku ja vaenulikuna, nende usaldamatusest ametliku väärtushinnangute süsteemi vastu ja rahutuist alternatiivse eneseväljenduse otsingutest.

/---/

Vaatomata ametlikele rünnakutele (küllap paljusi aga ka tänu neile) levis rokkarite mõju Leningradi noorsoo seas kui metsatulekahju. Suur osa selles laavinisarnases protsessis, mis lõpuks pea-aegu täielikult riigi kontrolli alt välja murdis, oli mangnitizdatil, nagu analoogselt samizdatiga nimetati kodumaise rokkmuusika lindistustega isetehtud kassette. Leningrad muutus sel perioodil vene põrandaaluse magnitizdati keskuseks — võib-olla sellele linnale omase vastupandamatu püüdluse tõttu oma loomingulisi saavutusi kõigi kättesaadavate vahenditega kinnistada ja seda intensiivselt kajastada.”

3

Kui lugejal tekkis nüüd isu magnitizdati saaduste või jäänuste järele, siis pean kurvastusega tõdema, et lõviosa sellisest kaubast liigub tänapäeval ringi vaid vene võrgutugudel ja -kaubamajades. Võimalus mõne rariteetse muusikariista või eriti veidra vinüüli, kasseti, maki, raadio vms otsa mõnes vanakraami poes koperdada on kaduvväike. Kui selline võimalus üldse peaks esinema, siis vaid Peterburi kirbuturgudel. Üks neist asub Põhja-Peterburis Udelnaja metroojaama juures, teine, veel metsikum, Loode-Peterburis Maršala Kazakova tänaval ning kannab nime Junona. Viimasele on kõige lähem metroopeatus Avtovo, kuid arvestada tuleb pooletunnise jalutuskäiguga. Kirbukatel müüvad oma reliikviad maha memmed ja taadid, kes internetti ei tunne ega kiida ning väärtustavad täikat kui elustiili. Ärge siis nina kirtsutage, kui teie jaoks 400 rubla (10€) mõne vinüüli või süntesaatori eest liiga palju tundub — need inimesed võisid nende asjade eest kunagi terve kuu palga välja käia!

4

Peterburi kõige suurem ja süngem rokkmuusika pood Castle Rock² asub aadressil Ligovski prospekt 47. Nende muusikavalik ei ole väga lai, kuid see-eest müüvad nad heliplaatide kõrval tohutul hulgal T-särke, aksessuaare (очки как у Ozzy и Lennona), kirsasid, korsette, plakateid, trummipulkasid jne. Neil on ka eeskujulik raamaturiil, mis koosneb enamasti lääne rokilegendide elulugude venekeelsetest tõlgetest. Poesine kangialune on kohalike kontserdikorraldajate jaoks kohustuslik plakatisein, mis annab hea ülevaate rokiplakatite hetkeseisust. Muide, Nevski prospekti teises otsas, Balšaja Morskaja 15, asub Metal Music, mis on ommoodi väike sõsar Castle Rockile. Nemad müüvad ohtralt vene rokki, aga ka kõiksugust rokiinventari, alates plakatitest (10–50 rubla!) ning lõpetades käepaelte ning kettidega.

5

Castle Rocki lähedal asub Puškinskaja 10 (sissepääs aadressil Ligovski prospekt 53), kunstikeskus³, mille rüpes tegutseb pisike raamatupood nimega Kulprosvet, mis müüb Leningradi *underground*⁴ iga seonduvat muusikat. Üle õue asub vinüülipood Baza⁴, mis müüb tänapäevast klubimuusikat. Valik on kaunis sarnane Viru keskuse Rahva Raamatu vinüülietile. Hinnad 200–450 rubla (5–11€). Mulle väga meeldib, et nad müüvad vaid 15 rublaga (40 senti) vinüülidele ümbriseid. Ümber nurga, nüüd juba tõepoolest aadressil Puškinskaja 10, asub muusikapood Kailas⁵, mis on melomaanidele absoluutselt kohustuslik. Nagu paljude teiste Peterburi muusikapoodide puhul, pole siingi võimalik aru saada, mis loogika järgi heliplaadid siin üksteise kõrvale topitud on. Cheri kõrvalt leiab Schuberti, Schuberti kõrvalt Björki, tema kõrvalt Meat Loafi, viimase kõrvalt Sophia Loreni, tema kõrvalt aga kogumiku „Jazz for Lovers Only”. Hinnad võrdlemisi odavad, vahemikus 150–300 rubla (4–8€). Nii vinüül- kui

Fotod: Gregor Taul

Kailase uks. Fotod: Gregor Taul

Castle Rock

CD-plaate on võimalik kohapeal kuulata ning seda võimalust soovitan ka kasutada. Kahmake kokku parkümmend tundmatu nimega vene muusika plaati ning mõnega ikka näkkab. Kailase kõrval asub Ethno, mis on Peterburi vaste Universaal Universumile. Kõik asjad enam-vähem samad, ainult et poole odavamad kui meil

6

Fontanka poole jalutades astuge läbi kauplusest Fonoteka⁶, aadressil Marata 28, kust leiате eest laia valiku rokk- ja jazz-muusika plaate. Nende vinüülplaatide kogu on tõenäoliselt linna kõige ulatuslikum, kuna nad töötavad koostöös interneti-vinüülipoega Plastinka⁷. Fonoteka on kõige läänelikum muusikapood Piiteris ning ühtlasi ka kõige vastutulelikuma teenindusega. Hinnad aga vastavalt ka kallimad kui mujal, alates 600 rublast (15€) lõpetades kümnete tuhandetega.

7

Kilomeeter eemal, Zagorodnõi prospekt 9, asub Interes, mis on nagu meie Lasering, ainult et kesisema valikuga. Kõik n-ö kohustuslik ja konventsionaalne on neil ausa hinna eest olemas (nt Radioheadi albumid 700 rubla (17€) tükk), kuid sekka satub ka naljakalt odavaid päroleid. Nii müüdi seal näiteks 98 rubla eest (2,4€) Fischerspooneri albumit „Odyssey” või 58 rubla (1,4€) eest soome polka kogumikku. Olgu veel öeldud, et sellega, et turvamees teist antud poes kordagi üle paari meetri maha ei jää, tuleb Venemaal lihtsalt harjuda.

8

Zagorodnõi 22 asub Sinema, mis on igati korralik „piraa-dilaev”. Esimesest ruumist leiате esindusliku valiku Ühendriikide viimaste aastate arvutimängu- ja filmitööstuse tootmisloost (orienteeruvalt 150 rubla tükk), tagumine ruum on aga allahinnatud piraatplaatide päralt. Nii võite näiteks 100 rubla eest omandada MP3-formaadis kaksikplaadi, millele on kirjade järgi mahutatud kogu inglise duo Autechre'i looming. Samamoodi lugu ka Pink Floydi, Jethro Tulli, Manic Street Preachersi või Kronos Quartetiga. Enda suureks üllatuseks leidsin teiste seast ka Lindstrømi & Prins Thomase ühisplaadi „Reinterpretations”, mille eest küsiti 50 rubla. Uskumatu lugu küll, et keegi otsustab Venemaal musta raha kokkuajamise eesmärgil norra diskomeeste plaadi „välja anda”.

9

Viimasele sarnane Discland asub aadressil Žukovskovo 11. Sealne CD-plaatide osakond on orienteerunud puhtalt MP3-kogumikele. Nii võib sealt poest 100 rubla eest soetada endale nii The Clashi, The Smithsi, Morrissey, The Cure'i, Cocteau Twinsi, Bob Dylani, Airi, Massive Attacki, Brian Eno või kelle iganes artisti 8-tunnise helikogumiku. Minul, kes ma tänaseni CD-mängijaga ringi käin, tekkis küll kuri tahtmine mõni neist kogumikest omastada — teeks elu ju niivõrd kergeks.

Baza

10

Nevski prospekt 32 asub klassikalise muusika pood Mir Muzõki, mille esimene ruum on pühendatud vene heliloojatele ning teine ruum välismaa heliloojatele. CD-plaatide hinnad jäävad 200 ja 1000 rubla vahemikku. Neil on ka üüririke raamatulett, kust leidsin Boris Bernsteini mälestuste-raamatu „Starõi Kolodets”. Ma loodan, et autor teab seda, sest tal oleks rõõm seda teada. Nevski prospekt 26 asub teine klassikalisele muusikale keskenduv pood Severnaja Lira, mida võiks pidada kohustuslikuks Peterburi vaatamis-väärsuseks neilegi, kes muusikast midagi ei pea. Selles maksimaalselt 50-ruutmeetrisel poes on kogu kaup lettide alla ja taha peidetud. Aga milline kaup — parmupillid, partituurid, noodivihikud, kontrabassid, tšellod, tuubad, trompetid, harmooniumid! Kassiir räägib teiega aga klaasist vaheseina tagant läbi hiireaugu. Kokkuvõttes on tegemist vast üleüldse Nevski kõige sümpaatsema kauplusega. Jah, muide, klassikalist muusikat müüakse ka Peterburi Filharmoonia turistipoes aadressil Mihhailovskaja 2.

11

Diskaunt, aadressil Lomonossova tänav 1, meenutab mulle Londonis Notting Hill Gate'is asuvaid muusikapoode, mille riulid on armutult täidetud valitud muusikaga. Aga ka Diskaunt tegeleb piraatäriga. Nende filmivalikusse kuulub suur osa XX sajandi tähtsaimatest šedöövritest (150 rubla tükk). Heliplaatide seast leiате Tom Waitsi, Philip Glassi, Kraftwerki jt MP3-kogumikke. Aga sealne valik ei piirdu pelgalt lääne tähtedega, samamoodi müüakse seal ka vene legendide kogumikke: Splin, Kalinov Most, Chaif, Mummiy Troll, Zamfira, Tequilajazz, Bz, Iva Nova, Leningrad, Korol and Shut, Animal Jazz. Fotograafiahuvilistel tasuks aga kiigata nurga taga asuvasse Gostinõi Dvori kasutatud fototehnika poodi.

12

Heinaturu putkades asub paar-kolm piraatplaatidega kauplevat muusika- ja tubakakiosk. 150 rubla eest müüakse siingi MP3-kogumikke Led Zeppelini, Edith Piafi, Daft Punki, Café del Mari, MC Hammeri, Jean Michel Jarre'i jt muusikaga.

13

Äärmiselt sümpaatne muusikapood on Karavanna 1 asuv Play, mis meenutab samuti kodumaist Laseringi. Play on Peterburi plaadifirma Bomba-Piter⁸ ametlik edasimüüja. Nimetatud kompanii annab välja nii Peterburi alternatiivi kui ka soppa (mis esimese müügiedutust peaks korvama). Kui suvel Karavannaja kanti satute, heitke pilk Malaja Sadovaja tänavale, mis on paljude tänavaoorkestrite meelispaik. Ent üldiselt on nii, et tänavamuusikuid ei pea Peterburis otsima, nad leiavad sind ise üles. Mulle tundub, et mingisuguseid eeskirju siin avalikult musitseerimise suhtes ei ole ning seetõttu on täitsa tavaline, et mõni tegelane kärutab Nevskile oma kitarrivõimu ja hakkab siis üle kogu Бродвей kitarri tinistama. Ja-jah, aga muide, Peterburi vahest kõige parema valikuga muusikapood TOPI00⁹ asub Pestelja 13/15. Sealt leiате suurepärase valiku rokkmuusika vinüüle ja CD-plaate. Vinüülid on enamasti lääne originaalid ja seetõttu kallid (alates 800 rublast).

14

Aga siinkohal lõppeb minu kaardi kaardistatud osa. Loodan, et nii paljudest, kui seda siia sai, see endale ka väljundi leiab. Soovin Müürilehe lugejatele jõudsat Peterburi läbikammimist.

¹Solomon Volkov „Peterburi kultuuri lugu”, 612–614. llo, Tallinn, 2007

²www.castlerock.ru

³www.en.p-10.ru

⁴www.p-10.ru/guide/baza

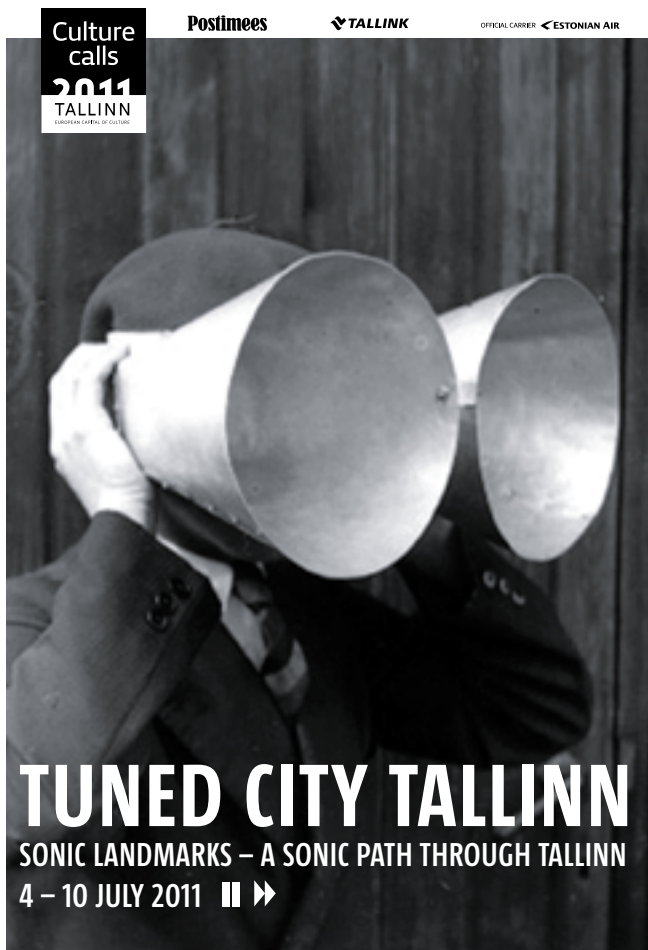
⁵www.kailas.ru

⁶www.phonoteka.ru — tingimata vaadake eeskujulikku lehtel

⁷www.plastinka.com

⁸www.bomba-piter.ru

⁹www.top100rocks.ru

► Workshops / Installations Töötoad / Installatsioonid ■■

► LUKAS KÜHNE ^(D/URG), RENÉ RISSLAND / JÜRGEN LEHMEIER ^(DE), FLORIAN TUERCKE ^(D), UNSWORN TELECOM ^(SE), PIERRE-LAURENT CASSIÈRE ^(BE), RAUL KELLER ^(EE), SOUND MAP TALLINN GROUP ^(EE), UDO NOLL ^(DE), JOHN GRZINICH ^(US/EE), PATRICK MCGINLEY ^(UK/EST), DEREK HOLZER ^(US/DE), ANDREAS TÖPFER ^(DE), FELICITY FORD ^(UK), MADS BECH PALUSZEWSKI ^(DK) ... ■■ ►►

► Conference and lecture program Konverents ja loenguprogramm ■■

► EDUARDO ABRANTES ^(PT), CARLOTA DARO ^(CA), LOUISE K WILSON ^(UK), MARK M SMITH ^(US), DAVID MICHAEL KLEINBERG-LEVIN ^(US), FLORIAN SEDMARK + ANATOL BOGENDORFER ^(AT), CARLO CUBERO ^(EST), MAX DIXON ^(UK), ANDRES BOSSHARD ^(CH), SAM AUINGER ^(A/D), PETER CUSACK ^(UK), JUSTIN BENNETT ^(NL), SABINE VON FISCHER ^(CH), MARTA GARCIA QUINONES ^(E), CARSTEN SEIFFARTH ^(D), ERNST KAREL ^(US), ANN GOOSSENS ^(BE), LORENZO BERETTA ^(I), AARON WATSON ^(UK), DAVIDE TIDONI ^(I) ... ■■ ►►

► Site specific projects and performances Kohaspetsiifilised projektid ja performance'id ■■

► CHARLES CURTIS ^(US), CHARLEMAGNE PALESTINE ^(BE), THOMAS ANKERSMIT ^(NL/D), MAJA RATKJE ^(NO), FLORIAN TUERCKE ^(DE), PIERRE-LAURENT CASSIÈRE ^(F), UDO NOLL ^(DE), JULIEN CLAUSS ^(FR), MADS BECH PALUSZEWSKI ^(DK), POM BOUVIER B. ^(FR), FABIEN ARTAL ^(FR), MAKSIMS SHENTELEVS ^(LTV), SOUND MAP TALLINN GROUP ^(EST), RENÉ RISSLAND / JÜRGEN LEHMEIER ^(DE), VALERIA MERLINI ^(I/D), AERNOUDT JACOBS ^(BE), ELS VIAENE ^(BE) ... ■■ ►►

► Please find more information about the program on our website Rohkem infot ja programm aadressil ■■

www.tunedcity.net/tallinn

Tuned City Tallinn builds on ideas developed during the first ever event of its kind, held in Berlin in summer of 2008. // Tuned City is part of the official program of the European Cultural Capital Tallinn 2011 and is co-produced with MoKS - center for art and social practice and is supported by the Tallinn 2011 Foundation, Estonian Cultural Endowment - architecture, visual and applied arts endowments, Gambling Tax Council, Eesti Vabariigi Ministry of Culture, British Council, The Danish Embassy, The Embassy of the Kingdom of the Netherlands and The Goethe Institut. In cooperation with The Estonian Academy of Arts, Kunstshgskoleutdanninger i Norden KUNO, KUMU, von Krahli, Kultuurikatla, Maerz Project Space, Ptarmigan and The Estonian Maritime Museum. Tuned City kuulub Euroopa kultuuripealinn Tallinn 2011 programmi ja on valminud koostöös Mooste Kunsti ja Sotsiaalpraktika Keskusega (MoKS). Tuned City Tallinna toetajad on Sihtasutus Tallinn 2011, Eesti Kultuurkapitali arhitektuuri ning kujutava ja rakenduskunsti sihtkapitalid, Hasartmängumaksu Nõukogu, Kultuuriministeerium, Brli Nõukogu, Taani Saatkond, Hollandi Kuningriigi Suursaatkond ja Goethe Instituut. Projekt valmib koostöös Eesti Kunstiakadeemia, Kunstshgskoleutdanninger i Norden KUNO, KUMU, von Krahli, Kultuurikatla, Ptarmigani, Projektiruumi Märzi ning Eesti Meremuuseumiga.

Kaasaegse kunsti festivalil ART IST KUKU NU UT oli hiljuti rõõm kuulutada KUKU NUNNU produktsioonistipendiumi võitjaks näitusprojekt pealkirjaga „Tartust ära”, milles osalevad kunstnikud Anna Hints, Eva Labotkin, Marja-Liisa Plats ja Toomas Thetloff.

„Me lubame vaatajale Tartust lahkumist, kuid selle asemel sulgeme ta Tartu kesklinna keldrisse. Tuleb välja, et Tartust äraminek polegi nii kerge. Pisike kunstimaailm, pisike väikeriik, kus küünitus on iseseisva väärtusega akt, mida peab harrastama. Oleme pühendunud (ära)küünitusele, kuid oleme oma pingutusest hoolimata keldris kinni. Vaatame aknast igatsevalt teisi ning ootame järjekorras luba lahkuda.”

„küünitus” Eva Labotkini video „Kikivarvul inimesed” ainetel

Näituse „Tartust ära” esmaesitlus toimub Kaasaegse kunsti festivali ART IST KUKU NU UT raames 2011. aasta septembris Tartus Y galeriis (Küütri 2).

•

Kaisa Eiche: Kui ART IST KUKU NU UT üritab oma PR-tegevusega inimesi Tartusse meelitada, siis teie projekti pealkirjaks on vastupidiselt festivali kavatsustele näitusekülastajate „Tartust ära” saatmine. Kõik te olete Tartus õppinud, näitusetegevust alustanud, aga kus ja millega te hetkel tegelete ja millega see festivali ja teie näituse ühiselt püstitatud probleem kõige teravamalt seostub?

Marja-Liisa Plats: „Tartust ära” on minu jaoks iroonilise alatooniga, sest see kõlabki nagu oleks Tartus probleem. Tegelikult sõltub siia tulemine või siit lahkumine ikka inimesest ja tema huvidest.

Mulle seostub püstitatud probleem rahulolematusega, mis harva on tingitud keskkonnast ja üldse välisest. Pigem on tegu sisemiste püüdlustega ja otsingutega. Eks ikka on lihtsam rääkida sellest, milline Tartu on, selle asemel, et rääkida otse, milline sa ise oled. Alles millegi või kellegi suhtes on võimalik aru saada, kes me ise oleme ja mida tahame.

Nii et tegelikult on teema palju laiem, kui ükskõik millise geograafilise kaardi peale mahuks.

Kitsamalt seostub see kunstniku elukutsega. Minnakse Tallinna, et end eesti kunstilmas kehtestada, et tutvuda ringkonnaga, mille aktiivsem enamik pesitseb just seal. ART IST KUKU NU UT festival on selles suhtes väga positiivne näide vooluga mittekaasaminemisest, vaid otsusest teha midagi tõsiseltvõetavat kohapeal. Seega ma ei arva, et ka meie näitus tegelikult soovitaks siit ära minna. Pigem on see ikka soov KUKU NU UT-iga dialoogi pidades midagi siin Tartus teha.

Niisiis esindan meie näitusel seda poolt, kes ei ihale siit ära ega oska selles probleemi näha. Selles suhtes, et kui Tartu on end ammandanud, siis keegi ei hoia sind siin ju kinni. Mine ja viibi mujal.

Minule meeldib Tartus elada ja tulla ka kõik kohe siia. Mu põhitöö on illustreerimine, aga tegelen ka kaasaegse kunsti ja helikunstiga, laulan, kujundan, pildistan.

Toomas Thetloff: Probleem seostub kõige teravamalt Tartule omase kohatise nüridusega.

Anna Hints: Kui rääkida Tartust, siis kultuurivaldkonnas on Tartu üks paras iseendasse sumbunud kohake. On Tallinn ja siis kuskil seal on ka Tartu. Ülikooli koha pealt on asjad teised ja kui ülikoolis käia, siis võib-olla sellist temaatikat üldse ei teki. Mina tulin eelmisel sügisel Tallinnasse filmi õppima, sest seda võimalust mul Tartus polnud. Osa minust igatseb tagasi ja pole siiani teatud Tallinna-šokist üle saanud. Samavõrd tugevalt mäletan tülipimust Tartust, mis tugevdas mu otsust minna ära.

Ma arvan, et meie näituse põhituum ongi „ära” soov, pidev rahulolematuse, mis ei lase püsida paigal ning mis väljendub Tartu puhul eriti selgelt. Äraminek on Tartusse sisse kodeeritud, Tartu on vahepeatus. Nagu vana armuke või vanemad, kes on armsad, aga keda liiga kaua välja ei kannata. Sa pead vanematest teatud hetkel lahti laskma, et iseseisvaks saada. Võib-olla on Tartuga sama lugu. Ma arvan, et Tartu meie näitusel on asendatav mõiste. Sa võid selle „Tartu” asendada ka „Eesti” või „Ida-Euroopaga”. Ära on pidev kahevahelolek. Osa sinust tahab minna, osa sinust jääda. Kokkuvõttes oled parajas skisofreenilises seisus. Enamik eestlasi on parajas skisofreenilises seisus. Meile öeldakse lapsest peale, et Eesti pole piisav. Kuskil on Euroopa ja me kuulume sinna, peame pürgima rikaste ja kultuursete keskele. Mulle väga meeldib, et meie näitus on vastuolus festivaliga, sest „Ära” kui mõiste seisund ongi vastuoluline.

Eva Labotkin: Hetkel elan Tallinnas ja lõpetan just praegu EKA magistriõpet. Leiba teenin peamiselt arvutigraafikuna.

TARTUST ÄRA

Küsi Kaisa Eiche

Põgenen ikka aeg-ajalt Tartusse, kuna pean seda linna endiselt oma päris koduks. Viimasel ajal olen käinud harvemini, ei teagi miks. Kogu aeg on kuidagi liiga kiire...

K. E.: Kas „Tartust ära” on lahendus?

T.T.: Ei.

M.-L. P.: Nagu iga teinegi näitus, pole „Tartust ära” kellegi lahendus. Näitused tavaliselt osutavad probleemidele, mitte ei lahenda neid.

Lahendus on see minu jaoks — ma ei pea minema ära, et teha seda, mis meeldib.

A. H.: „Ära” viitab soovile muutuse järele. Aga mille järgi muutus on? Mida peab muutma? Tundub, et vahet polegi, muutumine on justkui väärtus omaette, seda illustreerivad kas või muutumise seriaalid, kus tulevad profid suurest linnast ning muudavad su korteri või su välimuse „sobivaks”. Huvitav on see vajadus mitte olla rahul. Miskipärast pole piisav see, mis sa oled ja kus sa oled. Tuleb minna „edasi”, kõrgemale ja kaugemale. Rahulolu tähendab justkui sumbumist, allaandmist. Tartust ära on sport, võistlemine. Kes saab enne ja kaugemale. „Tartust ära” iseenesest pole kindlasti mingi väärtus. Pigem üldine võidujooks, kus sa kaasa jooksed. Aga „Tartust ära” võib olla lahendus, kui see muutus on vajalik ning soov muutuse järgi tuleb sinust endast, mitte väljastpoolt. Minu jaoks on oluline olla kohal seal, kus sa parajasti oled, aga seda on miskipärast keeruline teha. Me oleme harva „kohal”. Olles Eestist ära, mõtleme Eestile, olles siin, igatseme ära käimist. Kas meie, kui me oleme Tartust ära läinud, saame sinna tagasi või, vastupidi, ei saa sealt tegelikult kunagi ära? Nii et küsimus on, kas äraminek on tegelikult võimalik ja mis on äramineku hind. Ma läksin Tartust ära, sest ühel hetkel liikus liiga palju mälestusi Tartu tänavatel, millele ei tahtnud iga päev silma vaadata. Nüüd lähen ma Tartusse, et neid mälestusi mäletada. Väga veider paradoks.

E. L.: Kindlasti võib Tartust kuhugi suuremasse kohta kolimine pakkuda lahendust väga konkreetsetele probleemidele, nagu töö leidmine või nähtavus-kuuldavus kunstnikuna. Näitus „Tartust ära” ei tegele aga minu meelest lahenduste otsimise või hinnangute andmisega minemisele/jäämisele. Pigem on näituse teemaks minu meelest seisund, olukord, tunne. Tahaks nagu kuhugi ära, rohkem, kõrgemale, kaugemale... aga see muutumine või minemine on raske. Olles juba läinud, jääb alati kummitama salajane soov tagasi tulla.

K. E.: Kas eksisteerib ja milles seisneb Tartu vs. Tallinn vastandamine?

A. H.: Tartu ja Tallinna vahe on kentsakas Eesti väiksust arvestades, aga see on olemas. Naljatlesime omavahel, et inimesed Tartust lõhnavad teistmoodi kui põlised tallinlased. Tegelikult see on ka nii. Minu puhul küsitakse, kas ma olen lõuna poolt, kas ma olen setu. Ma ise ei saa aru, et ma kuidagi teistsugune olen, aga ju ma siis lõhnan Lõuna-Eesti järele. Sa võid olla Tartus suvalisemalt riides, elada suvalisemat elu ja see on okei. Tallinnas hakkad kohe põdema, et sa pole piisavalt ilus, saled, edukas. Ühest küljest Tartus olla tähendab unistada, aga Tallinn võimaldab märksa rohkem neid unistusi ellu viia. Tartu on nagu muinasjutus see koht, kuhu sa satud, oled päevakese ja sealt ära minnes avastad, et möödunud on 7 aastat või hoopis 100. Tartu aeg on kulgev, tiksuv, meenu tab mulle Portugali väikeküla aega. Sisemine kell sinus hakkab mitu korda aeglasemalt lööma. Teisalt ei ole Tartu nagu see Portugali väikelinn, sest ta on selleks liiga suur. Tartu on liiga väike, et olla suur ja liiga suur, et olla väike. See tekitab huvitava tendentsi nt kultuuris, kus Tartus toimub pidevalt midagi, aga keegi seda väljaspool ei tea. Koolis tudengid samamoodi tiksuvad „aega on küll” mentaliteedis ja ei ole ise nii aktiivsed kui nt Tallinnas ollakse.

T. T.: Pärnu vs. Võru? Jõhvi vs. Rakvere? Tartu vs. Narva?

M.-L. P.: No versus kohti leiab, sest need on kaks erinevat linna, aga ei tahaks sellele küsimusele üldse vastata, sest see seostub mul peamiselt jagelemisega à la kumb on parem — kassid või koerad, tapeet või kardina. Vastandamine tundub mulle natukene kadedusena. Tartlased on tavaliselt tallinlaste peale kadedad, et nad julgevad tegutseda ja vallutada,

Fotod: Marja-Liisa Plats

tallinlased on kadedad, et tartlane ei pea olema kogu aeg väsinud ja tal on aega.

Mulle vanasti Tallinnas väga ei meeldinud, aga nüüd, kus mul elab seal rohkem sõpru-tuttavaid, naudin iga sealkäiku ja tunnen end nagu ükskõik millises teises Eestimaa külas. Ma pörkan ju Solarises vähemalt sama tihti tuttavaga kokku kui Rápina selvehallis.

Tartut eelistan elukeskkonnana. Aga Tallinnas mulle meeldib külas käia. Tempovahe. Tallinna inimesed on aktiivsemad ja pürgivamad. Neid omadusi maksab teinekord koostööpartnerite puhul eelistada. Patoloogilised pürgijad mulle siiski ei istu, kuid ka Tartus on võimalik end ogaraks töötada. Või maal.

Ühesõnaga, minu jaoks on kõik endiselt kinni inimes(t)es.

E. L.: Mulle on Tartu praegu justkui selline lapsepõlvemaa. Siin liigub aeg nagu aeglasemalt, üks päev kestab sada aastat ja kõik on alati noored, ilusad ja muretud. Võib-olla kui ma Tartusse tagasi kolin, siis muutub see minu jaoks jälle tavaliseks linnaks. Igatahes ma loodan tagasi kolida. Kunagi.

K. E.: Kelleks te suureks kasvades saada tahate?

M.-L. P.: Autorekreatsiooni korraldamine on minu kutsumus.

T. T.: Tartu pensionäriks.

A. H.: Tahaksin mitte niivõrd saada kellekski, vaid olla keegi. Olla rohkem olemas sellisena, nagu ma parajasti olen, kus iganes ma parajasti olen.

E. L.: Otsustasin üsna ammu, et suureks kasvamine pole minu jaoks kuigi oluline eesmärk, lausa vastupidi. Tallinnas elamine ja „asjalikuks hakkamine” on minu plaani mitte täis kasvada küll veidi õõnestanud ning vahel tulebki juba täitsa suure inimese tunne peale. Võitlen selle vastu kunsti tehes. Loobusin maalimisest video kasuks just videomeediami temateriaalse ja ebamäärase olemuse tõttu. Mulle meeldis mõte, et ma teen midagi, mis ei ole objekt, teost, mida (väljaspool näitust) füüsilisel kujul peaaegu ei olegi olemas. Pean ebapraktilisust ja „lihtsalt lollitamist” omaette väärtuseks.

•

KUKU NUNNU stipendium on mittetulundusühingu Kaasaegse kunsti festival ART IST KUKU NU UT algatus, et initsieerida ja toetada noorte kunstnike kunstiproduktsiooni Eestis ning esitleda regiooni noori kunstnikke rahvusvahelisel kunstiareenil.

ART IST KUKU NU UT team pakub lisaks KUKU NUNNU produktsioonistipendiumile väärtuses 1000€ ka igakülgselt abi näituse testamisel ja kommunikatsioonil.

www.artistkukunuut.org

„ÜKS PÄEV RIIGIARHIIVI TÖÖTAJA ELUS”

Jevgeni Zolotko installatsioon

Indrek Grigor

EKKMi ametlik pressiteade
Esimese Köler Prize'i võitis Jevgeni Zolotko
30.05.2011

Laupäeval, 28. mai õhtul anti Eesti Kaasaegse Kunsti Muuseumis toimunud galal välja maailma esimene Köler Prize. Kultuuripealinna aasta kunstiauhinna Köler Prize'i laureaadi valis viie nominendi — Dénes Kalev Farkas, Tõnis Saadoja, Timo Toots, Sigrid Viir ja Jevgeni Zolotko — hulgast välja rahvusvaheline žürii. Valituks osutus Tartus elav ja töötav noor skulptor ning installatsioonikunstnik Jevgeni Zolotko. Žürii töötas järgmises koosseisus: Iara Boubnova, kauaaegne Sofia Kaasaegse Kunsti Keskuse direktor ning Mani-festa 4 ja 2. Moskva biennaali kuraator; Leevi Haapala, Kiasma Kaasaegse Kunsti Muuseumi kuraator; Valentinas Klimasauskas, Vilniuse Kaasaegse Kunsti Keskuse (CAC) kuraator; Mark Raidpere, mitmeid kunstiauhindu võitnud ning üks

Tulmed

Installatsiooni keskmes on arhiiv, mis sisaldab arhiiviruumi ja arhivaari töökabiini. Arhiivi on hiljuti saabunud hulk tulmeid, millest osa on arhivaari poolt juba kirjeldatud ja süstematiseeritud, osa on alles laokil

Töölaud

Arhivaari töökabiin. Laua kohal riulitel seisavad arhiivkarbid, nende vahel on raadio. Mängib Klassikaraadio, kõlab J. S. Bach'i...
Laul seisavad üksikud kaustad, karahvin veega ja ümberlâinud klaas.
Vasakut kätt on hulk veel täitmata arhiivblankette, paremat kätt seisab vîrn juba täidetud blankettidega.

Arhivaar

Arhivaari ei ole.

hetkel rahvusvaheliselt tuntumaid eesti kunstnikke, ja Elena Sorokina, Brüsselis baseeruv vabakutseline kuraator.

Žürii esinaine Iara Boubnova põhjendas žürii valikut järgnevalt: „Zolotko osutus tihedas konkurentsivalituks oma võime tõttu seada küsimuse alla kaasaegse kunsti eksistentsi kõige substantiaalsemaid elemente. Ta loob subjektiivseid ja intrigeerivaid narratiive, mis on publikuga interaktsioonis ning tähelepanuväärne on ka tema huvi eksperimenteerida mittetraditsiooniliste kaasaegse kunsti materjalidega, mis nõuavad väga spetsiifilisi manuaalseid oskusi.”

Publikuhääletuse võitis Tõnis Saadoja. Peaaühinna 5000 eurot pani välja logistikaga tegelev firma Smarten Logistics ning publikupreemia 1000 eurot Temnikova & Kasela galerii koostöös advokaadibürooga Lawin. Võitjatele anti üle ka Anneli Tammiku ja Ketli Tiitsaare kujundatud meened.

Pressiteate koostas Anders Härm

Fotod: Oleg Ivanov

MOKS PROGRAMM

JUUNI

•11.06 kl 12-20

Avatud Stuudiod, MoKS, Mooste

•17.06 kl 21

Kinoõhtu: Sseade (OPA), MoKS, Mooste

•29.06 kl 18-20

Helikoosolek, ERMi näitusemaja
(Kuperjanovi 9, Tartu),
<http://helikoosolek.blogspot.com/>

JUULI

•07.-10.07

MoKS Tallinnas: Tuned City Tallinn.
Ruumi ja heli vahelisi seoseid lahkav rahvusvaheline sündmus konverentsi, installatsioonide, workshopide ja kontsertidega. Tallinn — Euroopa Kultuuripealinn 2011 raames
www.tunedcity.net

•27.07 kl 18-20

Helikoosolek, ERMi näitusemaja
(Kuperjanovi 9, Tartu)
<http://helikoosolek.blogspot.com/>

•30.07 kl 12-20

Avatud Stuudiod, MoKS, Mooste

AUGUST

•01.-07.08

kunsti- ja ideedesümposion AVAMAA, Mooste

•06.08

AVAMAA esitlused ja Avatud Stuudiod, MoKS, Mooste

•31.08 kl 18-20

Helikoosolek, ERMi näitusemaja
(Kuperjanovi 9, Tartu)
<http://helikoosolek.blogspot.com/>

MoKSi külaliskunstnikud:

juuni: Carolina Aponte (CA), Tamara Wilhelm (AT);

juuni–juuli: Mike Hentz (CH-DE), Patrick Farmer – Sarah Hughes (GB);
august: Matthias Neumann (US), Cristina David (RO), Lucca Zordan (IT), Khosro Adibi (NL-IR)

<http://moks.ee>
tel 5 138 599

Metting & Party

Haigla is also good place to just relax after the day skating you can party in night in the peacefull place there no cars around riding only train sometimes coming, miniramp to skate in relax after rest, to show anyone your best!
Foto: Rene Suurkaev

Motivation Fun

Its compact place lot people can be and lot of stuff can be putted here in celebration, but be carefull its stil skate park , you should drink carefully when you do as if water falls on the wood the wood can get damged, so be carefull!
Foto: Rene Suurkaev

Also its mystic place you can go outside and its lot of space here also its looks good from outside, miniramp around it, its great place for celbrating something, the skate competitions and skate events.
Foto: Kristopher Luigend

Flying, flips, grabs!

Now everything placed corectly you can do more then you cloud more flyes more flips and new grabs! (from the left: jan, kris, kati, martin, erki)
Foto: Lauri Täht

Dog guard

Aswell there is dog guard who protects skate park in day and night, nothing will stoled since the dog guard protect it, dont forget to feed him, and also play with him, its kind dog guard, im sure you get along. (from the left: :tom, jan , erki , hannes, palm)
Foto: Kristopher Luigend

Food

Now there aswell tabel and barbecju so when you get angry you can make food and restore strength and contine skateing with more power :) (from the left: tom, jan, erki, hannes, palm)
Foto: Kristopher Luigend

Skate park repairs. Haigla Skate park even getting better now, the figures placed better now, so you can ride on each one of them, and its like better now and more posibolties to do!
Foto: Kristopher Luigend

Colors

The colors should make skate park more funny and in good mood, so people who are skating will have even more will to skate now, the colors affect on people mood and soul, so skaters will get more active now and achvie even more strongest and usefull tricks and special!
Foto: Kristopher Luigend

Wall

Now skate park got better not only from inside but and also from outside, and aswell more stuff in outside now too, to make camp fire and onther diferent things.
Foto: Kristopher Luigend

Usefull things

Some usefull things for skating, but only for sometimes to add them and make skating more specific and learn new tricks in diferent way thanks to it.
Foto: Kristopher Luigend

Haigla daylight

Skate park look now cleaned and look like new and ready to skate, its looks much beatifulll now and sun lights make its shine.
Foto: Kristopher Luigend

Haigla night

Now skate park been changed and its looks better by look and its improved, after hard work its ready for many competition and its will be in our memories always!
Foto: Timo Toots

www.haigla.eu

inglise keelsed tekstid on taotluslikult toimetamata.

OO, FESTIVALID!

Keiu Virro

Müürilehe festivalide eri ilmub küll alles suve lõpul, aga juba praegu oleks aeg teha mõningane ülevaade/ kokkuvõtte sellest, mis juba toimunud on. Sel aastal ututatakse Eesti püüdlilikult igasuguste festivalidega üle, muuhulgas ei paista ka teatrifestivalidel (või ehk oleks täpsem — etenduskunstide festivalidel) otsa ega äärt tulevat. Näiteks: juba toimunud on Eesti nüüdistantsufestival UUS TANTS 10, Tallinna etenduskunstide festival POT; tulemas on etenduskunstide festival Treff, NB FESTIVAL 2011, Augusti TantsuFestival, sügisel DRAAMA ja noorte nüüdistantsu festival HOMMIK. Ka Põhuteatri projekt on festivali mõõtmeis, kuigi ehk mitte päris sama atmosfääriga ja konkreetse fookuse loomiseks natuke liiga hajas. Palju festivale lühikese aja jooksul nii väikeses riigis eeldab, et igahel on ka selgelt eristuv kontseptsioon — et festivalid ei hakkaks üksteist duubeldama (mingid kattuvused programmis on küll ilmselt paratamatud). Allakirjutanu nuuskis pikemalt ringi festivalidel UUS TANTS 10 ja POT ja leiab, et neil oli oma nägu, tegu ja põhjus, ning loodab, et ka järelmõju. Ikka selline avardav.

Festivale eristavad üksteisest programmi koostamise põhimõtted, sihtgrupp, asukoht; küsimus, kas rõhk on pigem publiku kasvatamisel festivali jaoks või festivali tegemisel publiku jaoks. Juba olemasolevale nõudlusele vastu tulemine on muidugi lihtsam, aga samas on stagneerumise vältimise huvides tarvis aeg-ajalt mugavustsoonist väljuda. Eelkõige on see oluline just tegijatele endile — näha teiste loomingut ja näidata teistele oma.

Festivalidega seoses jääb järjest enam kõrva püüd nime-tada, ümber nimetada, erinevaid mõisteid selgitada, midagi paika panna. Nii näiteks on järjest iseloomulikum rääkimine pigem *etenduskunstidest* kui teatrist.

Siinkohal ei tee vast paha eelmises Müürilehes Evelyn Raudsepa poolt viidatud mõiste seletuse kordamine. Eten-duskunst on kunstiliik, mis eeldab ainult etenduse toimu-mist, jättes täiesti lahtiseks selle žanrilise kuuluvuse ning selle teostamiseks kasutatud vahendid. Teisisõnu on eten-duskunst kõige laiem ja hõlmavam termin kirjeldamiseks kõi-ke, mida teatri, tantsu, etluse, agitkava, ooperi, opereti, muusikali, *happening*'u, *performance*'i, multimeediaetenduse, *show* jne raames tehakse (Erkki Luuk. *Tants tänapäevakul-tuurikontekstis*. Teater. Muusika. Kino. 09, 2005). Festivalide programme vaadates on näha, et see mõiste muutub üha relevantsemaks. Näiteks seisnevad kaasaegse tantsu lavas-tused, mida eesti vaataja festivaliväliselt Kanuti gildi SAALis näeb, harva peamiselt tantsus. Kas sellisel juhul tuleks enese jaoks ümber ja üle mõtestada tantsu(lavastuste) mõiste? Või nimetada nähtu kuidagi ümber? Liikumislavastus? Füüsiline teater? Nii ehk naa, nende lavastuste keel ei ole laiemale publikule veel tuttav. Ning ei, ka sellest ei piisa, kui tegemist juhtub olema iga viimse kui oma ala inimese meelest suu-repärase lavastusega. Kui inimesed ei tunne vastavat koodi, ei saa nad aru ka lavastusest. On oluline, et ka tegijad ise oleksid huvitatud auditooriumi kasvatamisest/laiendamisest mingilgi määral, kuivõrd ükski kunstiliik ei tohiks endasse sulguda ja nii jäädagi (selles osas on tantsulavastused ilmselt

võrreldes näiteks *performance*-, maali- jms kunstiga niigi heal positsioonil).

Teine mõiste, mis meil veel ülearu juurdunud ei ole, on UUS TANTS 10 puhul kasutusel olnud *platvorm*; termin, mis eesti keeles omab erinevaid konnotatsioone, mille hulgast siinkohal silmaspeetavaga haakuvad vähesed. Triinu Aron Sõltumatu Tantsu Ühendusest võtab mõiste kompaktelt kokku: „Platvorm on kogumik midagi (kaasaegse tantsu pu-hul siis lavastusi), mis on piiritletud konkreetse aja ja ruumiga (territoorium).“

UUS TANTS 10 kujutaski endast just eesti kaasaegse tant-su platvormi, ülevaadet viimase kahe aasta jooksul toimu-nust: üheksa valitud lavastust näitasid nüüdistantsu väga-gi erinevaid tahke. Muide, mul on näiteks puhas rõõm, et ZUGA ühendatud tantsijate lavastus „Kohe näha, et vanad sõbrad“ on valitud ka sügisel saabuva DRAAMA festivali põhiprogrammi. Tantsufestivalile valitustest täiesti põhjenda-matuna (ja seda näis publik üsna üksmeelselt leidvat) mõjus ainult Dimitri Hartshenko „Fotolabor. Töötab reaalarajas“. Tegemist oli ikka pehmelt öeldes kesise lavastusega, mille ainus n-ö professionaalne aspekt näis olevat selle tuntavalt pikk kestvus...

Kummalise valiku põhjus selgus aga üsna ruttu. Festivalile valis lavastused žürii, mille esinaine Heili Lindepuu oli ühtlasi Hartshenko lavastuse üks tantsijatest. Teiste žüriiliikmetega vesteldes selgus, et näinud oli seda vististi vaid üks ja vastupi-diselt enamikule teistest lavastustest ei olnud „Fotolaborit“ videosse võetud, seega lasti see žürii esinaisal põhimõtte-liselt pimesi läbi suruda. Päev pärast Haapsalus mängitud etendust toimunud arutelul uurisid väliskülalised žürii vali-kupõhimõtete kohta. Heili Lindepuule suunatud ingliskeelne küsimus sai vastuseks eestikeelse mõmina — vastamisest keeldumise. Minu kui kõrvaltvaataja jaoks oli kogu situat-sioon eelkõige naljakas, aga üldisemas plaanis on tegemist ikkagi üsna piinliku vahejuhtumiga.

Ma ei taha seda juhtumit mainides mitte Lindepuud kiu-sata, vaid osutada üldisemas plaanis sellele, et juba taolise käitumise võimalikkus peaks olema ohumärk. Siin võib näha probleemi, kontrolli puudumist struktuurides, mis seetõttu võimaldavad juhatuse liikmetele taolist, ütleme, et põnevust-tekitavat suhtumist ja otsuseid.

Festivalide puhul peangi üsna oluliseks laiemate arute-lude võimalust. Muidugi, ka mõnekaupa kuskil veiniklaasi taga teatrimaailma (*pardon*, ikka etenduskunstide maailma) arutamine on mõnus, aga mitte päris see. Haapsalus loodi selleks suurepärase võimalus — kolmest hommikust kahel toimus ingliskeelne arutelu ja ühel eestikeelne kriitikateema-line seminar.

Haapsalu festivali toimumiskohale oli ühelt poolt kahjuks väiksem ligipääs huvilistele (peamine publik on paraku siiski Tallinnas ja Tartus) ja sestap oli publikut kindlasti vähem kui üritus väärinuks, samas andis see kohaletulnutele võimaluse oluliselt kontsentreeritumaks kogemuseks. Rääkimata sel-lest, et Haapsalu on lihtsalt väga võluv linn. Kui Tallinnas ja Tartus toimuvatel festivalidel kipub lõviosa publikust ikka-gi etenduste lõppedes kuhugi koju/linna peale ära hajuma, siis Haapsalus koguneti peamiselt ikkagi festivaliklubisse, see omakorda pakkus võimalust lihtsalt mõnuses seltskonnas ja-urata, aga teiselt poolt ka väga huvitavateks vestlusteks, mis võimaldasid isiklikku vaatamiskogemust teiste arvamuste ja tegijate endi intentsioonidega võrrelda. Ma ei taha alati kõi-

ke erinevate nurkade alt näha (puhta lehena on kohati palju lihtsam teatrisse minna), aga seda on aeg-ajalt vaja — et õp-pida, pilti avardada.

Teiseks väärib kindlasti leheruumi POT festival. Selle tut-vustusest võis lugeda: „Uus rahvusvaheline etenduskunstide festival POT pühendub kunstnikele, kes on valmis uut näi-tama ja vaatajaile, kes on valmis uut nägema.“ Tuli välja, et kunstnikud on valmis näitama küll, festival pakkus üksjagu erinevaid (uusi) võimalusi mõelda, teha, vaadata ning oli ko-hati oma intensiivsuses ehk väsitavgi. Selgelt oli väga suur töö ära tehtud ja võimas programm kokku pandud. AGA — oluliselt enam inimesi võiks olla valmis ka seda uut nägema. Piletihinnad olid sageli odavamadki kui eesti etendustel, ent saalides oli näha palju tühjasid kohti. Selline festival ei ole koht, kus manifesteerida miskit à la „Eelista Eestimaist“, eri-ti, kui see eestimaine jääb enamikel juhtudel palju kauem kättesaadavaks, ent välismaiseid etendusi mängitakse vaid kord või paar.

POT festivalile valitud lavastused tulid nagu enamus häid asju — väikestes pakendites (nii inimeste arvu, lavakujun-duse kui muu poolest) — ja ei taotlenudki ehk kunstilises mõttes laiaulatuslikku revolutsiooni, ent käsitlesid (ma pean eriti silmas just väliskülalisi) sageli teemasid, mis peaks kõi-gile olulised olema. Kommunikatsioon ja selle võimalikkus (Edit Káldori „C'est du chinois“, Toshiki Okada „Hot Pepper, Air Conditioner and the Farewell Speech“), keskkond ja ini-mese tulevik selles (Amund Sveeni „The Norwegian Way“, Anna Mendelssohni „Cry Me a River“, MIM-project). Viima-sed asendasid muide mingil määral seminare/ arutelusid. Eelnevast eristus selgelt Superamase „Youdream“ kui üsna suurejooneline postmodernistlik lavastus. Muide, vastupi-diselt postmodernismi mõistele on Superamase lavastus väsimisest kaugel. Väga võluvad mängud madal- ja kõrgkul-tuuri ning erinevate meediumidega (sh etendus filmis ja film etenduses).

Eestimaistest töödest olid minu jaoks kõige mõjuvamad Mart Kolditsa ja EKA stenograafide „lhade osakond“ ja VKA Von Krahli kursuse „Karamazov workshop“ (*work in progress*). Esimene läbimõelduse ja nutikusega, teine toore energiaga, mõlemad jätsid lisa ootama.

Üldises plaanis näib, et 2011. teatriaasta saab olema Priit Raua aasta. Tema kui POT festivali kunstilise juhi (Peeter Jalaka kõr-val), Augustikuu TantsuFestivali kuraatori ja DRAAMA kuraa-tori mõjul saab vahelduse mõttes oluliselt enam sõna seni tagaplaanil püsinud füüsiline teater. Jääb vaid loota, et seda õigesti ära kasutada osatakse.

Jaksu tegijatele! Et festivalid suudaksid edasi elada, ma ar-van, et meil on neid vaja.

chelfitsch "Hot Pepper, Air Conditioner, and the Farewell Speech" Foto: Toru Yokota.

Kornél Mundruczó "Hard To Be A God" Foto: Márton Ágh

Anna Mendelssohn "Cry Me A River"

KÕIGEPEALT MAALIDA PUUR – VARIATSIOONID TEEMALE „KUIDAS PORTRETERIDA NÄITLEJAT”

Liisa Tagel

Valmistusin portreterima näitlejat. Valmistusin suisa mitmeks portreeks. Vaatasin, mida internet mulle neist räägib, kuulasin maad ja võtsin ühendust. Sai isegi üht-teist kokku lepitud, ent aeg tegi omad korrektuurid. Ei midagi fataalset, lihtsalt selgus, et seekordsesse Müürilehte need lood ei jõua. Intervjuud oli aga siiski tarvis. Toimus mäe ja Muhamedi suhet meenutav protsess, mille tulemusel leidsin iseenda. Selle osa minust, mis valmistus intervjuueerima näitlejat. Üsna mitut, nagu juba eelpool mainitud sai.

Ma kohtun iseendaga küllalt varajasel hommikutunnil, vaatan peeglisse, leian, et see kammimata ja häguse pilguga kuju peaks end kokku võtma, ning lükkam intervjuu iseendaga edasi. Kuidagi piinlik hakkas. Lepime kokku, et mõtleme siis edasi, kui aju on ergem ja silmavaade selgem. Kõva häälega välja ütlemata jääb otsus, et sel korral artikli kõrvale ühegi asjaosalise pilti ei lähe: kuidas sa kultuurilehes näitad sellist. Samas ei taha nagu teisele halvasti ka öelda — lömmis küll, aga ikkagi oma nägu.

Intervjuueeriks ma päriselt näitlejat, võiks küll pildi lehte panna. Näitlejad on ju enamasti ilusad. Või siis mõnel juhul saavadki rolle oma ebatavaliselt suure... nina tõttu ning sel juhul tahaks lugeja ju leheski üle vaadata, kas siis on ikkagi nii suur, kui lavalt paistis. Kaugelt paistavad inimesed pisikesed nagu sipelgad, ehk on ninadega vastupidi ning optilise illusiooni tulemusel jäämegi pigem etteulatuvaid kehaosi piidlema.

Minu probleemid pole veel lahendatud. Pean Prévert'i parafraseerides esitama küsimuse „Kuidas portreterida näitlejat?” Smuuliliku nendingu „Ma ei oska ju joonistada...” järel tuleb muud uutmõtted kõrvale heita ning töövahendiks jäävad sõnad. Võib ju esitada kõik peaaegu ausalt, mõningate ilustustega lauseehituses ning kirjutadagi: küsimus-vastus-küsimus-vaimukas remark-vastus-olustikukirjeldus-küsimus-vastus. Samas võib põimida loo: suhtlus ja situatsioon. Niimoodi saab kenasti peita ka oma naiivseid küsimusi ning pealtnäha justkui jättagi intervjuuerija isik varju. Viimane on muidugi tühi lootus, sest loo komponeerib lõpuks ikkagi alalakirjutanu. Siingi jätan täpsemalt jagamata, milliste küsimustega intervjuueeriv mina intervjuueeritavale minule lähenes. Võin vaid nii palju vihjata, et muuhulgas luges esimene teisele sissejuhatuseks paar luuletust.

Teine kuulas luuletuse ära, krimpsutas mänglevalt nina, arvas, et lind on näitleja ja näitleja on lind ning asus asja kallale. „Kõige tähtsam on leida näitleja. Tundub, et Prévert'ist ja linnust võib siinkohal abi olla. Ei tahaks küll kuidagi tunnistada, et ma intervjuueeritava puuri topiksin, vabandust, meelitaksin, aga kuidagi tuleb ta kätte saada. Samuti tuleks uurida juba eelnevalt, mis võiks olla see rõõmus, lihtne, ilus või kasulik, mis

linnule, vabandust, näitlejale, meeldiks.” Tuletan endale meelde, et lindudele ja inimestele meeldivad erinevad asjad. Mina vaatab minule häiritult otsa ja jätkab oma katkestatud mõtet: „Ei saa ju ka tühjalt kohalt juttu alustada. Muidugi võib alati küsida: „No räägi, kuidas sust siis näitleja sai?”, aga tõenäoliselt leiab googeldades juba paar varasemat lugu, kus seda kolmel erineval moel uuritud on. Kui sa just pole avastanud veel avastamata talenti! Siis oledki sina ise see, kes ta maailmale annab. Oot, oot, või tegi ta seda juba ise, astudes lavale? Või see lavastaja, kelle etenduses ta mängib? Või see sõber, kes ta lavaka katsetele kaasa tiris?”

Heidame gigantomaania kõrvale ja jääme selle juurde, et võin lihtsalt intervjuueerida nii tuntud kui vähem tuntud näitlejaid ja ehk on ka siis, kui juba varemalt on tema käest tuhat ja üks küsimust küsitud, võimalus leida midagi uut. Näitleja on ka inimene. Inimestes on peidus üsna palju (iseasi, kas kõike on vaja näha ja näidata). Õnneks on näitleja inimene, kelle töö teistele inimestele päris palju huvi pakub. Vähemalt nad arvavad nii, need inimesed. Kui näitlejast endast ei õnnestu rääkida, siis tööst ikka saab. See on selline huvitav töö, et tulemust võivad kõik vaatamas käia ja miskipärast meeldib inimestele nähtavate asjade tagant nähtamatuid otsida ning neist rääkida. Vot kui hea on siis avada ajaleht, natuke lugeda ja seejärel veel rohkem rääkida.

Mina pöördub tagasi linnu juurde: „Oletame, et sul on sobiv „puur” leitud. Sa tead, mida sa küsida tahaksid. Siis jääb üle ta ka päriselt kohale meelitada. Sul ei ole aastaid aega nagu linnumaalijal, sul on tõenäoliselt kuskil tähtaeg. Sa ei saa vaikselt puu taga oodata. Kuigi võib muidugi katsetada lähenemist, kus tõepoolest leiad midagi, millega näitlejat meelitada ja asud mõne teatri tagaukse juurde varitsema.” Kutsun end korrale. Oletame nüüd, et ma ei ole ikkagi vaid jahikirest kantud ning tahan tõesti portreed. Jätkan: „Prévert järgi talitades peaksid näitleja saabudes säilitama vaikust. Täielikku vaikust, saad sa aru, ootama, kuni ta on kohal ja siis ukse sulgema.” Kuni mina mõtleb, segan vahele: „Võib paista päris kummaline. Meelitasid teise kohale ja siis piidled, vaikides. Niimoodi vist ka ei saa.”

Intervjuueeritav nõustub: „Mul on kuri kahtlus, et selle peale võib näitleja ära lennata, igaüks võib selle peale ära lennata. Oot, ma panin ukse kinni! Jah, siis vist ei lenda ära, siis peab vist ikkagi rääkima hakkama. Kui veab, saabki nüüd esitada kõik oma küsimused. Kui sul eriti veab, saab küsimistest alguse vestlus. See ongi see koht, kus lind laulma hakkab. Lind nagu üks huvitav olevus, kellega sul kohtuda õnnestus, mitte üheski teises tähenduses.” Mina lõpetab jutu ja paiskab nii õnnis, nagu oleks just kolm põhjalikku persoonilugu valmis kirjutatud. „Hipi,” mõtlen selle mina mõttepausi ajal. Unustan, et mina teab, mida mina mõtlen. Mina ei lase end sellisest remargist häirida ning jätkab unistavalt: „Puur on kadunud ja intervjuu saab kinni püütud. Nüüd jääb üle ta paberile saada. Näitleja võiks lahkuda ühes tükis, mis siis, et õnnestunud portree korral võib sabasulega maalingu signeerida.” Meenutan enesele veelkord, näitlejal ei ole saba.

Lõpetasin siinkohal intervjuu selle minaga, kelle ornitoloogia- ja antropoloogiaalased teadmised kipuvad aeg-ajalt segi minema. Andke talle andeks. Ma ju kirjeldasin teda loo alguses, häälestamaks teid sellele, mis ees ootamas. Võin veel vaid lisada, et vahepeal on ta juuksed ära kamminud ja näeb välja juba päris viisakas. Sellegi poolest ei kiirusta ma pildi lisamisega, aga ma iseend ei portreterida.

IDEEKÜLVAJA & TEETÖÖLINE

Piret Karro

Mai keskel jalutasin Tartu tuumapäikselistelt tänavatelt koos NO99 lavastaja ja lavakunstniku Ene-Liis Semperiga varjulisele katuseterrassile, et rääkida kunsti olemusest. Toore kunstniku eneseteadlikkusega tundus paslik võtta kinni kogenud kunstniku nõobist, et ühise valdkonna kohta aru pärida. Oleksin dialoogi laiema kuulajaskonna huvides linti võtnud, ent küsitelav tundis küllastust igasugusest sõnastuse jälgimisest salvestamise-trükkimise tarvis, niisiis tegime kaduvikuliselt.

Kirjeldasin Semperile oma viimase aja nõudlikku suhtumist kunsti — kuidas kunst peab olema pragmaatiline, kasulik, kuna abstraktsioonidega tegelemine ja ideedes uitamine on kuidagi mõttetu. Galeriisse astudes tahan näha lahendust, mitte mõttemängu, sest mõttemänge olen juba mänginud küll ja nüüd tahan edasi liikuda. Miks ei võiks kunstnik olla sama kasulik nagu teetööline, kelle töö on mõõdetav ja materiaalne? Semper pakkus lahenduse mu väsimusele kontseptuaalsuse viljatusest — kunst ei pea olema pragmaatiline, sest kunst on igal juhul kasulik. Mida tähendab abstraktsus? Abstraktsioon ei ole ju kunagi lihtsalt abstraktsioon, vaid mõtete-, konteksti-, seostevõrgustik, mis tegeleb kindlate probleemidega. Mõte on materiaalne, kuna mõjutab inimesi. Kunstiteose mõte lahendab probleeme, istutades ideesid inimeste pähe ning mida abstraktssem/kontseptuaalsem ehk mõttelisem kunst on, seda kaugemale ta levida võib, virtuaalse teadvuse kaudu. Idee levib kiiresti ja võib püsida iga-vesti, parandatud maantee võib juba aasta pärast vajada uut parandust. Kunsti ülesanne on tekitada mõtteid, mõjutada inimkonda vaimsel tasandil, tal ei ole vaja pakkuda konkreetseid lahendusi, sest lahenduste otsimine on kõigi kodanike ülesanne. Vastutus maailma parandamise ees on kõikidel maailma inimestel, mitte ainult kunstnikel.

Kunsti olemuse teisest aspektist — mis on hea kunstiteose juures kõige olulisem? Kas kunstiteos saab olla immateriaalne ja kui, siis mil määral? Pean silmas mitte väga tuntud kunstivoolu, kust on välja jäetud loodav objekt, publiku positsioon, aja- ja ruumipiir, idee vahendusžanr, autori isik. Mis järele jääb? Kunsti kese — tajuja. Kunstnik ise muutub kõigest impulsiandjaks, kes loob potentsiaali kunstilise olukorra tekkeks. Tajuja otsustada jääb, kas see, mida ta kogeb, on kunst või mitte. Semper leidis, et igasugune, ka immateriaalne teos on kunst ainult siis, kui kunstnik on sellega vaeva näinud, vähemalt impulsi andnud, isetekkeline veider olukord ei ole kunstiteos. Semper peab tööprotsessi ülioluliseks. Head kunsti eristab keskpärasusest lisaks geniaalsele kujundile ka sinna investeeritud energiahulk. Kui kunstiteosest kiirgab jõudu nagu van Gogh' ülijõulise pintsliilööbiga lõuendile kantud originaalpäevalilledest, on see hea teos. Mida pingsamalt on kunstnik ideid vaaginud, mida rohkem jaksu on ta teostamisele kulunud, seda selgemini jõuab vaatajale teos päralt. Seetõttu peab kunstiteos olema alati teadlikult ja tahtlikult tehtud, et teosesse oleks suunatud energiat, mis vaatajani jõuab. Galeriikunst on väärtuslik, kuna seal on väljasõelatud teostused, millega kohtudes vaataja mõistab kunstniku sõnumit, mitte suvalised toored asjad, kust kumab läbi vaid kunstniku fookuseerimata soov „midagi öelda”.

Vestluse lõpus kõnelesime põgusalt Semperi kunstnikuks kasvamisest, tema valikuid suunanud kogemustest. Teismelisena näiteringis käimine lükkas päris tugevalt hiljem teatri poole, ent kuna noorena tehakse valikuid oluliselt juhuslikumalt, tuleb millestki lähtuda. Sõnastasime kahasse põhimõtte, millega üksmeelselt nõus olime — kõhutunde jälgimine on vajalik teadlike valikute tegemisel. Semper on seda kompassi usaldusväärseimaks pidades jõudnud sinna, kus ta praegu on, teatri NO99 lavastajaks ning rahvusvaheliseks video- ja installatsioonikunstnikuks. Selle tõdemusega vestlust lõpetades jäi sisse meeldiv tunne — olen õigel teel.

Mart Koldits, Von Krahli Teater ja EKA "Ihade osakond" Foto: Kris Moor

Jätkame eelmises Müürilehes alustatud teemat ideaalse kriitika ja selle võimalikkuse kohta. Sarnane küsimus kerkis ka Haapsalu Kaasaegse Tantsu Festivali UUS TANTS 10 tantsukriitikateemalisel seminaril. Seminari järel küsis Müürileht neljalt kriitikult ja ühelt praktikult, milline on nende jaoks subjektiivselt ideaalne (tantsu-/teatri-) kriitika.

Evelin Lagle

Tantsukriitik, TLÜ magistrant koreograafia-tantsuõpetaja erialal

Rääkides ideaalsest tantsukriitikust, tahaks alustada siiski mõttest, et selleks, et teha midagi hästi, peaks selle tegevuse vastu olema huvi. Et tantsu uurida, selle üle mõtelda ning sellest kirjutada, peaks liikumiskunst kirjutajat köitma. Austus ja kirk tantsu vastu annavad kirjatööle elu ja emotsionaalse plaani ning inspireerivad tantsukunsti lähemalt uurima.

Kriitika on omaette kunst, mistõttu seda üheseltmõistevate reeglite või konkreetsete juhistega ahistada ei oleks õige. Olenevalt arvustatavast etendusest, väljaandest ja sihtgrupist võib kirjutis olla ükskord analüütilisem, teinekord isiklikum, mõni kirjutis oma kogemuse, teine hoopis kogutud teadmiste vahendaja. Küll aga on rida eeldusi, mis aitavad kaasa, et tabada nii etenduse enda kui väljaande ja lugeja konteksti ning sellest lähtuvalt leida antud olukorras parim kirjutamise viis.

Kahtlemata on oluline mõista vahendatava kunstivormi loogikat. Kaasaegses tantsumaailmas on hulk küsimusi, nagu näiteks, mis üldse on tants, kas ja kui palju peaks ühes tantsulavastuses olema kehalist liikumist, milline on liikumise suhe teiste meediumitega jne. Oluline on tundma õppida, milliste vahenditega erinevad tantsukunsti suunad inimestega kõnelevad, et tabada, millele antud kunstitöö pretendeerib. Siit edasi saab vaadelda oma kogemust, niisamuti analüüsida, kas laval pakutu suutis oma pretensioonid täita.

Kriitikul peaks olema kas või elementaarne arusaam vahendatava kunstivormi arengust minevikus ja kaasajal. Oleks hea olla kursis tantsuajalooga, et mõista, kuidas on jõutud selleni, mida tänasel päeval laval näeme. Samuti on tähtis tunda tantsumaastiku hetkeolukorda — erinevaid tantsukunsti suundi ja omavahelisi suhteid, et osata konkreetsele etendusele läheneda ja mõista selle kohta tänasel tantsumaastikul. Siia juurde siis veel laiem kultuuriline ja sotsiaalne nägemus sellest, kus tants Eesti kultuurimaastikul ja inimeste eludes-huvides paikneb. Ja lõpuks veel laiemalt — milline koht on Eestis viljeldaval tantsul maailma tantsu arengus ning kus tantsukunst üleüldse maailma kultuurikontekstis paikneb.

Kunstivormi mõistmine ja taustplaani tundmine annavad pinnase, et nähtud tööle adekvaatselt läheneda ja vastavalt valikuid teha, et kogetut parimal viisil vahendada — olgu see siis põhjalik liikumiskeele analüüs, etenduse ideede üle arutlemine, oma väga isikliku emotsionaalse või intellektuaalse retke sõnastamine, tantsumaastikul olevate küsimuste uurimine või veel mõni huvitav aspekt, mida üks tantsuetendus pakkuda võib.

Leenu Nigu

Tantsukriitik, TLÜ kultuuriteaduste doktorant

Kriitikat on mitut sorti. On kiibitsevat kriitikat, mis töötab printsibiil „kes oskab, see teeb, kes ei oska, see targutab“. On kontseptualiseerivat kriitikat, mis asetab nähtused taustsüsteemi — avab suhteid etendaja ja teiste etendajate, etenduse ja teiste etenduste, lavastuse ja teiste lavastuste, lavakunsti ja teiste kunstide, kultuurivaldkonna ja muu inimliku elutegevuse vahel. Parimal juhul katavad need taustsüsteemid aja- ja ruumiteljel ootamatuid lõike, nihestavad laval nähtud ja la-sevad tõde korraks teise nurga alt paista. Nagu hea kunst isegi. Loojale on kriitika kujutis subjektiivses kõverpeeglis — tagasiside, mis võib (aga ei pruugi) edasi viia. Kriitika on igav, kui see jääb hinnanguliselt pendeldama vaid punktide meeldis-ei meeldinud vahel. Head teksti on võimalik kirjutada ka kesisest lavastusest, tuleb vaid huvitav lähenemisnurk leida. Sama igav on kriitika siis, kui see ümberjutustusest kaugemale ei ulatu. Nending, et, näe!, seal tehti seda, jääb kroonika, mitte kriitika valda. Kõige õudsem, kui kriitika kuhtub sobiva tähenärvide arvuga leheruumitäiteks või tärnikeseks järgmise projektitaotluse meediakajastuste lahtris. Parimal kujul on kriitika dialoog. Erinevate inimeste, erinevate väljendusvahendite, märgisüsteemide, kultuuritekstide (kuidas iganes soovite) vahel. Iseäranis etenduskunsti puhul on kriitik keegi, kes püüab sõnastada sõnastamatut. Tema sõnad püüavad püüda liigutust, kõnetada kohalolu ja on seetõttu juba ette läbikukkumisele määratud. Kuid sellegipoolest (või ehk just sellepärast?) on see alatiseks luhtunud katse äraütlemata

MILLINE ON IDEAALNE KRIITIKA?

vajalik. See võimaldab ideede ja ilmatunnetuse palli mängus hoida. Põrgatada mõtteid — keelelisi ja kehalisi — kultuuri-mängus lakkamatult edasi. Et mitte lasta sõnadel ja liikumisel klišeede kätte ära surra.

Kairi Prints

Teatrikriitik, Sõltumatu Tantsu Ühenduse produtsent

Minu arvates peaks ideaalne kriitik olema kunstnik. Ei ole põhjendatud väide, et kriitika ei saa olla kunst, sest ta ise tõukub teiste kunstist. Sellisel juhul oleks üldse väga keeruline pidada midagi kunstiks: kõik ju tõukub vähemal või rohkemal määral teiste kunstist. Kriitika on selle nüansi tunnistamisel lihtsalt ausam.

Ma ei usu, et hea kriitika saab olla objektiivne. Loomulikult ei tohiks kriitika objektiivsust ka välistada — ideaalis ei peaks objektiivsus olema üldse kriteerium, mille abil kunstikriitikat hinnata. Et kunsti mõista, tuleb seda tunnetada. Objektiivsus nõuaks kunstiteosest (räägime me siis mistahes kunstiteosest: teatrilavastusest, raamatust, maalist) distantseerumist, objekti vaatlemist n-ö kriitiku pilguga. Sellise pilgu võimalikkus on minu arvates enam kui kahtlane. Keelates endal kunstiteose nautimise, et hoiduda isiklike maitse-eelistuste tekitatavast subjektiivsusest, keelame endale ka sissevaate kunstiteose tohtususe potentsiaali puudutada vaatajaid erineval moel. Kunstikriitika võiks loobuda iganenud arvamusest, et subjektiivsus ja objektiivsus on vastandid; et niipea kui miski on subjektiivne, on objektiivsus välistatud. Kriitika kui kunstivorm kaotab palju, kui on niivõrd mustvalge maailmapildi küüsis. Samuti pole minu arvates põhjendatud jaotus praktikud-teoreetikud. Kui ma kirjutan kriitikat, ongi see minu jaoks kunstipraktika. Aga ma mõistan, et ilma jaotamata ja klassifitseerimata inimene elada ei saa. Mingi korrastatus tuleb luua. Siiski loodan, et liigume sinnapoole, kus puised jaotused jäävad vaid sõna tasandile ja inimene tahab asju teha pigem hästi kui „õigesti“. Ning tal lubatakse seda teha.

Ma usun, et tuleviku kriitika tohib olla oma tunnetes vabam. Praegusel tõsiseltvõetavuse-iha ajastul võib oma subjektiivsuse tunnistamine ning enda mitte teoreetikuks, vaid praktikuks pidamine kedagi veel väga närvi ajada. Eespool liialdasin loomulikult veidi ka ma ise: ma ei nõuagi kriitikalt mingit absoluutset vabadust ja saan aru, et nagu iga teine (loov) inimene, peab ka kriitik tunnistama oma piire ning arvestama paljut muud peale oma hetkeemotsioonide. Tahan lihtsalt öelda, et subjektiivsus ja tunnete kaasamine oma kirjutistesse ei tähenda automaatselt objektiivsuse (tinglikus mõttes) puudumist ja totaalset häma, millest ühelgi normaalsel inimesel ei ole mitte mingil juhul võimalik aru saada. Lõppude lõpuks on „keskmine kunstitarbija“ ju samuti mõtlej ja tundev olevus, mitte idioot, kes alles kriitikat lugedes aru saab, mida ta teatris või kunstisaalis nägi.

Ning kõik see ei tähenda, et kriitik ei peaks ennast pidevalt harima ja olema kursis kõige oma kriitikaobjekti puudutavaga. Kunstnik peab pidevalt looma potentsiaali, et tal oleks vaatajale-lugejale midagi pakkuda. Aga minu arvates on see enesestmõistetav nii kriitiku kui iga teise mõtleva inimolendi puhul.

Ott Karulin

Eesti Teatri Agentuuri juhataja, teatrikriitik

Milline on ideaalne kriitika? Isikupärane. Igasugune arvustus on ikkagi looming ja peab kandma autori kunstilisi ambitsioone. Samas ei tohi kaotada tasakaalu eneseväljenduse ja arvustuse muude eesmärkide, nagu tagasiside tegijatele, jäädvustamine ajaloo tarbeks, soovitused potentsiaalsetele vaatajatele jne, vahel. Kogenud kriitiku jaoks see üldjuhul probleeme ei valmista. Just suur vaatajakogemus on see, mis annab kriitikule õiguse midagi arvata. Tihti toob see endaga kaasa ka usu oma hinnangu objektiivsusesse. Eks ole subjektiivsus kriitikute suurim hirm ja praktikute vahedaim rünnakurelv. Esimesed peidavad end kõikvõimalike teooriate kaitsva kilbi taha, teised ei hakka eal tunnistama, et vähemalt käsitööoskuse tasand nende kunstis — rollijoonise sujuvus, dramaturgiline tihedus, kujundite läbitöötatus jms — on üsna

üheselt hinnatav. 21. sajandil, mil loojate isiklik maailmavaade üha selgemalt lavalt näha, võiks kriitikudki julgeda olla inimesed ning mitte peljata emotsionaalseid hinnanguid. Maitse-eelistustest lähtuv kriitika võtab dialoogivõimaluse vaid juhul, kui seda esitletakse objektiivse tõena. Usun, et just emotsionaalne subjektiivsus on see, mis lähiaastail kriitikas üha enam pead tõstab, ja seda ei peaks kartma, sest selgelt hinnatav käsitööoskuste tasand ei kao ju kuhugi. Pealegi saab lugeja arvustust alati äraspidiselt vastu võtta: „Talle meeldis, sest ta on selline inimene, järelkult mul pole mõtet vaatama minna“. Ilmselt tasuks lõpuks ikkagi rõhutada, et ma ei arva sugugi, et see „uuskriitika“ kuidagi traditsioonilise asendab, ei peagi, aga mitmekesisuse poolt olen alati.

Kaja Kann

Eesti kaasaegse tantsu koreograaf, etendaja, tantsija ja treener.

Ma olen olnud professionaalne kunstnik nüüdseks kokku 12 aastat. Imelik, et ma pole kunagi mõelnud, milline peaks minu arvates olema (tantsu-/teatri-) kriitika. Juba see keeruline lisand sõnale kriitika tekitab minus arusaamatust. Kuna ma pean ennast ikkagi etenduskunstnikuks, siis tahaks rääkida lihtsalt kriitikast. Ma loodan väga, et iga kriitik vaatab etendust kui tervikut. Eestis nimetatakse seda millegipärast teatriks. Olgu peale. Küll aeg annab arutust.

Kui mina hakkan midagi looma, mõtlen ma esimesena järgmiste asjade peale:

1. Mis on teemaks
2. Millest ma räägin
3. Millisesse maailma ma vaatajad kutsun
4. Mis on vaataja osa
5. Kus ma paiknen ise

Hiljem tulevad küsimused:

1. Kuidas on liigutus
2. Kuidas on sõna
3. Kuidas on pilt
4. Kuidas on heli

Kui kriitikud ütlevad, et neil ei ole oskust tantsu vaadata ja seepärast ei taha nad ka midagi öelda, siis kõlab see kuidagi väga valelikult. Mulle tundub, et esimesele viiele punktile on võimalik vastust leida ka siis, kui sa ei ole tantsuspetsialist. Ja need esimesed punktid on minu meelest ka kõige tähtsamad. Kui kriitik vastust ei leia, on järelkult kunstnikule mõtteainet ja arenguruumi.

Oleks naiivne loota, et iga kriitik on tippspetsialist nii muusikas, tekstis, tantsus, kui ka videos. Need on vaid vahendid. Võiksime küll analüüsida, mida see heli etenduse jaoks andis. Või kuhu see liigutus vaataja kandis. Me räägime ikkagi etendusest. Liigutuse analüüs võib jääda koolitundidesse.

Iga kriitik võiks ja peaks olema kursis lisaks Eesti etenduskunstile ka väljaspool toimuvaga. Selleks, et harjumatu olukorda mõtestada, peaks nägema veel äärmuslikumaid näiteid.

Küsin uuesti: milline peaks olema kriitika? Ma ei tea. Ma tean, et kriitik võiks olla inimene, kes on julge, iseseisev ja palju näinud. Kunstnikku ei ole vaja teenindada. On vaja arutelu ja on vaja sõpra, kellega vaieldes saab midagi uut teada. Rääkida inimesega, kes sind kardab, on täiesti kasutu. Siin on vastutus mõlemapoolne.

Kui me räägime, et ka kriitik on kunstnik, siis parim näide sellest on Laur Kaunissaare sari Kanuti Gildi SAALis „Järgmisel öhtul...“ Mehel oli midagi öelda. Me saime üksteiselt impulsse. Ta ei olnud vahendaja. Ta lõi oma maailma. Tegi oma teose. Eks iga etenduskunstnik saab kusagilt impulsse, kommenteerib kolleegide töid. Vaidleb neile vastu või on nõus. Need on teatri sisemised mängud ja neid mängu võiksime me koos kriitikutega mängida.

MÜÜRILEHT SOOVITAB:

Esiteks soovitab Müürileht minna ja veenduda, et suviti ei tee teatrid ainult haltuurat, vaid pakuvad ka värseid ideid ja mõtteid. Teostuste kvaliteedis saab veenduda muidugi alles kohale minnes.

Madis Kõiv „Peiarite õhtunäitus“

Lavastaja: Tamur Tohver
Koreograafia: Eneli Rüütli
Muusika: Juhan Uppin
Lavaline võitlus: Hellar Bergmann
Liikumine: Tuuli Merimaa
Etendused toimuvad 22. ja 23. juuli õhtul algusega 20.30
Kiisatamme Kultuuritalus, Restu külas, Sangaste vallas

Selle lavastuse valmimise protsessis saavad kokku Teatri-Polygoni stuudiolased, EÜE malevlased, aga ka harrastusnäitlejad ja rahvatantsijad. Eks kohapeal siis juba näeb, kes alles hakkab rolli tegema ja kes juba oma osa teinud. Tegijad lubavad suurt rahvapidu teatari ja tagaajamisega — just niisama suurt kui kokkutulnud teha mõistavad. Pealt ei vaata keegi, kõrvalseisjaks ei kutsuta.

Kuivõrd Kiisatamme võimaldab lavastuse „laotumist“ maastikule, peab lavastaja kinni kahest autorile Madis Kõivule olulisest märgist: päikeseloojang ja kohalik maastik (Kõiv pärineb Lõuna-Eestist). Antud materjal on otse kirjutatud kuplistikku. Teine aspekt on Madis Kõivu loomingu jäädvustamine laiendatud moel (lisaks olemasolevale dokumentaalmaterjalile ja kunstilistele käsitlustele raadios, filmis ja teles). Kolmandaks leiame, et siiani on Kõivu materjale peetud vaid elitaarse kunstimahtsega täiskasvanutele sobivateks. „Peiarite õhtunäitus“ räägib aga selgelt noortest: ajast ja kohast sõltumata.

Müürileht tahab näha, kas ja kuidas kõik need inimesed omavahel kokku sobima saavad ja stuudiolastelt alla maksimaalse energia ei oota.

Jaanus Rohumaa „Noor Eesti“

Rakvere Teatris

Lavastaja: Jaanus Rohumaa
Laval: Ülle Lichtfeldt, Hannes Kaljujärv (Vanemuine), Velvo Väli, Erni Kask, Lauri Kaldoja, Maarika Mesipuu, Mait Joorits, Peeter Rästas, Tarvo Sömer ja Eduard Salmistu
Kunstnik: Uku Kristjan Küttis
Kostüümid: Britt Samoson
Muusikaline kujundus: Kostja Tsõbulevski

Rakvere teater toob sellel suvel Rakvere Rahvaaeda näitemängu Noor Eesti, kus 1917. aasta suvel saab kokku kamp tolle aja rokkstaare — Friedebert Tuglas, Ants Laikmaa, Artur Adson, Marie Under, August Gailit, Hendrik Visnapuu ja Johannes Semper. Nende relvaks on tahe ja nooruslik jõud, et revolutsiooni eelõhtul haarata relva asemel sulepea ning muuta maailm ilusamaks ja paremaks. Nad ei ole kamp igavaid kirjandusiniimesi, nad on uljad, elujanulised ja kirglikud koos oma murede, hirmude, soovide, ihade, vooruste ja vigadega. Lavastusse kaasatakse Drakadeemia noored näitekirjanikud Eva Samolberg, Jan Rahman, Kairi Kruus ja Siret Paju.

Lavastaja Jaanus Rohumaa ütleb: „Ma usun, et sellest tuleb rõõmus, värviline ja müstiline lavastus, me näitame, kuidas looming sünnib. Mind huvitab, kuhu me oleme jõudnud kahekümne aasta jooksul, mil me vabad oleme olnud — loojatena, kunstnikena tänases ühiskonnas, kus muu elu on väga praktiliseks muutunud.“

Müürileht arvab siinkohal, et Rohumaa võib igasuguseid asju uskuda, aga järele peab kontrollima ikka iga inimene ise. Esietenduseni jälgime aga huviga hoopis lavastuse ettevalmistusprotsessi ning kiidame Rakvere teatri meeskonda pidevate mõnusalte veidrate ja jaburalt kihtvite ideede eest, tunneme huvi, kuidas ikkagi Rakvere luuletustega kaeti ja tahame näha näiteks spetsiaalselt lavastuse tarbeks loodud vabaõhulava, mille on projekteerinud arhitektid Mihkel Tüür ja Ott Kadarik.

nu.uniooni, Klassikaraadio ja Rakvere Teatri audio-lavastus „ONE TRIP/ONE NOISE“

Lavastaja: Tarmo Tagamets
Muusikajuht: Tauno Aints
18. augustil kl 22.05 Klassikaraadios,
saates „Fantaasia“

„ONE TRIP/ONE NOISE“ on loomingulise ühenduse nu.unioon audio-lavastus, mis on täielikult inspireeritud prantsuse rokkbändi Noir Désir (1983 –2010) muusikast. Noir Désir on prantsuskeelse maailma jaoks suurem kui „lihtsalt muusikaline kollektiiv“. Tema ekvivalentideks on ehk venelaste Kino, soomlaste Eppu Normaali või eestlaste Vennaskond. Ja ehkki bändi poliitiline mässumeelsus või liider Bertrand Cantat’ traagiline saatus annaks alust omaette teatritükiks, on antud audio-lavastus siiski nelja eesti näitleja (Riina Maidre, Gert Raudsep, Taavi Tõnisson, Uku Uusberg) ja ühe elektronmuusiku (Taavi Kerikmäe) interpretatsioon Noir Désiri loomingust.

„ONE TRIP/ONE NOISE“ — „rännak asotsiatsioonides ja helimaastikel“ on ühtaegu nii metsik ja rokkiv, samas ka intiimne audio-kogemus, mis asetub kaasaege teatri, kaasaege muusika ja rokkmuusika defineerimata alale. 18. augusti õhtuks on ERRi esimesse stuudiosse *live'i* jälgima oodatud ka publik. Sissepääs tasuta! Soovitame kaasa võtta oma kõrvaklapid!

P.S. Pärast esietendust, kl 23 algab Klas-
sikaraadio otseetris ESIKAPIDU, mida juhib
Andres Noormets. Peetakse kõnesid, lüüak-
se kokku, tehakse intervjuusid asjaosaliste-
ga, kuulatakse publiku arvamusi, mängitakse
Noir Désiri originaalmuusikat, võetakse vas-
tu raadiokuulajate õnnitlusi ja kriitikat.

ATHENA SOOVITAB

„LINDPRIID” 27. JUUNIL ATHENA KINOS

Eesti filmiajaloo unustatud suurteos.

Linastus, mille teeb erakordseks juba ainuüksi fakt, et tegemist on „Lindpriide” esimese täispika näitamisega suurel ekraanil pärast 36 aastat (1975–2011). Teosele on vajutanud vaigistava pitseri eeskätt omaaegne EKP Keskkomitee otsus filmirullid hävitada, jättes euroopaliku filmikunsti tippteose vaid filmiajaloo asjatundjate salateadmiseks.

Üritusest võtab osa suurema osa oma elust paguluses veetnud ja käesoleval aastal 80ndat juubelit tähistav režissöör Vladimir-Georg Karassev-Orgusaar ning mitmed filmiga seotud isikud, toimuvad kõned ning vabas vormis filmisalong. Info aadressil www.athenakino.ee.

„Lindpriid” on 1969. a alustatud ja 1971. a valminud neljatunnine teos, mille EKP Keskkomitee kohe valmimise järel ära keelas. Ümberlõigatud versioonina „Rasked aastad” justkui linastusloa saanud, aga ikkagi ebasoovitavaks osutunud filmi tuntakse originaalkujul väga vähe. Operaator Rein Marani poolt põletamisest päästetud filmilinti on viimase omanik ETV näidanud ainult ühe korra — 1989. a.

Varsti sai autor ka ise filmitöökeelu. Paljusi seetõttu küsis ta 1976. a kevadel NList Cannes'i filmifestivalile sõites Prantsusmaalt poliitilist varjupaika, jätkates seal publitsisti ja filmikriitikuna ning Raadio Vaba Euroopa kaastöölisena. Elukaaslane Ene Rämmeld koos väikese pojaga jäi ootama, mil pere taas kokku saaks. „Kodumaa reeturi” (tiitel 1985. a ajakirjast Eesti Kommunist) naise staatust tuli kannatada viis aastat — 1981. a andsid Nõukogude võimud loa talle järgneda. Sellest ja muust on võimalik lugeda Rämmeldi mälestusteramatutest „C'est la vie” ja „Bonjour de Paris! Tervitus Pariisist!” ning VIII Eesti Filmi Päevadele pühendatud TMK 2007. a esimesest numbrist.

Lavastaja Vladimir Karasjov (Karassev-Orgusaar) kirjutas ise 1969. a stsenaariumi, võttes aluseks Eessaare Aadu 1923. a lõpetamata jäänud romaani, mida filmi autor pidas eksistentsialismi väljenduseks eesti kirjanduses.

Märkimisväärsena sisaldab film Hando Runneli poolt teose jaoks eraldi koostatud ballaadi „Lindprii”, mis kõlab eri lõikudes algupärasel kujul ning on ühtlasi olnud inspiratsiooniks filmi heliloojale Veljo Tormisele.

„Linnupriid” on üpris keskpärane romaan kommunistlikust revolutsioonist ja revolutsionääridest Eesti Wabariigis, kus on küll terve jagu aatelisi tegelaskujusid ja põnevaid poliitilisi juhtumeid, aga sündmuste käik on justkui unenäos. „Linnupriide” raamat ongi üks hulk omavahel sidumata „mäsueelseid fantasme”, rõhutab filmi autor. Režissöör muutis romaani sisu oma mammutfilmis veelgi abstraktsemaks. Siiski on jälgitav lugu kommunistide põrandaalusest rühmitusest (E. Rämmeld, A.-E. Kerge jt), mida juhib Papp (V. Tormis). Salga tegevusse on haaratud ka filmi põhikangelane Maur (M. Mikiver), kes oma mõjuga kasvatab kodanlasi ümber kommunistideks (nii juhtub A. Lundveri mängitud tohtri Meeri Ilmariga), oma kõhklustega aga tekitab segadust ja kannatusi.

Oma ajastu kontekstis on „Lindpriid” igati erakordne: tegelased jäävad mitmeplaaniliseks, sümbolism ei ole läbinähtav, film kestab ligi neli tundi... Kuigi võib jääda mulje, et tegu on kommunismi ülistava teosega, on „Lindpriid” väga kaugel sotsrealismist ning palju lähemal dissidentlusele. Filmi mitmeplaanilisust tõestab ka fakt, et isegi selle ärakeelamine võttis Tallinna ja Moskva komisjonidelt tohutu hulga töötunde ja kokku mitu aastat.

Üritus lõpetab Athena kino hooaja ning saadab väärtfilmikino Tartus suvepuhkusele. Filmist „Lindpriid” saab põhjalikumalt lugeda 2007. a jaanuari TMKs ilmunud K. Arjakase artiklist „Saatus jääda riulisse”.

Leene Korp ja Mihkel Truup

„WARIAZONE”

KIWA & Terje Toomistu

Dokumentaalfilm „Wariazone” käsitleb transsoolisuse fenomeni Indoneesias, sooidentiteedi ja vabaduse seoseid ning esitab küsimusi moraali politiseerumisest.

Kunstsõnaga tähistatav *waria* (*wanita*, naine + *pria*, mees), mees-naiseks transseksuaal, on maailma suurima moslemikogukonnaga riigi kultuurimustrites tuntud nähtus. *Waria*, keda kohalikus kontekstis kirjeldatakse sageli kui meheliku ja naiseliku kombinatsiooni, kolmandat sugu või mehe kehasse sündinud naise hinge, osutab mitmetele postkoloniaalse situatsiooni probleemidele. Traditsiooniliselt on soolise identiteedi variatsioone peetud paljudes Indoneesia kultuurides pühaks, kuid tänaseks on *waria*'d kandunud õigusteta tsooni ühiskonna äärealal.

Sotsiaalsete konstruktsioonide (moraal, religioon, heteronormatiivsus jne) jäikusest tuleneva häbimärgistamise tagajärjeks on sooidentiteedi mittetunnustamine, diskrimineerimine, piiratud töövõimalused, seksitööstus ja HIV/AIDS. Suurimat survet avaldavad *waria*'dele religioossed ringkonnad, kes on sildistanud nad patusteks. Aktivistide püüd avaliku tegevuse kaudu tolerantsi suurendada on paradoksaalselt sündinud *waria*'d vaikima. Seksuaalsuse üldsuse ette toomine on loonud äärmuslikele religioossetele gruppidele võimaluse „avaliku moraali kaitsmise” ning „sõnavabaduse” ettekäändel vägivaldselt rünnata.

Kuigi geograafiliselt ja kultuuriliselt distantseeritud, võib Indoneesia ja Eesti viimase paarikümne aasta arengutes täheldada sarnaseid jooni. Nii Indoneesiat kui Eestit saab pida siirdeühiskondadeks, kus demokraatlik pööre toimus alles hiljaaegu. Indoneesia oli aastatel 1967–1998 allutatud Suharto totalitaarsele võimule ning täna tuleb tegeleda koloniaalse ja autoritaarse mineviku varjudega. Kiired sotsiaalsed, poliitilised ja kultuurilised muutused on põhjustanud sotsiaalseid pingeid ning seejuures paljastanud ka demokraatia kitsaskohad.

Kultuurilise „teise” analüüsi kaudu võib avaneda ootamatu pilk iseenda mitteteadvusele. Seetõttu pakub transsoolisuse problemaatika kaudu avanenud perspektiiv Indoneesia tänasele sotsiaalpoliitilisele olukorrale huvitavat võrdlusalust ka Eestis toimuvate protsessidega, aga kõnetab ka laiemalt Lääne ühiskonda ja globaalset poliitmaastikku. Seejuures on teose peamine rõhuasetus siiski sooülesuse temaatikal. Transsoolisuse fenomen ei esita mitte ainult transseksuaalsete kogukonda ja pole aktuaalne vaid soo ja seksuaalsuse kontekstis. See on sümbolne ka meie ajastu transnatsionaalsete diskursuste ja globaliseerumise taustal. Teos puudutab laiemalt küsimusi identiteedivabadusest ja identiteedi väljendusvabadusest. Subjektsuse avaldumisele kehtestab piirid töörežiim, tõde on paratamatult seotud võimuga.

Filmi kodulehekülj ja trailer asuvad aadressil www.wariazone.com.

Müürileht palus kolmel filmi vaadanud kultuuriteoreetikul nähtut kommenteerida.

Kaadrid filmist Wariazone

Kadri Veermäe
etnoloog

„Wariazone'i” puhul saab eristada filmi ennast ning selle võimalikke kasutamiskontekste. Viimaseid silmas pidades on tegu tõesti hämmastavalt osava teemavalikuga — silme ette kerkib ringreis nii antropoloogiale, seksuaalvähemustele kui ka dokumentaalfilmidele keskendunud festivalidel. Seega filmi turustamispoolega on kõik selgelt korras, kuid see ei ütle midagi „Wariazone'i” sisu kohta. Antropoloogilisi filme eristab dokumentaalfilmidest tavaliselt nende teaduslik potentsiaal. Mitmel Maailmafilmi festivalil on kõlanud arvamus, et linateos ei pea olema niivõrd huvitav, kuivõrd teaduslikult rakendatav. „Wariazone” on selles suhtes hea näide — põhjalik teemakäsitus ning ammendavad intervjuud annavad küll hea ülevaate sellest, mida *waria*’d ise olukorrast arvavad, kuid puudu jäävad oponeerivad sõnavõttud. Seetõttu on osalt tegu klassikalise antropoloogilise uurimusega, kus uurija on keskendunud ühe hääle, oma subjekti, kuuldavaks tegemisele. Teine oluline pool, kontekstualiseerimine, jääb vist järgmise filmi teemaks.

„Ohutud nokud”
Mart Zirnask

ERRi ajakirjanik ja eneseanalüütik

Kohe, kui filmi algustiitrid lõppesid, asusin mängima mõttega, mis saaks *waria*’dega Eestis.

Kisuksime paar neist kodusest *community*’st välja ja lennutasime Tartusse — näiteks ülikooli peahoone ette patseerima või öiste Siriuse burgerisõprade keskele.

Indoneesias nende kultuur kihab. Kes oleksid nad siin? „Löpetamata” transvestiidid või — mentaalselt — ikkagi lihtsalt „peded”?

Nojah.

Millegipärast on nii, et elujulisema kogukonna puhul „teis-tsugune” sooline identiteet bioloogiliselt justkui eriti ei raba. Erinevus ei tungi enam esile ja mõjub seetõttu samamoodi nagu ajalehpidid homoparaadist — millenagi, mis on küll väga kirju ja (pükste all) pisut teistmoodi, aga ikkagi täiesti ohutu.

Seetõttu tundus komplekt tissidest ja nokust ka „Wariazone'i” vaadates kuidagi täiesti aktsepteeritav. Eriti arvestades, et selle kultuuri juured on üsna kaugel Indoneesia ajaloos. Kui nii, siis nii — ainult idee surnuaias seksimisest tundus kuidagi võigas.

Ehk: KIWA ja mu sõbra Terje Toomistu dokumentalistikasse sulpsamine oli tõesti põnev üllatus (Terje blogitoimetusi on alati olnud väga huvitav jälgida). Aga mõne üksiku *waria* hingeelu jälgimine andnuks ka praegusele antropoloogilisele pildile ilmselt palju tugevamad piirjooned.

Oleks põnev, kui see film kujuneks tegijate jaoks n-ö millegi tulevase kompimiseks — aga esialgu jäi minusugusele pole-isegi-homobaaris-käinud juhmartvaatajale justkui midagi puudu.

Võib-olla siis ikkagi intiimsed ja hügieenilised detailid. Heterovärk, noh.

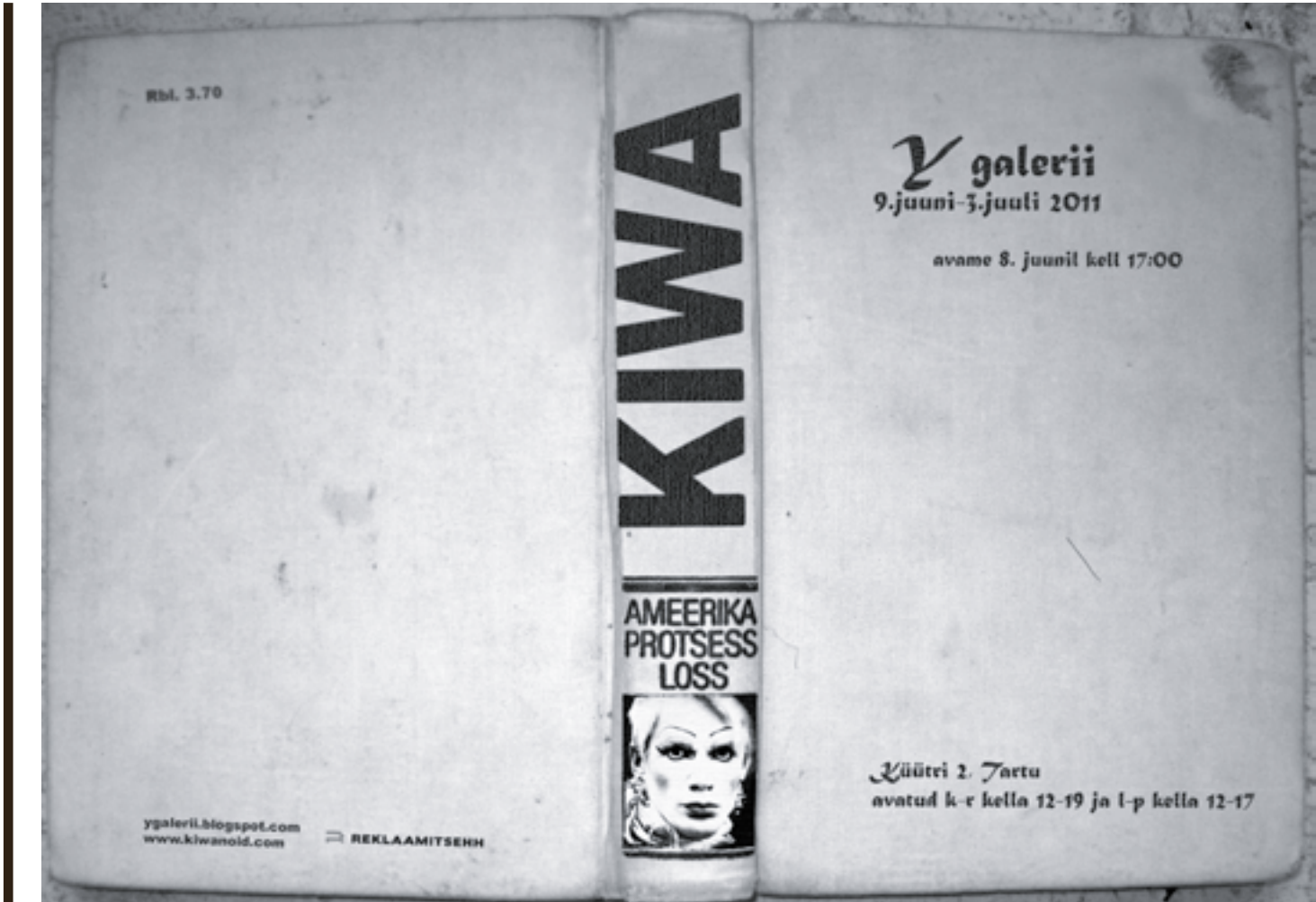
Karel Leet

kirjandustudeng

Teadsin küll, et KIWA ja Terje film keskendub LGBT-teemale ning on inimõigustega seonduva dokumentaalfilmi kui žanri mõttes ehk üsna stereotüüpne, aga ikkagi lugesin esimese hooga pealkirja valesti, oodates teatavat sõjatsooni. *Waria*’de kogunemisi ründavaid sõjakaid islamiusulisi otsese esindaja kaudu aga paraku diskussiooni seisukohalt esindatud pole, mida samas ei tuleks üheselt hukka mõista. Film mõjus omamoodi jungiaanliku meis peituva mees- ja naisalge kontseptsiooni praktikana ning *waria*’de hingest segadustekitav ja ennastsalgav suhe Allahiga oli nagu omamoodi *ambient*-versioon luterlikust reformatsioonist, kus usu aluseks võeti isiklik suhe Jumalaga. *Waria* on ilus nagu elustatud ikoon: sisemistele tungidele ja olemise algele suunatud pilt või osa sellest (näiteks lai levik tänavapildis), mis sest, et äkki ta käib muumiaks tööle, viidates naljaga pooleks filmist ilmnevatele seostele surnuaia ja prostitutsiooni vahel. Kuidas luua aga kunsti, mis kutsuks jumalat, kellest usutakse võimgi pärinevat, üles sallivusele? Filmi vaatamine on samm vastu-sele lähemale!

Fotod: Terje Toomistu

Tallinn ja Turu on käesoleva aasta Euroopa kultuuripealinnad. Korraldajate, nende perekondade, sõprade ja tuttavate jaoks on mõlemas linnas kogu aasta vältel mõndagi vaatamist. On traditsioonide taaselustamisi, muinasjutte, ootamatuid õueinstallatsioone, festivale, kultuuriasutuste avamisi, kontserte. Tavainimene tänavalt ütleb kogu tsirkuse kohta *bullshit*.

Turu tundub olevat põhirõhu pannud tänavakultuurile, Tallinna sündmused on rohkem või vähem seotud „Mereäärseteks lugudeks”. Ma ootan neid lugusid väga, tahan näha vesilennukite angaare ja käia põhuateatris. Üllatava kitsarinnalisusega astub 14. mai Postimehes üles kultuuriekspert Yates Miller, kuulutades, et vastavatud kultuurikilomeeter on häbiks kogu linnale ja kultuurile, julgedes jututajale näidata Linnahalli, EKKM-i, Kultuurikatelt ja Patarei vanglat. Et öudne nagu koonduslaagris! Mul tõmbusid käed vihast rusikasse. Olgu selle kilomeetri endaga, kuidas on, aga kogu mereääre uus hingamine on ilma vaidlusteta just praeguse Tallinna nägu, täites puhkavad majad ja ruumid linna tugevat loomepotentsiaali ja värskele ideedele vastuvõtlikkust ära kasutades uute funktsioonidega.

Kultuurikilomeetri loll ajutine lahendus sai õnneks hiljuti hea tasakaalupunkti Tallinna Arhitektuuriabiennaali näol. Esimene TAB leiab aset septembris, keskendudes popile maastikurbanismi (*landscape urbanism*) teemale. Biennaali raames kuulutati kultuurikilomeetrist üle (mitte risti üle, vaid otseses mõttes piki mahapandud kilomeetrit) sõitma hakkava nelja- ja rohkemarealise Põhjaväila ruumilise lahendamise ideede leidmiseks välja visioonivõistlus, kus noored (maastiku)arhitektid ja urbanistid on palutud oma mõtteid jagama. Visioonivõistluse Street 2020 tähtjaks on 17. juuni. Kauge Turu kohta ei oska siit vaadates midagi arvata. Mida nad seal teevad, kuidas õnnestub ja kuidas see vastu võetakse...? Ma ei osanudki sellest esialgu midagi arvata, merelugude vastu seal vaevalt midagi panna on, meri ei paista sinna kätte.

Turu on nii suuruselt kui sisegeograafialt Tartu-sarnane väikelinn jõe, nõlvade ja 160 000 elanikuga. Tänavakultuur kohe välja ei paista, linn on koledate majade süül vanamoodne ja välja surnud. Pakun potentsiaalsele külalisele omalt poolt välja tüki teejuhti kohtadega, mis on nägemist väärt ja mis Turu kultuuripildi päris mõistlikult kokku panevad.

Kaardil liigub lugu teekonna järjekorras raudteejaamast jõe poole, võib-olla ka tähtsuse järjekorras huvitavast säravama poole. Kuna kultuuripealinn on peale kommertsturismiprojektiks olemise ka linn ise, on nimekirjas pigem kogemata leitud päriskohad kui programmi ametlikud sündmuspaigad.

-

Klubi

Klubi nimega Klubi. Pigem kalliste piletitega (garderoob 3€, pidu 9–13€) igasuguse muusika klubi. Parajasti toimunud linnakultuurfestivali ajal esines seal näiteks Jon Kennedy, II. juuniks saate end sättida Renaissance Manile (5€). www.klubi.net

Turun Sanomat

1929. aastaks valminud Alvar Aalto projekteeritud ajalehe-toimetuse hoone on üks tema Turu-perioodi stiilinäidetest. Praegu mahutab hoone väga mitmeid asutusi, teiste hulgas vanadekodu (mille elanikud kaetud aatriumi õuetoolides lõunatundidel tukkusid), kohvikut Alvar ning robothotelli Omena Hotel. Mehitamata hotelli plussiks on küll odav hind, kena interjäär ja lihtsaks tehtud asjaajamine (broneerimine käib internetis, toa number ja uksekood saadetakse SMS-iga), miinuseks nimetas üks kohalik libud, hoorad ja prostituudid — uksele nägudekontrolli ei toimu, ööseks saab jääda nii paljukesi, kui tuppä mahub.

Kõige parem kebab

Maitsvat Euroopa toitu saab Turus silma järgi umbes kolmekümnes kebabikohas (vist maailma kõige viletsamast kebabist teavad rääkida Otepää inimesed. Vaadake ette tolle kohaga seal keskväljakul!)

Jazziklubi Monk

Pealtnäha vist mitte väga kõrge lennuga klubi, mis pakub pigem kohalike artistide kontserte. See-eest odav, isegi Tartu

LOOMEMAJANDUS LINNAPILDIS

Kuidas tänavatel kultuuri ära tunda

Anna-Liisa Unt

mõistes (4–8€, aga enamus öhtutel, ka nädalavahetustel, siiski tasuta). Turus veedetud nädalalõpu jooksul Monkis džässi ei olnud, oli hoopis soomekeelne *stand-up*. Ei läinud seda kuulama.

Noortekeskuse fassaadimaal

Eerikinkatu 7

Kultuuripealinna suvehooaja avanud tänavakultuurfestivali Eurocultured raames valmis Turu tänavatel nii ajutist kui pikaajalisemat seinakunsti. Kui suur osa kutsutud väliskunstnikke joonistas oma aedikutes vineeridele või pooleks lõigatud PAATIDELE, siis Barcelona taustaga tänavakunstnik Aryz (www.flickr.com/people/ariztotelismo/) rullis oma hii-gelvanamehe Turu noortekeskuse lääneseinale. Sattusime teda tõstuki ja värvirullidega enne festivali avapäeva pilti lõpetamas nägema, maalitehnika oli muljetavaldav.

Festivali fotosid ja esinejaid vaata www.turku2011.fi/en/eurocultured_en.

Turu linnaraamatukogu

Linnankatu 2

Arhitektuurihuvilistele. Carl-Dag Lige tõi 27. mai Sirbis Helsingi nüüdisarhitektuuri tutvustades välja, et sealseid hooned naljalt välismaalasi projekteerima ei lasta, omatoodang on aga pigem ohutult silmapaistmatu kui uhkeldav. Turu linnaraamatukogu on südalinna alla jõe poole jalutades väga meeldiv üllatus. Heade proportsioonide ja puhaste avarate pindadega tänavaruumile avatud hoone autoriks on Helsingis baseeruv JKMM Architects. 2007. aastal valminud hoone aluseks on konkursi võidutöö aastast 1998.

Plaadipood Iki-Pop

Linnankatu 7

Otse raamatukogu vastas. www.ikipop.org pakub isegi saadavalolevate kasutatud plaatide digikataloogi, aga ma ei oska öelda, kas see on aktuaalne. Iki-Popi kõrval tänavanurgal on kahekorruseline vanakraamipood Kirpputori, mis on tihedalt täis teise ringi asju pisividinatest mööblini.

Iki-Popist otse alla jõe äärde maha istudes võib teile tulduda, et olete Tartus (istute Kaarsilla ja Kalevipoja vahel ja vaatate Oeconomicumi poole). See on natuke imelik.

El Gringo

Kauppiaskatu 3

Vanakraamipoe kõrval. Värviliste tulukeste, loomapealuude ja tellisemustrilise vakstuga kaunistatud stiilipuhas ühetoaabaar päris mehhiklasega.

Toomkirik ja ülikoolilinnak

Toomkiriku võib võtta maamärgiks ülikoolide või Ars Nova ülesotsimisel.

Abora Ventus & Ars Nova

Ajaloo ja kaasaegse kunsti muuseum Itäinen Rantakatu 4-6

Pisut kummalise kombinatsiooniga muuseum/kohvik/kingipood, milles on kokku saanud Turu vanem ajalugu ja kaasaegne kunst. Kuna keskaegsel Turul on õnnestunud maha põleda, pole keskaegset hoonestust (peale toomki-

riku ja üksikute puit(!)elamute) lihtne kohata. Aura teisele kaldale, otse jõe äärde plaaniti mõned aastad tagasi ehitada uue kunsti muuseum, kaevamisel ilmusid kõigi üllatuseks maast jõuka keskaegse elamu müürid-seinad. Keskaegne hoone on kunstimuuseumi fuajees nüüd üsna maitsekalt eksponeeritud.

Laevakohvikud

jõel jalakäijate silla juures

Jõeääred on Turus natuke paremini inimeste kätte antud kui Tartus. Läbivalt piireteta betoonist kaldakindlustus lubab laiu treppe ja kaldpindu mööda veele lähemale liikuda. Jõe teisel kaldal on ankrus kohviklaevad, mis kõrvalolevaid sildu hinnates on sinna saanud ei teagi kuidas. Ära need laevad sealt vähemasti enam sõita ei saa. Kusjuures Aura jõe puhul on kummaline see, et see näib voolavat merest eemale. Merd ennast näha ei ole ja pete võib jääda märkamata. Tõenäoliselt on see siiski meretuul, mis õllepurke ja kilekotte jonnakalt vastuvoolu sõidutab.

Dive-in kodubaar Kuka/The Who

Linnankatu 17

Kohalik Levikas/Noku/Möku/Nott, kus õlu maksab viis, DJ mängib väga vaikset taustamuusikat ja hilisõhtul esineb laivbänd. Kõik peale hindade on härdalt kodune. SOOVITAN! Kusjuures Kultuuripealinn Turu 2011 peakorraldaja (Cay Sevón — anneermilik kahurikuul-naine) tunnistas, et nad palkasid jaanuarikuise kultuuriaasta avaürituse ja suvehooaja avafestivali korraldajateks ühed Manchesteri kutid, kes on juba aastaid üle Euroopa tänavafestivale korraldanud. No et kindla peale välja minna. Kuna parasjagu toimuski see Eurocultured tänavafestival, siis üllatasid tüübid baar-ikülatajaid kodunt kaasa toodud brass-ansambliga (Riot Jazz www.myspace.com/riotjazzbrassband). Manchesterist seitsmekesi Turusse esinema tulnud puhkbänd mängib harilikult 10–28-kesi ja on oi kui hea.

Latte Cafe

Kristiinankatu 5

Sealsamas, The Who nurga taga saab päevasel ajal ühemehekohvikus head kohvi ja kooki. Olguigi et Põhjamaad identititseerivad end kohvikultuursetena, oli Turus väga mitmetes kohtades kohvi pähe võimalik saada tammetõrumaitselisel

teevett (muuhulgas näiteks El Gringos ja ühes jõepealses laevakohvikus. Ettevaatust!). Latte Cafes käimiseks varu aega, omanikust prantslase moodi mees võtab kõike suure pühendumuse ja rahuga, aga teeb sulle tööpoolest hea kohvi. Hiljem kohvikust mööda jalutades saad lehituse!

Kultuuritehas **Logomo** raudtee taga

Peakorraldaja sõnutsi kogu kultuuriaasta kõige vaatamisväärsim saavutus. Kasutuse kaotanud raudteelaost tehti kultuuriaasta jaoks mahukas kultuurikeskus (aga ma ei saanudki aru, kas ainult ajutiselt või pikemaks ajaks). Sisepääsuks varuge 12€. Kodulehel kirjeldatud kohalejõudmisskeemi bussidega ärge uskuge, Turus on kõik jalakäigukaugusel. www.logomo.fi

Sügise poole asendatakse popid peod Turus põhjamaise raskemeelsusega, mil üheks kandvaks projektiks tõuseb 876 Shades of Darkness. Ausse tõstetakse hämarus, pimedus ja surm, registreerimine pillkalt pimedatele ööelu- ja galeriüritustele novembris on alanud!

The Pitch Black Projects: www.pilkkopimeaa.info/en-index.html

Mis Tallinnasse puutub, siis siinsegi kultuuriaasta väljaarendamisel on vaikumisi lähtunud teiste riikide varasemast kogemusest, lõpptulemus on aga alati end juba tõestanud strateegiate ja oma siseressursi koostöömimine. Põhjamaade ja Suurbritannia kultuuripoliitika Eesti olukorda ülekandmine on osutunud üsna hästi rakendatavaks. Suurbritanniast ongi pärit loomemajanduse (*creative industries*) kui eraldi majandusharu ja teadusvaldkonna tunnustamine. Loomemajandus muutus strateegiliselt arvestatavaks siis, kui saadi selgeks, et kultuuri on võimalik korraldada kui mis tahes muud (teenindavat) majandussektorit (Loova Tallinna..., 2008). Loovklassi ja teadmispõhise majanduse „toodetavale” innovatsioonile on nii kultuuris kui teaduses pandud suured lootused lisaväärtuste loomiseks.

Kultuuripeakinn 2011 projekti võib pidada Tallinna loomemajanduse arengu üheks suursaavutuseks või vähemalt arengu üheks oluliseks vaheetapiks. Tallinn kuulub oma lähiajaloolise eripära tõttu arenevate linnade (*catching-up cities*) hulka, loovklassi arendusprojektidesse kaasamine on meil alles üsna värske uuendus. Seetõttu ongi loomemajandus endale jalgu alla saamas paralleelselt Kultuuripeakinnaks olemise (nüüd juba lõpule jõudva) ettevalmistava perioodiga (Lassur et al., 2010), mõlemal protsessil on olnud võimalus teineteist toetada ja täiendada.

Üllataval kombel ei näi kummagi Kultuuripeakinn 2011 programm teineteist RUUMILISELT kuigimuljetavaldavalt kaasavat. Distantis kahe paralleelpeakinna vahel on ju nii eelnevate kui ka järgnevate aastatega võrreldamatu! Teineteisest üsna väärikal kaugusel on nii järgmise aasta Guimarães (Portugal) ja Maribor (Sloveenia) kui ka näiteks eelmise aasta Es-sen (Ruhr, Saksamaa), Pécs (Ungari) ja Istanbul (Türgi). Tallinn-

Turu ulatub tegelikult pildist välja. Mis seal on - ma ei tea.

Turu-Tallinn liinil võiks ju toimida mingi meelitatav pakett, et ostad põhiteatri pileti, saad hinna sees Logomosse tasuta sisse ja komplektreisi soodsamalt. Või kas need paketid on juba olemas? Sel juhul on nad mitteleitavad.

Kokkuvõtva sarnasusena baseeruvad mõlema linna haipprojektid uudsel sotsiaalsel innovaativsusel: organiseeritult on koos pandud töötama erinevad huvigrupid, loomeinimesed, subkultuurid, kellest moodustub kokku ainulaadse potentsiaaliga uus jõud (Lassur et al., 2010). See laiapõhjaline koostöö näitab end parimalt just linnade taustal — linnadesse lihtsalt koondub järjest suurenev osa rahvastikust. Müürileht alustab selle numbriga uue linna ja tänavarubriigiga, milles jälgime linnade toimimist ja inimesi nende sees. Loodetavasti loome nauditavat lugemist!

Kasutasin:

Lassur, S., Tafel-Viia, K., Summatavet, K., Terk, E. (2010) Intertwining of Drivers in Formation of a New Policy Focus: The Case of Creative Industries in Tallinn, Nordisk Kulturpolitisk Tidskrift, 01, 59-86. (2008) Loova Tallinna visiooni kontseptsioon. Lõpparuanne. TLÜ ja Eesti Tuleviku-uuringute Instituut. Tellija: Tallinna Linnakantselei.

Pildid: Anna-Liisa Unt

Dekadentsi mõistest pole ma kunagi üheselt aru saanud. Ja nagu selgub, ei põhjusta seda mitte ainult minu küündimatus, vaid tegemist ongi äärmiselt mitmetahulise kogemusega, millel on nii palju erinevaid varjundeid ja vaatepunktist tulenevaid kõverusi, et mõiste sisu edasiandmine kirjelduse teel muutub peaaegu võimatuks.

Mida kujutavad enesest tühimused ja allakäik olukorras, kus kõik on justkui suurepärane? Thomas Manni novell „Surm Veneetsias” jäi mulle näiteks täiesti arusaamatuks. Kui Nabokovi Lolita on emake Venemaa, autori mälestus, mida ta palsameerida üritab, siis millist rolli kannab poisike Manni novellis? Vastust ei saa ma teile anda, sest dekadents pole kirjeldatav, seda saab vaid kogeda, nagu koges Gustav von Aschenbach rannal vaikselt kooldes. Dekadents on nagu zen-mõistatus, mille vastus on sõnastamatus. See viimane pole meelevaldne paralleel, vaid vahetul kogemusel põhinev tõdemus, dekadentsil ja virgumisel on rohkem ühist, kui arvata julgeks.

Töölissööklakultuurist on meelde sööbinud päevast päeva sinised kartulid, rasva välja ajav kanakotlet ja hüübinud jahukaste — kogu see klassika. Kuna sööklakultuur on hävinenud, on olukord tööliste jaoks võrdlemisi trööstitu, pole enam kohta, kust iga päev kõikumatu kvaliteediga (olgu see siis hea või halb) ühte ja sama asja saaks. Kuid õnn on saabunud meie hoovile ja turumajandus on taaskord end õigustanud: tühi koht on täidetud ja tekkinud on töölissöökla nimega Vilde. Paremat hinna ja kvaliteedi suhet, tegelikult üldse paremat hinda kui Vildes, ei ole võimalik Tartus kuskilt leida. Suudlevad tudengid raeplatsil üritavad, aga nende köök on peenutsev (loe: portsjonid on väiksed) ja päevapraadide valik tagasihoidlik. Vahel saab seal siiski käidud, et meelde tuleb, mida Vildest mujal ikka lõunatada ei saa. Ka Vanemuise Shakespeare üritab, köök on, nagu on, serveritakse mol-luskeid, aga vahel saab sealt ka korralikku praadi. Kuid klaas vett tuleb eraldi juurde osta ja see kallutab hinna Vilde kasuks. Väga mõnus on teinekord ka Ristiisasse minna ja tellida näiteks Vanaema panniroog või Poissmehe praad, tõeline pubitoit, mida siiski iga päev ei taha... Ning Vilde lööb jällegi hinnaga.

Argipäeviti kell 12–15 pakutav Vilde päevamenüü sisaldab kolme erinevat praadi, ühte suppi ning magustoitu. Ent kuigi ametlikult kehtib menüü kaheteistkümnest kolmeni, juhtub pahatihti, et minnes sööma kahe ajal, on üks või mitu praadidest juba otsas. Nii on lõunaga viivitades pidev hirm sattuda olukorda, kus oled sunnitud leppima päeva kõige ebapopulaarsema pakkumisega.

Raudselt püsiva šnitsli kõrval toimuvad menüüs üldiselt väiksemad vaheldused, siga strooganovina, siga šašlõkina, siga praena jne, sama kehtib ka kana kohta. Kana osatakse Vildes tõesti hästi teha, ent tasub olla ettevaatlik, sest võib juhtuda, et teie taldrikule satub lisaks riisile ja kanale ka mingi neonvärvis ollus, näiteks banaan magusa roosa kastmega. Ühesõnaga, kui miski muu ei kõlba, siis šnitsel on alati kindel valik.

Oma maitseomadustelt on šnitsli näol tegemist võrdlemisi tuima nähtusega. Kuigi aeg-ajalt üritatakse seda värskendada põnevate kastmetega (näiteks punase veini ja kuivatatud puuvilja kaste), ei kaota šnitsel ise oma pretensioonitult iseloomu kunagi. Traditsiooniliselt heaks lahenduseks on šnitsel, sektorkartul, värske salat, piprakaste, kõrvale vesi ja *ciabatta* maitsevõiga. Mida veel üks kaasaegne tööliisklassi esindaja näiteks Playtechist, Webmediast (kelle sööklasse laekumise võlu rikub pisut asjaolu, et sellele ei eelne üle poole linna kostev tehasevile) või Tartu Kunstnike Liidust kolme euri (3€) eest tahta võiks? Tõsi, *ciabatta* oli vahepeal valikust täiesti kadunud ja tuli otsustada nisu- või rukkikukli vahel, aga selle artikli kirjutamisele eelnenud paari tööpäeva jooksul on *ciabatta* taas välja ilmunud.

Paraku peab möönma, et ka šnitsli enesega ei ole kõik alati nii roosiline. Tihti on liha paneering kuivanud ning terav koorik veristab valusalt igemed. Või on see liiga kaua ligunenud õli sees, mis ise tundub olevat korduvkasutus. Sel juhul on tunda kerget pontšikulist alatooni ja tipumaitset lööb välja praeleib küüslauguga.

Kuigi ma ise pole kastmete suhtes peeps, soovitan vältida kõike, mis tundub põnev ja huvitav. Šnitsli kastmetega varieerimine algas kuskil käesoleva aasta algul või eelmise lõpul, igatahes juhtus see täiesti ootamatult. Juhtusin taas tellima halbadest valikutest parima ehk šnitsli ja õudse üllatusena oli see üle valatud maitseomadustelt uskumatult jäleda ollusega, mis, nagu selgus, oli seenekaste. Antagu andeks, ma saan aru, et seentel on ökosüsteemis väga oluline roll täita, aga minu varvaste vahel või taldrikul neil kohta ei ole.

Kartulitest on parimad praekartulid, sektorkartulite puhul

EDUARD VILDE NIMELINE TÖÖLISSÖÖKLA

Kristjan Muul

võib maitset teinekord esineda läbivat tummist ja krõmpsu musta mulda. Kartulipuder on võrdlemisi kindel valik, mis siiski teinekord võib leida koha teie suulaes ja seda kohe päris tükiks ajaks. Salatist pole ma kunagi päris hästi aru saanud — salatil on lihtsalt paremaid ja halvemaid päevi, täiesti juhuse küsimus, kuid läbivalt on tegemist toorsalatiga, mida on siiani täielikust äpardumisest säästetud.

Ent miks ma ikkagi Vildes käin? Nagu juba öeldud, parim hinna ja kvaliteedi suhte pärast. Aga väga head on ka lokaali miljöö ja teeninduse kvaliteet. Roa saab lauda kiiresti, tõsi, maksimisega võib esineda lootusetuid viivitusi: on esinenud olukordi, kus on mõistlikum minna ise leti juurde maksma, kui lauas ootama jääda. See tähendab, et kui teate ette, et olete kiirustamas, siis küsige arve kohe tellides või varuge sööma minnes paras summa sularaha tasku. Samas on teenindusel ka ootamatuid lisaväärtusi.

Ühesõnaga, teenindus on suhteliselt kiire, vähemalt lõunaajal ja võrreldes sellega, mida varasematest Vilde-perioodidest mäletan. Teenindajad ise aga on kaunid ja viisakad (mis tingib selle, mida harjumuspäraste rituaalide rikkumisel ikka juhtub, et on kahju, kui mõni tüdruk vahetub).

Ent miks ma ikkagi Vildes šnitslit tellin? Dekadentsist, kallid lugejad, dekadentsist, mis esimese asjana väljendub selles, et te võtate endale aja minna lõunale. Ei ole oluline, kui vara te päeva alustasite ja kui hilja lõpetate, ei ole vaja põdeda, lõuna jagu varem te koju ikka ei saa. Nii et minge lõunale! Aja võtmine on üks kõige põhimõttelisemaid otsuseid, mida teha saate.

See juhtus kuskil oktoobri alguses, kui oli korraga töös neli näitust: Paul Saare mälestusnäitus ja „TSiOON/iOON” Kunstimajas, Tanja Muravskaja „Split Mind” Tartu Kunstimuseumis ja „Duul 2010” Loop galeriis. Istusime Vilde lokaali tagumises osas akna all, kust avaneb vaade Valli-kraavi tänavale ja Toomemäe nõlvale. Paistis mõnus sügisene päike, Toome oli kuldkollane, kõlareist kostis Brigitte Bardot ja siis see juhtus: ma sain järsku aru, mida tähendab dekadents. Šnitsel lihtsalt sulas suus; kõik tärimid ja küsimused, tegemist vajavad asjad, mured ja mõttetud rõõmud, mis iganes, kõik muutus täiesti ebaoluliseks, täielikust virgumisest lahutas mind vaid üks väike samm, ja siis ma sain aru, mida tähendab surm Veneetsias. Kui ma oleksin tol hetkel surnud, oleksin surnud õnneliku mehena. Igatsus tolle hetke kordumise järele kompenseerib kõik ebameeldivused. See on põhjuseks, miks tellin Vildes šnitsli.

TOIDUKULTUURI ARENGUID

Tuuli Trikkant

Viimaste aegade toredalt kiired arengud toidukultuurimaastikul annavad enesestmõistetava ettekäände neid mustvalgel massidele tutvustada. On ju nii, et toit annab võimaluse elada ja mitmes mõttes staatuse või väärtushinnangute kajastajana määrab omal moel ka olemise viisi. Olen tähele pannud, et eriti teravalt, samas selgelt arusaadavalt, läbib uuenduskuuri toiduvalik lapseootel ja juba põnnidega vanematel. Seda enam on meeldiv jälgida veel vabalt otsinguaastail kaotsis olevate tegelaste katseid leida pidepunkti raskete sõlmpunktide valu leevendamise ja elus heade püüdlustega hakkamasaamisel.

Toidulaseid valikuid tehes võib silmas pidada erinevaid võimalusi. Võib nõudlikul häälel öelda napilt: „See! Mulle,” mis väljendab kõige elementaarsema ja lapseliku rõõmuga esimest valikut, tahan seda, sest ma tahan. Muidugi võib sellele lisanduda ka teisi valikualuseid, mis ühtekokku on sama kategoorilised.

Käesolevas artiklis saavad suurema tähelepanu toiduvaliku võimalused, mis on seotud eelkõige puhta ning n-ö tähelepänu kasvatatud toiduga. Juba pikemat aega on Tartu linnas toimunud erinevad toiduringid, osalt vähem organiseeritult, kus aeg-ajalt, nii paaril korral nädalas, ilmub tänavale kaubik piima, köögiviljade ja lihaga, kuid mis ei vajagi kuulutusi, teateid, sest inimesed on tänaval enne auto saabumist juba valmis, *sapienti sap*, ja kaup saab otsa. Teisalt suuremad ettevõtmised, kus ollakse huvitatud kasvavast turust, mille nimel tuleb tegutseda. Üks selline on Tartus vist kõige kauem tegutsenud Tartu mahering, nüüd Lõuna-Eesti Toiduvõrgustiku nime alla koondunud peamiselt Võrumaa talunikud.

Taalised toiduvõrgustikud toimivad lisaks suurtele poekettidele (kus mahekaubavaliik on erinevatel põhjustel senini olnud kaunis kehavõitu), ökopoodidele ja turgudele. Ise näen neis rohkem vabadust, sest tihtipeale tuuakse kaup koju kätte või vähemasti kodu lähedale, osalt on võimalik tellida ette endale meelepärasel ajal, mis kõrvaldab ebameeldivad lisandused, nagu poes tunglemise ja nii mõnelgi korral tühja kõhu tõttu ostukorvi liigse täitumise.

Võimalused osaleda oma toidulaua katmisel omavad ajakuliselt puhtalt hankega võrreldes suuremad mõõtmad, kui otsustatakse kasvatusprotsessis kaasa lüüa. Ühelt poolt on toidukasvatamise kultuur kaunis levinud, maitsetaimepotid ja ka linnaaiandus koguvad tuure. Samuti kogukonnapähiselt toimuvad ühendused, kus ühisaia loomine veel siiski ideekavandis, kuid kus ettevõtlikkusega on koondatud Tartu lähisel asuvad talunikud, kellega regulaarselt kokku saadakse. Üheks selliseks on Juurika nimeline Tartu toidukogukond, mis tegutsenud juba üle aasta, kus inimesed tegutsevad ja mõtlevad kaasa oma võimalustest ja huvidest lähtuvalt. Asi toimub sünergiliselt ja hea idee levimisel on seltskond ja kaubad kujunenud juba nii kirjuks, et mõtted ja laudki on rikkalikud, kõiksugu taimedele, juurikatele ja lihale lisaks pakutakse ka erinevaid küpsetisi ja veel ka looduskosmeetikat.

Selle kevade suuremat sorti ettevõtmine kutsus inimesi üles taaskord linna lähedale oma maatükki harima. Tartu Linnavalitsuse eraldatud maalapi, mis asub Jaama ja Lehe tänava ristmikust kesklinna poolt tulles 400m vasakul, avamine mahejuurviljaaiana toimus 14. mail ja praeguseks on liitunud juba 45 aktiivset inimest, kes kasvatavad seal oma peenramaal kõikvõimalikke saadusi kartulitest lilledeni. Huvi selleks tuleneb nii oma maalapi puudumisest ja puhta toidu kasvatamise soovist kui ka toidukaupade kallistest hindadest, unustamata heameelt eriti pealehakkamisest ja soovist väiksematele omal käel looduskasvatust kujundada.

Lisaks toidu tellimisele ja kasvatamisele toimuvad mitmed

Foto: Madis Katz

üritused enesekasvatuse teemadel. Juba mõned aastad on tegelenud vabatahtlike vahendamisega mahetaludele abiks WWOOF Eesti. Iseenesest on see üleilmne võrgustik, kus vajaliku abikäepaari eest pakutakse vastu kordumatut võimalust osaleda toimiva mahetalu tegemistes, muidugi ka söök ja peavari käivad asja juurde. See on mõeldud rohkem inimestele, kel huvi mahepõllunduse vastu, kuid kel puudub oma maakodu, kes lihtsalt otsivad isetegemise ja –õppimise võimalusi või kel soov oma taluga alustada ning enne kogemustepagasi ammutada. Aga loomulikult ja ütle mata selgelt on oodatud ka kõik teised.

Teoreetilist laadi teadmisi võib mõnuses seltskonnas arutada küll kõikjal, kuid organiseeritult on ka sel rindel uudiseid. Igakuiselt Genklubis toimuv „Rohelise tee õhtu” on mõeldud loodushoiust lugupidavale inimesele. Tegemist on vest-

lusringiga, kust võib leida inimesi erinevatelt elualadelt ning kus saab jutelda kõikvõimalikel haakuvatel teemadel ning kõrvale ampsata toimumispäeva puhul Genkõögist pakutavat mahe- ja muhetoit. Toimub see iga kuu teisel laupäeval kell 17.30 Genklubis.

Et puhtast toidust on kujunenud mahe eluviis, siis on proovitud tutvustada neid võimalusi, mida see väike Tartu pakub. Vähem tähelepanu pöörati noile põhjendustele, miks üldse sellist toitu eelistada, kirjutajale lihtsalt tundub, et seda on juba niigi tehtud ja kes sellele avatud või sooviv olnud, see on juba ka valmis edasiste võimaluste üle kaaluma.

Kes mõne ettevõtmise peale nina nuhutama hakkas, on oodatud osalema, nõobist haarama, ise samalaadseid algatusi tegema.

NIMED KÕRBE

Sven Vabar

Meid on neli. Kaks noort meest, kaks noort naist. Meil oli lõbus kamp. Juhtusime kokku iseenestelegi ootamatult, kuid tundsim e üksteist kuidagi ära, meil oli üksteist vaja. Miks, ma täpselt ei teagi. Olime kõik sattunud oma eluga sihtusse tühjusse, eikellegimaale. Meie elukutsumuses ja põhitegevuses valitses kriis, samuti siplesime igaüks oma isiklike suhete rägastikus täis vastuolusid ja hüperemotsionaalsust. Ka meie omavahelised suhted olid muidugi ambivalentsed ja pingelised; piiridel, mille asukohta tegelikult keegi ei teadnud, peeti alatasa lahinguid ja sõlmiti hüsteerilis-õnnelikke, kuid eba-kindlaid liidulepinguid. Nagu ikka, tavaline asi. Samas hindasime üksteise lõbusust ning jaburust, võimet kõikide probleemide üle naerda. Elasime justkui rõõmsat elu, pidasime pidu, jõime palju veini, tegime ja rääkisime totrusi, suhtlesime mitmel võimalikul ja võimatul, lubataval ja lubamatul moel. Olime vaesed ja meil oli palju vaba aega. Kõik oli lahti, kõike võis juhtuda.

Alguses, kui me just kokku olime saanud, oli elu eriti pöörane. Ajapikku, nädalate möödudes läks meil olemine siiski rahulikumaks. Mitte et me oleksime „asjalikumaks” muutunud või ennast taasleidnud mingis ametis või pühendumises mõnele konkreetsele eesmärgile. Kaugel sellest. Pigem tundsim määramatust ja sihitust süvenevat. Aga me ei pidutsenud ega joonud enam nii palju, ka omavahelistes suhetes polnud enam nii palju sädemeid ja raginat. Pigem triivisime mööda linna ja ümberkaudseid maakohti, vaatasime filme, lugesime, rääkisime niisama juttu. Veetsime endiselt väga palju aega koos, meil oli endiselt üksteist vaja. Olemine muutus järjest rohkem põletavast ohjeldamatusest hubaseks, mõtlikuks letargiaks. Olime libisemas ajatusse, ruumitusse ja lõputusse udusse konkreetsete reaalsuste vahel; millimallikatenas selles udus hõljudes olime huvitult nõus kõigi hoovustega, mis meid sihitult sinna-tänna tõukasid. Me ei lootnud ega kartnud suurt midagi. Oma tegevusetuses ja vähenõudlikus apaatsuses elu suhtes saavutasime lõpuks peaaegu teatava postmodernse, hedonistliku variatsiooni zen-seisundist.

Siis tuligi meie ellu rong. See juhtus nõnda:

Kord nägin ebatavaliselt järjepidevat ja selget unenägu. Järjepidevus oli seda hämmastavam, et selles unes õieti ei juhtunud mitte midagi. See oli nagu Andrei Tarkovski või Sergio Leone filmide kaadrid, kus kaamera näitab pikalt ja aeglaselt mingit objekti või stseeni. Unenägudes on nõnda staatilised hetked ülimalt haruldased, nii et mul tekkis kohe väike kahtlus, kas see oli üldse tavaline unenägu. Igatahes oli tolle unenäo liikumatuses ja selguses midagi väga tungivalt realistlikku ja meeldejäävat. Minu unes oli üks rong, mis seisis meie kodulinna Tartu raudteejaamas. Jaam oli selline, nagu ta ikka olnud oli ja olema pidi, aga rong ise oli kummaline.

See polnud taoline postsotsialistlik lühike kõkats, millesarnased meie vabariigis praegu raudteetransporti imiteerivad; samuti mitte kaasaegne sujuv, ulmeliselt sile, kiire ja efektiivne läänelik kiirrong. Mu unes kangastuv rong oli küll pikk, massiivne ja võimas reisirong, ilmselt mõeldud pikkade vahemaade katmiseks, kuid ta oli kuidagi raskepärane ja vanamoodne. Ta nägi välja pompöösne, ebaloomulikult lai ja kõrge, mistõttu mõtlesin pärast ärkamist, et kui ta päriselt oleks olemas olnud, poleks ta ilmselt perroonile ära mahtunud ega teistest rongidest mööda pääsenud. Ta oli kaetud läikivhalli terasega, embleemid ehtimas vagunite külgi ja eriti vedurit. Need olid kummalised embleemid. Nende keskel oli vägev viisnurk, kuid ometi ei viidanud miski Nõukogude Liidu sümboolikale. Viisnurk oli musta värvi ja seda ümbritsesid lakoonilised sümbolid, mis olid mulle täiesti tundmatud, kuid tekitasid okultistlikke konnotatsioone. See rong tõi meelde neljakümnnendad-vieekümnnendad aastad, kuid mitte selles mõttes, et rong oleks tollest perioodist pärinenud; pigem meenutas rong sõjajärgse progressivaimustuse aegseid populaarseid ulmepilte, millel on kujutatud visioone tulevikust — „Transport aastal 2000” või midagi selles stiilis.

Niisiis seisis see kentsakas, kuid igati imposantne ja tõsiseltvõetav rong mu unes meie troostitus, tühjas, raugastunud raudteejaamas, mis õhkab tasakesi endiste, rahvast tulvil aegade järele. Seisis öösel. Raudteejaam oli mu nägemuses täiesti pime, selles ei viibinud ühtki inimest. Kuid rong ise oli heledasti valgustatud. Vedurijuhikabiinis ning kõikides vagunites põlesid tuled. Aga ka rongis polnud näha hingelistki. Rong näis rahulikult ootavat kedagi või midagi.

See uni oli oma selguses ja intensiivsuses ootamatu, kuid siiski mitte luupainajalikult kohutav või ähvardav. Mingitmoodi oli see isegi meeldiv, kütkestav, kutsuv. See jäi mulle meelde, kuid ei jäänud mind painama. Ma ei tunnud vajadust sellest kellelegi kõneldes lahti saada. Nõnda juhtus, et ma ei rääkinudki unerongist kellelegi.

Kord aga, kui me oma kambaga Antsu pool olime, natuke veini jõime ja üht filmi vaatasime, jäi Milena filmi ajal tukkuma ja viibis kuni filmi lõpuni poolunes, mis üksikute äkilisemate ja kärarikkamate kohtade peal põgusalt katkesid. Kui ta filmi lõppedes umbes tunni aja pärast korralikult üles ärkas, küsis ta, kas selles filmis oli selline koht, kus pikka aega näidatakse raudteejaamas seisvat vanaaegset, suurt, tühja rongi? Filmis oli küll üks rong, aga ei, sellist vanaaegset ja suurt küll mitte, ilmselt oli Milena seda unes näinud. Muidugi tuli Milena uni mulle väga tuttav ette, ja nagu välja tuli — mitte ainult mulle! Peale mõningast arutelu selgus, et me kõik olime näinud seda iseäranis selget und. Ants isegi kaks ja Kärt kolm korda. Ja ühes Antsu unes me olime kõik neljakesi sellele rongile peale läinud. Mitte kellelegi meist ei tundunud see rong õudne või ohtlik.

See, et me kõik täpselt ühesugust ning väga ebaharilikku und nägime, ei saanud ilmselt olla juhus. See pidi midagi tähendama. Mida, seda me tol hetkel veel ei teadnud. Kuid me jätsime sel öösel psühhoanalüütilised ja muud teaduslikult vähegi pädevad hüpoteesid kõrvale, sest — kas siis puhtast mängulustist või mingil muul põhjusel — palju põnevam ja produktiivsem tundus meie ühisund käsitleda otsese märguande või kutsena: meil neljal on tarvis selle rongi peale minna ja kuskile sõita.

Oli parajasti sügav öö, kell oli umbes kolm, ja nõnda me kõik loomulikult tundsimegi järsku vastupandamatut tahtmist jalutada raudteejaama ja vaadata — mine tea, äkki ongi rong jaamas ja ootab meid. Ma ei teagi, kas see vajadus oli lihtsalt uudishimu või midagi palju instinktiivsemat ja vaistlikumat, umbes nagu rändlindudel, kes tunnevad, et aeg on lõunasse lennata, või nagu vanadel kassidel, kes tunnevad, et lõpp on ligi, ja lähevad kuskile metsa omaette surema...

Tagantjärele olen mõelnud, kas see oli juhuslik, et Milena meile just sel õhtul oma unest kõneles ja meie ühine nägemus ilmsiks tuli, ning rong oli juba pikemat aega igal öösel meid kannatlikult oodanud, või oli kõik ette määratud — just sel ööl pidi meie ühine uni ilmsiks tulema, just sel ööl pidi meil tekkima seletamatu, vastupandamatu tahtmine sellele rongile minna, ning just sel ja mitte ühelgi teisel ööl ootaski meid rong. Ja kui me poleks julgenud või tahtnud sel hetkel rongile minna, siis me oleksime igaveseks sellest võimalusest ilma jäänud. Kes teab.

Igatahes me ei kartnud ja läksime. Me ei teinud mingeid ettevalmistusi, jalutasime jaama, kaks kätt taskus. Väljas liikus vaid üksikuid joodikuid ja kõrtsisttulijaid. Jaam oli täpselt selline nagu meie nägemustes — pime ja täiesti inimtühi. Ja jaamas seisis rong, ikka seesama rong. Päriselt.

Ja ta oligi just nii groteskselt suur, uhke ja pompöösne kui meie unedes, küljed täis pretensioonikaid ja kummalisi sümboleid. Kuidas ta ikkagi perrooni äärde ära mahtus, seda mu mõistus ei võtnud ega võta praegugi. Ka rongis polnud näha hingelistki, kuingi see oli ootuspäraselt heledasti valgustatud. Lähenesime rongile aeglaselt ja kõhklemisi, kuid hirmuta. Puudutasime seda — rongi väliskest oli vaieldamatult haljast, kriimutust, läikivhallist terasest ning tundus näppude all külm.

Kõndisime rongiga paralleelselt edasi ja kiikasime vagunitesse — säravate lampide all ei paistnud tõesti kedagi. See kõik üllatas meid vähe. Me õieti ei uudistanudki enam rongi, vaid lihtsalt valisime sobivat vagunit. Rong oli meie praeguste reisirongidega võrreldes ikka väga pikk, kuskil viisteist vagunit. Sisenesime keskele, sest seal ei mürise nii palju kui otse veduri taga. See oli kupeevagun — meeldivalt puhas ning harjumatult ja vanamoodsalt luksuslik, puha läikiv puit, nahk ja samet. Nii palju kui me kupeedesse sisse vaatasime, oli ka see vagun täiesti tühi nagu arvata võiski. Valisime ühe kupee

ja sättisime end mugavalt istuma. Rääkida polnud meil suurt midagi, nüüd tuli vaid oodata ja vaadata, kuhu rong meid viib. Olime üsna rahulikud. Rong oleks nagu nimelt meid oodanud. Kedagi teist me peale tulemas ei näinud ning vaid mõni minut pärast meie saabumist hakkas kostma sisinat ja kaugelt eest oli kuulda, kuidas võimas vana diiselveður aeglaselt tuure üles võtab. Ja rong hakkaski väga aeglaselt liikuma. Peagi sai ta hoo sisse ning sõitis mööda meie kehva raudteed nii kiiresti kui võimalik. Rong sõitis lõuna poole, mööda meile tuttavatest raudteejaamadest — Elva, Puka, Valga... — kuskil peatumata. Tüdrukud jäid magama, meil Antsuga und ei tulnud. Peagi ületasime riigipiiri ja jõudsime Lätimaale. Hakkas juba kergelt koitma. Olime sõitnud kuskil kaks-kolm tundi, kui meie kupeeuksele koputati. Sisenes tumesinises mündris mees, kelle rinnal ning käistel olid samad krüptilised embleemid, mida nägime kõikjal rongis ja vagunite välisseintel. Ta tervitas meid viisakalt ning küsis, kas me sooviksime hommikusööki. Soovisime. Stjuuard veeretaski sisse ratastel lauakese kohvi, mahla, jogurti ning külluslike võilevadega. Rohkem mees meile midagi ei rääkinud ja ega me küsinudki.

Ei Vilniust, Kaunast, Panevėžyst, Šiauliaid, Klaipėdat ega ühtki muud tuntud paika.

Nõnda viisakaks ning napolisõnaliseks jäi meie interaktsioon kogu reisi vältel. Kolm korda päevas tõi stjuuard meile süüa ning kellahelistamise peale tõttas meie muid soove täitma, kui soovisime teed, kohvi, õlut, veini või midagi näksida.

Rong läbis peatumata raudteejaamu ka Lätis; sõitsime läbi Valmiera, Riia ning väiksemate kohtade, mis meile õrnalt tutta- vad ette tulid. Kuid esimese sõidupäeva õhtul, kui pidanuksime olema juba vähemalt kuskil Leedus, märkasim, et juba hulk aega polnud me läbinud ühtki kohta, mis meile vähegi teada oleks, kuigi me olime kõik elu jooksul mitu korda Leedus käinud. Ei Vilniust, Kaunast, Panevėžyst, Šiauliaid, Klaipėdat ega ühtki muud tuntud paika. Kõik kohanimed olid küll ilmselgelt leedu- likud, kuid meile täiesti võõrad. Ning endiselt ei peatunud rong mitte kuskil.

Enne magamaminekut mõistatasime, kuhu rong meid edasi viib. Poola, Valgevenes, Ukrainasse, Kaliningradi? Järgmise päeva hommikul aga tõdesime pärast paari tundi aknast välja vaatamist, et linnade ja külade raudteejaamad, millest kiirelt möödusime, on küll kirjutatud ladina tähestikus ning justkui slaavikeelsed, kuid mis riigiga tegu võiks olla, jäi meile täiesti hämaraks. Me küll ei osanud ühtki slaavi keelt peale vene keele, kuid olime ometi haritud inimesed ning sõnadele ja kohanimedele peale vaadates suutelised enamvähem tuvastama, kas tegu on näiteks poola, tšehhi või mõne balkani keelega. Kuid need kohanimed, mida rongiakna taga nägime, ei andnud meile mingit aimu, millisesse kultuuri nad kuuluvad. Ka linnad ja maastikud ei viidanud meie teada mingile kultuurile, olles ühtviisi anonüümselt idaeuroopalikud. Märkasime peamiselt protestantlikke kiri- kuid, aga sekka juhtus ka õigeusu pühakodasid. Täheleda võis, et akna tagant paistev elu on vaesemaks ja viletsamaks muutunud. Ja rong aina jätkas sõitu, peatumata ka mitte riigipiiridel, kuigi teoreetiliselt võis see lihtsalt tähendada, et viibisime endiselt Schengeni viisaruumis.

Sedamööda, kuidas rong järgnevatel päevadel aina edasi sõitis, muutusid kohad ja nende nimed akna taga veelgi hämmasta- vamaiks. Endiselt olid nad kirjutatud ladina tähestikus, kuid me ei saanud enam isegi sellest aru, kas tegu on slaavi, germaani, romaani või mingi muu keelega. Läbisegi vaheldusid kristlikud kirikud, mošeed ning templid, mille esindavat usutunnistust me tuvastada ei suutnud. Inimeste riietuses, ehitiste arhitektuuris ning ülejäänud nähtavas igapäevaelus peegeldus samasu- gune paabel.

Kuskil neljandal-viiendal päeval hakkas tasapisi juba kaduma ka ladina tähestik, mille asemele tulid hoopis kummalised mär- gid. Vahel meenutasid need justkui india kirjasüsteemi, näiteks devanaagari tähestikku, kuid minu meelest see siiski polnud devanaagar. Päevade möödudes ilmus ka veidraid kirjamärke, mis võibolla olid hieroglüüfid, kuid endiselt meile niisama tundmatud kui märgid Phaistose savikettal või rongorongo puutahvlitel. Inimeste välimuse ja linnapiltide kohta ei osanud me öelda midagi targemat kui „eklektiline eksootika”; oli märga- ta pühakodasid, kuid me ei osanud neid siduda ühegi usutunnistusega. See kõik tekitas meis väga abitu tunde, nagu haaraks meid enda küttesse mingi dementsus, kiire vaimne alaareng, igasugust haridust ja üldteadmisi kustutav amneesia. Ja rong aina kihutas edasi.

Nägime mägesid ja ületasime jõgesid. Aru oli saada vaid sellest, et sõidame aina enam lõuna poole. Ilm muutus soojemaks ning loodus tasapisi troopilisemaks ja lopsakamaks. Ka inimeste nahavärv läks tume- damaks. Loogiline oli see, et seal väljas elavate rahvaste majanduslik olukord oli üha kehvem. Majad olid savist ja madalad, autosid ja tehaseid oli vähe, põllumajanduses hakkasid traktorite asemel järkjärgult domineerima hobused, härjad ja eeslid. Kuid kummalisel kombel ei märganud me asustustiheduse suurenemist, mis oleks lõuna poole liikudes igati ootuspärane. Pigem vastupidi. Kui Eestist välja jõudsim, muutus asustus küll korraks tihedamaks, kuid alates tei- sest-kolmandast sõidupäevast möödusime linnadest ja küladest pigem aina harvemini.

See kõik oli ikka õige veider, aga ega me tõttõelda selle üle üleliia ei imestanud. Eks me natuke üritasime pusida, kuid samas tajusime vaistlikult, et ju siis peavadki need asjad meile arusaamatud olema. Oli kuidagi iseenesestmõistetav, et me oma marsruudi ja sihtkoha kohta meie stjuuardile küsimusi ei esita. Me lihtsalt vaatasime aknast välja ja tegime üksikuid tähelepa- nekuid. Meeleolu oli täiesti vastupidine sellele, mida võiks oodata ühelt reisilt. Kui tavaliselt muudab reisimine inimese ener- gilisemaks ning võõra maa suhtes tähelepanelikumaks ja suhtlemisaltimaks, täites teda uue huvitava informatsiooniga, siis meie ainult tühjenesime informatsioonist ning meis võttis pigem maad unelev apaatia. Me lihtsalt kondasime rongis ringi, aja- sime vahel juttu igasugustest maailma asjadest, mängisime lauamänge, mida rongis laias valikus leidis, jõime veini. Ühesõnaga me jätkasime sellist elu, nagu olime elanud Tartus, kuid see elu oli veel rahulikum, kui ta varemalt oli olnud. Vaatasime ka filme ning lugesime üksteisele raamatuid ette — nimelt leidis rongi ühes vagunis küllalt korralik, kaasaegne ning maitsekas raamatu- ja DVDde kogu — kuid päevade möödudes viitsime ka seda millegipärast järjest vähem teha.

Meie isolatsioon oli seda täielikum, et peale meie lahke, vaikiva stjuuardi ei kohanud me rongis hingelistki, kuigi olime selle otsast lõpuni läbi konnanud. Küllap viibisid veduris rongijuhid, kuid sinna me sisse ei pääsenud. Meie elulised vajadused olid selles suurepärasel rongis täielikult rahuldatud. Saime käia duši all ja isegi saunas, meie pesu pesti ning meid varustati ka uue puhta pesuga.

Kuskil kümme päeva pärast teeasumist märkasime, et asustus akna taga on jäänud iseäranis hõredaks. Suuremaid linnu polnud meie teel enam üldse, ning vaid harva tuhisime läbi väikestest tundmatuist virelevatest külakestest ja üksikuist ka- sinaist põldudest ning loomakarjadest. Siin-seal vedeles lagunenud sõjatehnikat. Loodus polnud enam lopsakas roheline, vaid üsna kidur ja kivine. Silmapiiril sinetasid kõrged mäeahelikud.

Järgnevatel päevadel muutus meie reis hoopis üheülbaliseks, sest akna taga polnud muud kui poolkõrb üksikute kaljudega. See mõjus ka meie meeleolule. Muutuksime päris loiuks, magasime palju, ei rääkinud omavahel enam peaaegu üldse ega viit- sinud enam midagi lugeda, vaadata ega mängidagi. Põhiliselt vaatasime lihtsalt aknast välja ja mõtlesime omi vaikkeid mõtteid.

Kui olime juba neli või viis päeva selles poolkõrbes sõitnud, tõi meie nimetu stjuuard meile ühel hommi- kul neli suurt matkakotti, kõrbes matkamiseks sobilikud riided ning veel hulga muud varustust, mis meid kaunisti üllatas — mingid terasest süsteemid, mis näisid olevat loomalõksud, korralikud pussnoad ning jahipüssid! Suurtes kottides olid telk, magamiskotid, riided, ravimid, padrunid, hulgaliselt kuivaineid, kui- vikleiba, konserve, vitamiinikapsleid, paar korralikku binoklit ning palju muud kõrbe-eluks tarvilikku.

Mõistsime, et meie saatuseks on nüüd elada pikemat aega poolkõrbes, kus peame täiel määral ise hak- kama saama. Kuid me polnud hirmul või kurvad. Võtsime ka selle saatuselõigu oma elus vastu muretu apaatsusega, milles olime juba nii kaua elanud.

Tahtsime seljakottidesse lisada mõningaid raamatuid rongi raamatukogust, et tulevane kõrbe-elu päris vaimupime ja üheülbaline poleks — kuigi hetkel ei tunnud me mingit tahtmist midagi lugeda — kuid stjuuard ütles meile, et see pole kahjuks lubatud. Selle asemel andis ta meile kamba peale kaasa üheainsa teose — mingisuguse pool- kõrbes elamise ja hakkamasaamise käsiraamatu. Kütitavad, ohtlikud ja ka kõik muud esinevad loomaliigid, söödavad ja kohati teataval määral kultiveeritavad juurikad, taimed ning kaktused. Oli osutatud isegi võimalusele kodustada kõrbe mägistes osa- des elavaid kaljukitsi. Kuigi raamat oli korralikult trükitud ja köidetud ning ilmselt koostatud nimelt selle poolkõrbe oludele vastavalt, oli see üpriski pentsik teos — see ei sisaldanud ei autori ega poolkõrbe nime, kuhu me ilmselt saabuma pidime. Õigupoolest ei hakanud meile esmasel sirvimisel silma üldse mitte ühtegi pärisnime. Mitte ühtki kohanime. Ainult liiginimed ja nimisõnad. Käsiraamatu tiitellehe allservas oli kirjastuse nime asemel seesama krüptiline, viisnurka sisaldav embleem, mida märkasime rongis kõikjal enda ümber ning stjuuardi ametimundril.

Samuti oli raamatuga kaasas kõrbe kaart, mis oli samuti kõige veidram kaart, mida ma elus näinud olen. See oli korralik ja põhjalik, kuid ei sisaldanud samuti ühtki kohanime. Lihtsalt „oas”, „kaljud”, „kaktused”, „kaljukitsede elupaigad” jne. Justnagu oleks meid saadetud tundmatule maale, kuhu ühegi inimese jalg veel astunud pole, ja me peaksime alles hakkama kõrbele ja kõigele selles leiduvale nimesid panema ja neid kaardile kandma — nagu esimesed inimesed aegade alguses. Nagu meie esi- vanemad Aafrikast esimest korda välja rännates, nagu põlisameeriklaste eellased, kes üle Beringi väina Põhja-Ameerikasse jõudsid, nagu Torrese väina ületanud Austraalia aborigeenide esiisad ja -emad, nagu aina uusi saari avastavad Polüneesia meresõitjad... Aga erinevalt neist maadeavastajatest oli keegi Nimetu meid varustanud Uue Maailma täpse, kuid nimedeta kaardiga.

Mulle tulid meelde geograafiatunnid koolis, kui meile jagati „kontuurkaarte”, kuhu me pidime joonistama õigeid piire ja kir- jutama õigeid nimesid. Mäletan, kuidas need kaardid mind köitsid; ja kuidas mulle just ei meeldinud kirjutada õigeid nimesid,

pigem meenutas rong sõjajärgse progressivai- mustuse aegseid populaarseid ulmepilte, millel on kujutatud visioone tulevikust — „Transport aastal 2000“

umbes nagu rändlindudel, kes tunnevad, et aeg on lõunasse lennata, või nagu vanadel kassidel, kes tunnevad, et lõpp on ligi, ja lähevad kuskile metsa omaette surema

Mulle tulid meelde geograafiatunnid koolis, kui meile jagati „kontuurkaarte“, kuhu me pidi- me joonistama õigeid piire ja kirjutama õigeid nimesid. Mäletan, kuidas need kaardid mind köitsid; ja kuidas mulle just ei meeldinud kirju- tada õigeid nimesid

Seni polnud me oma armsat Tartut imetledes juhtunud kokku mingite madude, skorpionide või muude potentsiaalselt ohtlike elukatega

Ja need Tartu-tähed segunevad täiesti reaalse, erakordselt kirkaste tähtedega, mis siin pimeda kõrbe kohal säravad.

Tänavanimed jooksid paremalt vasakule

Vaksali, Kuperjanovi, Tiigi tänav, Karupark, Miina Härma Gümnaasium, Eesti Rahva Muuseum... Väiksed kõrbeloomakesed

vaid hoopis neid ise välja mõelda, või kirjutada sinna mõne hoopis teise maailmanurga kohanimesid. Mind kütkestasid ka reaalsed paigad, millele oli pandud mõne hoopis teise paiga nimi. Eriti palju leidub selliseid nimesid muidugi Põhja-Ameerikas ja Austraalias, aga kui hästi otsida, siis tegelikult kõikjal maailmas, sealhulgas Eestiski. Mulle meeldisid väljamõeldud maade kaardid lasteraamatutes — mida üksikasjalikumad, seda parem — ning meeldis ka ise olematute paikade kaarte joonistada. Kogu see lapsepõlveaegne poolehoid „vale geograafia” vastu tuli mulle meelde, kui vaatasin seda nimetut kaarti, millele oli kantud meie rongiaknast paistev nimetu kõrb.

See nimelage käsiraamat koos kaardiga oli ainuke kirjavara, ainuke tarkus, mida meil kõrbesse kaasa lubati võtta, ja ega vist muud tarkust — mida me seniste eluaastate jooksul igasugustes koolides ja Tartu Ülikoolis omandanud olime — meil vaja ei läinudki. See kõik osutub nüüd kasutuks.

Esmasel sirvimisel ei paistnud ei käsiraamatus ega kaardil mitte ühtegi viidet teistele inimestele, võimalikele kõrbeasukatele. Samuti muidugi puudus vähimgi viide selle kohta, kus maailmanurgas kõrb asuda võiks. Olime sõitnud enam kui kahe nädala jooksul rongiga maha vähemalt kakskümmend tuhat kilomeetrit, nagu mu põgusad arvutused näitasid. Seda oli palju rohkem kui meie seniste teadmiste kohaselt võimalik saanuks olla, kui me just kuidagi ringiratast ei sõitnud, mida ma ei usu. Aga meie senised teadmised olid demonstreerinud oma täielikku kasutust juba paar päeva pärast teeleasumist, kui paigad ning kohanimed meile ootamatult tundmatuks ning võõraks osutusid.

Eksistentsialistlikus meeleolus ootasime, millal kuuleme meie kõrvadele uudseid helisid — rongi aeglast pidurdamist ning sellele järgnevat vaikust. Millalgi õhtupoolikul, kui päike oli seniidist tunduvalt allapoole vajunud, kuulsimegi neid. Olime ennast juba valmis pannud ja riided vahetanud.

Mingit raudteejaama selles paigas, kus rong seisma jäi, polnud, rong oli peatunud lihtsalt keset kõrbe. Meie juurde tuli stjuuard, kes jättis meiega vaikides ning kättpidi hüvasti. Tema nägu oli ka sel lahkumistunnil kaetud viisakusemaskiga, mille tagant ei aimunud ühtki emotsiooni peale mingi seletamatu, vaevumärgatava poolehoiu või sõbralikkuse. Rong ootas kannatlikult, kui endale kotid selga ajasime, püssid ja lõksud kätte võtsime ning vagunist välja astusime. Nii kui meie jalad kuivanud maapinda puudutasid, läksid rongiuksed kinni. Tabasin end mõttelt, kummale poole rong nüüd sõtma hakkab, kas tuldud teed tagasi või ikka edasi — me polnud jõudnud mitte raudteeliini lõppu, vaid raudtee ulatus üle kõrbe ikka edasi nii kaugele kui silm ulatus. Rong sõitis edasi. Enne silmapiiri taha kadumist tõi ta kuuldavale võimsa ja pika hüstijätuvile. Lehvitasime lapselikult rongile järele. Siis jäimegi kõrbesse üksi. Kas me veel näeme kunagi seda rongi?

Astusime mööda üksikute heinatuttide ja kidurate, maadligi väänduvate puudega kaetud kõva, pragunenud maapinda natuke edasi, kuid otsustasime, et ega me täna õhtul niikuinii enam suuremat matka ette ei võta ning targem on laager üles lüüa siiasamasse, raudtee lähedale. Eks järgmine päev näe, mis saab. Olime juba leppinud teadmiseга, et meie põhiliseks ülesandeks ja tegevuseks on edaspidi, määramatu aja vältel ellujäämine, kuid juba sama päeva õhtul selgus, et meie olukord on siiski veel palju keerulisem.

Kui olime telgi üles saanud, lõkke põlema süüdanud, meile kaasa pandud produktidest õhtusööki valmistanud ning keha kinnitanud, oli päike juba päris madalale vajunud ja hakkas hämarduma. Kõrbe kohale hakkas moodustuma udu, mis oli päris veider, sest mis siin padukuivas kõrbes küll aurata võiks? Aga kui me lõkkest eemale läksime, et pimeduse paremini näha, märkasime, et see polegi päris õige udu. Me hakkasime selles udus märkama objektide piirjooni — majad, tänavad, autod, inimesed! Meie ümber moodustus mingi hiiglaslik fatamorgaana. Kõrbes ju pidavat sellised miraažid tekkima, kuid kas on võimalik, et fatamorgaana on nii stabiilne, nagu see pette-linn siin meie ümber, ning et see mitte ei terenda kuskil kauguses, silmapiiri kohal, vaid sa võid selle sees ringi liikuda?

Kuid sedamööda, kuidas me selles hallutsinatoorses linnas edasi liikusime, tabas meid veelgi vapustavam avastus. Tegu on Tartuga, meie kodulinnaga! Sellesamaga, mis pidi praegu asuma vähemalt paarikümne tuhande kilomeetri kaugusel! Kõik majad, tänavad, pargid, puud ja alleed, kõik armsad, tuttavad tänavanimed ja poesildid olid ka siin täpselt oma õige koha peal! Vaksali, Kuperjanovi, Tiigi tänav, Karupark, Miina Härma Gümnaasium, Eesti Rahva Muuseum... Me olime sõitnud rongiga kuskile väga kaugele, nimetusse kõrbesse selleks, et end taasleida kodust! Ja ometi olime samal ajal kodust nii kaugel kui üldse olla saab, nimetul maal ja nimetus kõrbes nüüd ja edaspidi nomaadidena ringi rändamas. Ainuke reaalne, materiaalne, käegakatsutav asi selles miraaž-kodulinnas oli raudtee, mille kõrval — täpselt selles kohas, kus me rongi pealt maha olime tulnud — seisis viirastuslik tsaariaegne raudteejaam. Veel viirastuslikum kui ta oma hüljatud tegelikkuses meie päris-kodulinna maha oli jäänud. Ja kogu see fantoom-Tartu oli täiesti hääletu. Ainukesed hääled, mida kuulsime, olid meie enda sammud ja mõned üksikud salapärased sahinad liivas ja kuivanud kõrberohus, mida ilmselt tekitasid väiksed kõrbeloomakesed.

Me olime väga rõõmsad selle ootamatu ja kummitusliku tagasi koju jõudmise üle — eneselegi üllatuseks, sest tegelikult oli meil ju oma kodulinnast seal elades üsna kõrini olnud; meile tundis, et miski ei hoia meid seal kinni, miski ei kõida meid selle juures. Seepärast olimegi ju nii rõõmsad olnud, kui ootamatu õine rong meid endaga kaasa haaras. Nüüd me jõudsime justnagu tagasi koju, kuid olime selle üle samuti õnnelikud!

Meie lummutis-kodulinn erines päris-linnast vaid ühe olulise aspekti poolest — kõik asjad siin olid tagurpidi, nagu peegelpildis, justkui fotol, mille negatiivi on valepidi ilmutatud. Tänavanimed jooksid paremalt vasakule, ja kui sa päris-Tartus tahtsid pöörata paremale — näiteks Kuperjanovi tänavalt Pepleri tänavale — siis siin oli tarvis samasse kohta jõudmiseks pöörata vasakule. See lihtne, aga igal sammul silmatorkav muutus tegelikult tekitas nii tugeva võõritusefekti, et muutis meie linna üpris harjumatuks ning ühest küljest kahandas meie tagasi koju jõudmise rõõmu, kuid teisest küljest muutis kogu asja veel huvitavamaks.

Me jalutasime oma miraaž-Tartus ringi ja kohtasime tuttavaid paiku. Ilmnes, et siiski pole vaid paar raudteerööpaid kõrbes ainuke asi, mis meie kodulinna kolmemõõtmelise kujutisega kokku langeb. Ka aeg mõlemas paigas näis olevat sama. Ilmselt valitses Tartuski õhtu, nagu meil siin kõrbes, sest inimesi liikus linnas ringi juba vähem ja neil olid sellised õhtused näod peas. Aja kokkulangevus leidis kinnitust, kui kiikasime ühe linnasjalutaja mobiiltelefoni ekraanil asuvat kella. Milena kõndis läbi aja-leheputkast Ülikooli raamatukogus ning tõdes, et miraaž-Tartus on sama kuupäev nagu meil siin — just täpselt kaks nädalat ja neli päeva üle sellest ööst, kui me tühjas jaamas tühjale rongile tulime, et sõita maailma otsa.

Veelgi huvitavam oli, et sinne kõrb järgis samu pinnavorme, mida katsid tänavad ja majad Tartus. Alguses, veel raudtee (ehk siis „vaksali”) ümber kõndides me ei pannud seda tähele, sest seal oli maastik tasane. Kuid „kesklinna poole” liikudes, kus tee Tartus mäest alla läks, leidsime ka meie siin, kaktuste vahel end mäest alla astuvat. Oluliseks erinevuseks on siiski muidugi see, et kui Eesti asus parasvöötmes, valitseb siin kõrb. Kui jõudsime „Emajõe äärde” ning jälgisime selle hallutsinatoorset sillerdust, siis tegelikkuses me võisime kõndida rahumeeli „jõe” liivasesse põhja, ning kuiva kõrbeõhku hingates jälgida kõike seda sodi ja kola, mis aastasadade jooksul jõkke oli loobitud ja mida me Emajõe sogases vees kunagi ei olnud näinud — roostetanud lapsevankrid, autokummid, ehituspraht, endisaegsete lõhutud ja purukspommitatud sildade varemed, üks külgkorviga mootorratas, isegi üks mingisugune sõjaaegne soomusauto, millest isegi siin kõrbes oli näha ainult ülemine pool — teine pool kadus justkui juba liiva alla. Kui poleks olnud seda fatamorgaana-küllust, oleksime võibolla näinud, et seisame siin kõrbes kunagise jõe sängis, mis kuivas jäädavalt juba miljonid aastad tagasi.

Neis kahes reaalsuses korraga ei olnud üldse kerge edasi liikuda. Ühtaegu oli meie silme ees Tartu kogu selles visuaalses ja märgilises paljususes, mida üks linn suudab pakkuda. Kuid samas viibisime ikkagi kõrbes, mille savisel ja liivasel pinnal kasvasid salakavalad juurikad ja kaktused, mis hämaruses läbi majade ja inimeste üsna tuhmilt paistsid, kuid mille otsa võis väga realselt komistada ja kõvasti haiget saada. See oli, nagu vaataks maailma kahe avatud silmaga, ühe silma ees roheline klaas, nii et kui keskenduda mõttega ühele silmale, võis näha maailma rohelisena, kui teisele silmale, siis harilikuna. Ainult et siin oli üks maailm

miraaž või midagi taolist, teine maailm väga materiaalne ja tegelik. Seni polnud me oma armsat Tartut imetledesjuhtunud kokku mingite madude, skorpionide või muude potentsiaalselt ohtlike elukatega, kuid välistatud polnud ju seegi. Pidime olema väga ettevaatlikud, seda enam, et ümberringi läks aina hämaramaks ning nägime kogu linna peegelpildis. Kuigi selles veidras peegel-topeltmaailmas ei osanud me enam ammu millegi suhtes kindlad olla, tundus siiski olevat kuidagi loogiline, et linn-miraaž tõesti ei nihku oma kohalt, nii et vähemalt ei olnud meil ilmselt karta selles tühjas lagedas kõrbes pimedas äraeksimist — meie laager oli kindlalt „vaksali kõrval”, keset autoteed, nii et meie telgist sõitsid aina autod läbi.

Mõnedes paikades läksid kaks reaalsust üsna ilusti kokku — sellistes, kuhu linnas inimtegevus ei olnud eriti jõudnud ja kus ei kasvanud puid ega põõsaid. Näiteks kohati Emajõe luht, mis oli sama lage kui see kõrb siin. Samuti on Tartus Emajõe ääres devoni liivakivi paljand. Ka siin kõrbes on selles kohas üsna sama kuju ja kõrgusega kalju. Kas ta ka siin on Devoni ajastust pärit liivakivi, seda me vastu ööd tuvastama ei hakanud. Ning ühe huvitava kokkulangevuse avastasime veel. Devoni paljandi kandis, kui linnast veel eemale liikuda, oli Emajõe ääres olnud üks allikas, mis väikese ojana jõkke voolas. Ja ka siin, kõrbes, on selles kohas allikas! Ainus, mida me seni kõrbes olime näinud. Kõrbe tegelikkuses on liiga kuum ja kuiv, et allikas ojana kuhugi voolata saaks; kasina allika vesi jõuab enne ära aurata. Kuid allikast on moodustunud väike, aga üsna sügav sogase, läpatanud veega lombike, mille ümber kasvab hulgaliselt mitut liiki kõrbe-rohtu, kiduraid puid ja kaktusi. Meie sammud tekitasid mitmes kohas rohus ärevat sahinat ja siblimist — küllap need olid maod, kõrberotid, sisalikud või mingid muud elukad. Peame olema ettevaatlikud, kuid edaspidi saame siit allikalt vett tuua ning allika kallastelt küllap veel muudki kasulikku.

Kuid kõige rohkem huvitasid selle fatamorgaana juures meid algusest peale ikkagi inimesed. Meid, kes me nüüd määramatuks ajaks olime mõistetud inimtühja teadmatu ja võimatu asukohaga kõrbesse elama. Ning selles küsimuses ootasid meid ees kõige suuremad üllatused. „Linnas” ringi jalutades nägime isegi mõningaid tuttavaid nägusid, kuid ilmselgelt ei õnnestunud meil selle teise reaalsusega mingit kontakti saavutada — ükskõik kui kõvasti me ka ei karjunud, sealsed inimesed meid ei kuulnud. Me võisime neist korduvalt läbi kõndida, ilma et nad oleksid vähimatki tajunud.

Aina rohkem tuttavaid nägusid kohates tekkis meil tahtmine näha ka omaenda armsaid kodusid. Läksime „Antsu poole”, sest selles paigas me veetsime linnas elades koos kõige rohkem aega — õigupoolest kohati me lausa elasimegi kõik neljakesi seal — ning juhtumisi oli koht ka meile kõige lähemal, kui meile see mõte pähe tuli. Antsu poolt olime ju ka tulnud, kui rongile läksime.

Juba kaugelt Antsu majale lähenedes nägime, et tema korteris põleb valgus. Kohale jõudes osutusidki meie aimdused tõeks. Jah, Antsu pool olid inimesed — ja need inimesed olime meie ise! Meie neljakesi! Lisaks veel üks külaline — meie ühine sõber Juhan, keda me muuseuma polnud juba mitu kuud näinud. Kuna Antsu kodu asus madala puumaja esimesel korrusel, olime kõrbepinnal seistes päris sobilikul kõrgusel, et üsna täpselt näha, mida „me” seal Antsu pool täpselt tegime. Meie Milena, Kärdi ja Juhaniga jõime teed ja ajasime juttu, Ants luges raamatut. See oli paks raamat, JG Ballardi kogutud lühilood, kõvasti üle tuhande lehekülje tihedat kirja. Mäletan, et Ants oli seda raamatut alustanud just paar päeva enne meie rongile tulekut. Rongis ta seda polnud lugenud, kuid nüüd seal, meie lummutislikus kodus, oli ta jõudnud sellega juba kahe kolmandiku peale.

See vaatepilt lõi meid pahviks. Kui seni olime kõike uskumatut, mis meiega viimase paari nädalaga oli juhtunud — veidrat rongi, mis ületas kõik piirid, maailma, mis rongiakende taga meile harjumuspärasest reaalsusest järkjärgult hälbis, ning lõpuks Tartu miraažiga täidetud nimetut kõrbe — vastu võtnud suurima hämmastusega, kuid siiski mingi eksistentsialistliku, isegi huvitu rahuga, nagu me olime niigi juba kuude, ehk isegi aastate kaupa maailma suhtunud, siis see vaatepilt — meie ise elamas oma muretut, sihitut, kulgevat ja apaatsevõitu elu oma kodulinna — murdis meis midagi lõplikult. Mingi karikas sai täis, hakkas üle ajama ning voolas siinsesse kuiva, kidurasse pinnasesse tühjaks. Me lihtsalt istusime kõrbe maha ning jäime enda ette põrnitsema. Me ei osanud midagi mõelda, arvata ega rääkida.

Umbes tunni aja pärast jõudis vältimatult meieni aga kõrbereaaalus. Kuigi miraaž öise linna näol täis tänavavalguslampe, autotulesid ning valgustatud aknaid andis meile valgust küllaga, oli päike kõrbes tegelikult juba ammu loojunud ning meil hakkas väga külm. Kui me ei tahtnud siin krampides värisema jääda ning surnuks külmuda, pidime kähku minema tagasi oma laagrisse, et seal lõke uuesti üles turgutada ning sooja saada.

Oleme praeguseks siin kõrbes olnud juba viis päeva. Oleme endiselt laagris „vaksali kõrval”. Päevasel ajal kõrvetab päike armutult ja meie, põhjamaa inimesed, ei ole veel kaugeltki kohanenud päevase kuumusega kõrbes. Oleme istunud lihtsalt telgis ja päevavarjude all. Kuigi oleme kentsakast maailmast, kuhu oleme sattunud, endiselt oimetud; meie identiteet on hävitatud ning õigupoolest meie olemasolu tõenäosus üldse tõsiselt kõikuma löönud, pole see kõik siiski veel hävitanud meie enesealalhoiuinstinkti. Me ikkagi oleme ihuüksi kõrbes, kus me kas saame kuidagi hakkama või sureme. Erilisi pikemaia uurimisretki pole me veel ette võtnud, kuid oleme hoolega lugenud meie salapärasest käsiraamatust ning uurinud kõrbekaarti. Peaksime lähiajal otsima endale parema laagripaiga, mis ei oleks nii lagedal, kuumas kõrbepäikese all ning liialt kaugel mõnest allikast, kuid samas peame olema valvel kõiksugu ohtlike kõrbeloomade suhtes. Käsiraamat kirjutab, et siinkandis hulguvad vahel ringi ka kõrbehuntide karjad, kes eriliselt näljastena võivad meeleheites ka inimesi rünnata. Huvitav, kas nad üldse on kunagi inimestega kohtunud, kas nad üldse oskavad inimest ja tema püssi karta? Liiatigi veel meie püsse, mida me veel ju sisuliselt lastagi ei oska. Võimalik, et esmalt kolimegi ümber sinna “Devoni paljandi” kanti, lähima allika kallastele. Sealne kalju peaks meile ka mingitki varju pakkuma. Devoni paljand, Vaksal... juba me koloniseerimegi seda *terra incognitat*, juba me nimetame teda! Kõrb, mille paikadel on Tartu tänavate, väljakute, puisteede, isegi inimeste nimed! See kaktusesalu siin on Antsu Pool, see kõrberottide pesapaik Genialistide Klubi... Ja kõrb ise on siis... Tartu? Aga kas kõrb pole siiski originaalsest Tartust mõõtnatult suurem? Kaart, mis ei kata ilmselt kaugeltki kogu kõrbe, laseb seda küll oletada.

Meie konservid ja kuivained saavad nädala-paari jooksul otsa. Esmalt me peame õppima küttima — püsside ja lõksudega. Eile õnnestuski Antsul esimest korda lõksudega kinni püüda kaks kõrbeoravat. Kõhutäis neist oli pehmelt öeldes kidur, kuid seda suurem oli meie jaoks meie esimese jahisaagi sümbolne väärtus. Me peame hakkama korjama sõõgiks sobilikke taimi. Meil on tarvis kõrbe väga põhjalikult tundma õppida. Ja siis, kui me oleme suutelised ennast siin kuidagigi hinges hoidma, eks siis näis, mis edasi saab ja mis me edasi teeme. Hallutsinatoorse Tartuga ja kõigega. Kas jääme siia kõrbesse või rändame kuskile edasi.

Seni me pole peale eluks esmavajalike toimingute sooritamise osanud teha muud kui seda, mida me olime tihtipeale teinud ka Tartus — ringi jalutada, vaadata elu ja inimesi selles paigas. Päevasel ajal kõrvetava päikese all ei ole linna-hallutsinatsioone miskipärast näha, kuid need ilmuvad õhtu saabudes, kui päike vajub madalamale ja ilm läheb veidi leebemaks. Algul on nad üsna hägused ning lünklikud, kuid sedamööda, kuidas õhtu edeneb, muutuvad nad selgemaks, kirkamaks ja kontrastsemaks. Siis annab ka kõrvetav kuumus järgi ning meil on võimalik ringi liikuda.

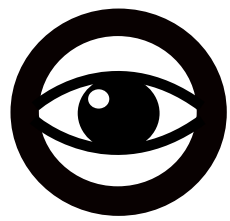
Meil on tarvis selgitada, kas kuskil siin pole siiski veel teisi inimesi. Ehk pole põhjust arvata, et rong paljalt meie pärast olemas on — ehk ta transpordib ka teisi inimesi. Rong oli tühi vast sellepärast, et keegi peale meie ei adunud teataval hetkel tema olemasolu ja imepäraseid võimalusi, aga kui ka kellelgi teisel oleks jagunud piisavalt võimeid rongi märkamiseks, oluks rongis teisigi reisijaid peale meie. Võibolla on siin kõrbes ringi liikumas juba teisigi endiseid tartlasi, kes tunnevad kõrbe juba palju paremini kui meie. Ja kui ka neid siin veel ei ole, siis ehk võimed tajuda rongi tasapisi arenevad — meie ju pole mingid superolendid, oleme täitsa tavalised inimesed. Ehk toob rong edaspidi siia uusi inimesi Tartust, ehk meie sõprugi. Ja me moodustaksime tasapisi isesuguse kõrbehõimu. Muutuksime üheskoos tugevamaks.

Aga võibolla me kohtame hoopis tõelisi kõrbehõime, kes on siin juba aastatuhandeid elanud mingite ürgsete tavade järgi? Nende nõiad ja targad ehk õpetaksid meid selles meie jaoks võõras keskkonnas hakkama saama, nii et kõrb ei tundukski enam nii kõle, karm ja tühi paik. Nemad juba teaksid paikade õigeid nimesid siin kõrbes, teaksid kõrbe nimegi. Või elavad siin mingid sootuks müstilised olendid, keda me praegu veel kujutledagi ei oska, kuid kes on siiski palju reaalsemad kui need hallutsinatoorsed tartlased ühes „meiega”.

Eks seda kõike tulevik näita — kui meil siin ellu õnnestub jääda. Aga miskipärast me ei karda, oleme üsna rahulikud. Kuigi esimese hooga andis see miraaž meile nagu puuga pähe, on see meile viimaste päevade jooksul meeldima hakanud. Pärast väsitavat päevakuumust, pingutusi loomade küttimisel, toidu ja vee hankimisel istume vahel õhtuti ja öösiti keset kõrbe ning vaatame oma kodulinna toimuvat vaikset sagimist. Vaatame iseendeid elamas mõnusat, hõlpsat ja sihitut elu. Vaatame miraaž-Tartu taevast, milles vahel, kui taevas seal pilvine pole, siravad miraaž-tähed. Ja need Tartu-tähed segunevad täiesti reaalse, erakordselt kirkaste tähtedega, mis siin pimedas kõrbe kohal säravad. Siinsed tähed on küll hoopis teistmoodi, tähtkujudki on teised ja meile tundmatud, kuid mis sellest. Kaks tähistaevast sobivad kokku küll. Just niimoodi kokkusulanuna on taevas eriti külluslik, ilus, kirkas ja tõeline. Neil hetkedel mulle tundub, et kõik on hästi.

meie laager oli kindlalt „vaksali kõrval“, keset autoteed, nii et meie telgist sõitsid aina autod läbi

Mingi karikas sai täis, hakkas üle ajama ning voolas siinsesse kuiva, kidurasse pinnasesse tühjaks.

LUUBI ALL
www.luubiall.ee

KODUSTATUD ORAVATEST, MAANTEEDEST JA MUUTUSTEST

Retsenseerib Karin Saarepuu

Triin Marts lavastus on kui sõõm puhast allikavett, mille suurim puudus on selle vähesus.

Puhtaks pestud põrandaga ruumis toimub sissevaade ellu, maailma ja iseendasse — põgus, aga aus.

Lavastuse kavalehelt võime lugeda autorit mõjutanud Italo Calvino jutustuse tsitaati, mille märksõnaks on „lennujaam”. Tõesti, justkui lennujaama esimene pilt meid viibki. Pisut suitsuses valgusvihus neiu (Helena Krinal), kes justkui vaatleb, kahtleb või uurib toimuvat. Taamal kostuv muusika toetab hästi ühetoonilist liikumist. Peagi tekib vaatajal tunne, et neiu on hoopis kuskil Kõiksuses — mingites mälupiltides, pigem maa ja taeva vahel kui konkreetsetes hoones. Pildi staatikas on pinget!

Teise pildi joonis on hoopis dünaamilisem — kas grotesksem või dramaatilisem, seda veel ei hoomagi. Teinegi tantsija (Eliina Päiviö) on sarnases kostüümis, pigem maskuliinses — hall maika ja tumedad püksid. Tekib mõte, et kes need sellises unisex-vormis tegelased ikkagi on? Või on tegu ühe ja sama tegelase eripalgelisusega?

(Võib ju nuriseda, et miks taas kordi nähtud maika ja musta kinga kombinatsioon — sellist ühetoonilisust on juba pikalt kaasaegse tantsu vallas ekspluateeritud. Aga vaadeldava loo kontekstis näib selline kostüümivalik (Kadri Soone ja Maarja Noorväli) põhjendatud olevat.)

Tantsijaile on see kindlasti nõudlik materjal. Väljendada oma liikumisega liikumatust, staatikat, kestvate ängi ei ole kerge ülesanne. Sellega saavad tantsijad siiski väga hästi hakkama. Muusika kannab ja toetab saalis toimuvat oma rütmiga ja loob veenva pildi psühhedeealse maailma olemusest (Nine Inch Nails ja Paul Kalkbrenner). Võiks isegi öelda, et saateks kostev muusika kasvab loost ja vaatajaist läbi.

Foto: Lüs Reiman

Nii tehniliselt kui intellektuaalselt hea leid on keha pisi-reaktsioonide tabamine. Ajapikku kasvab sellest välja iseenda marionetiks olemine. Aga viidet või vastust küsimusele, kes tõmbab niite, vaataja ei saa!

(Pisut liiga pikaks tundub see pilt venivat, oleksin oodanud mingit üldistavat edasiarengut, teise tantsija lisamist vms.)

Siiski näib, et lavastajale on iseloomulik detailideni läbitunnetatud tegevus. Järgnev sünkroonne kingade jalgasättimine on ilmekas ja kandev pilt.

„Pildikesed ei ole lineaarses järgnevuses ja nende suhetamine lähtub tervikust,” kirjutab Triin Marts oma töö lühistsenaariumis. Olen nõus, kuid vaataja seisukohalt oleks tahtnud üht pilti enne finaalaratoni veel kogeda. Seda just selleks, et loodav terviksõnum veel selgemaks ja täpsemaks kujuneks.

(Ehk oleks võinud n-ö nukustumise-temaga jätkata? Marionetist oleks loogiline edasiarendus kingadega toimetamist varrasnukkude laadis liikumisena esitada. Luua maailma tühikargamise võrdkuju kingade lõputu tormamise, tippimise jm steppimise näitel, kusjuures valguse hea kasutamise puhul oleks mahedatoonilisi tantsijaid ju lihtne tagaplaanile taandada.)

Siinkohal olgu mainitud, et lavastuse valguskujundus (Villu Konrad) on põnev ja loogilises seoses toimuvaga.

Nii juhtubki, et vaikeluline kingade *petit pas* on mõjuvas kontrastis järgneva sugestiivse ja vastuolulise *grand finale*'ga. Järjest kiireneva tempoga muusikas hüplevad tantsijad muutumatu rütmiga, miimikata näod kui maskid. Pinge tekib taas, kuna muusika ja hüppamise amplituud ei ühti.

Vaataja hakkab seda jälgides oma seoseid ja tõlgendusi looma, tekib ootus tavapärasele lahendusele, kuid asjata — pinge aina kasvab, sest mingit muutust ei toimugi. See on mäss! See on maailmas eksleva hinge vastuhakk, mis ei lase ennast enam ümbritsevast mõjutada. Seekord on tegelases toimunud mingi oluline nihe ja see kestab, kuni kustub viimane valgusvihk.

Tuleb vaid kiita lavastaja head närvi nii pikalt viimasel pildil mõjuda lasta!

Tundub, et Triin Martsist kodustatud oravat ei saa. Selleks on ta liiga terava sotsiaalse närviga. Kindlasti julgustan arendama isikupärast loojakäekirja, mille veenvad alged vaadeldud töös olemas on. Et autoriotsinguile veelgi ruumi anda, teen ettepaneku hinnata koreograafia lõputöö „Kodustatud oravatest, maanteepest ja muutustest” hindele B.

MUUSIKAKRIITIKAST HERMENEUTIKA JA PSÜHHOLOOGIA NÄITEL

Meelis Ojasild

Hermeneutikaks nimetatakse tõlgendamise kunsti (ja reegleid). Eelkõige käib see kirjanduse kohta. Samas on nii kirjandusel kui muusikal üsna palju ühist. Püüan järgnevalt analüüsida muusikakriitika ülesandeid hermeneutika näitel.

Hermeneutika kui „teaduse” esilekerkimisega on seotud eelkõige kaks tõika. Esimene oli kiriku reformatsioon 16. sajandil, mille käigus muutus eriti oluliseks piibli interpretatsioon: kellel on õigus — kas katoliku kiriku tõlgendustel või lahku lõonud reformistidel (luterlastel, kalvinistidel jne)? Teine oluline sündmus on seotud põhiseaduslike demokraatlike riikide tekkega Euroopas. Ka siin on olulised seaduste tõlgendamise viisid ja n-ö korrektne tõlgendamine, kuna inimeste õigused sõltuvad sellest. Hermeneutika on

Luubi All on kultuuriajastamise foorum — sisuliselt sõltumatu, kvaliteetne ja paindlik kultuurikajastamise foorum, mis baseerub noortel kui ühiskondlikul tulevikupotentsiaalil ja millel on kultuurikriitika alane hariduslik tugistruktuur kursuste, avalike seminaride ja konkursi näol.

seega välja kasvanud eelkõige piibliuurimisest ning vähemal määral ka juurast.

Kui rääkida tänapäevasest arusaamast hermeneutikast, siis väidetavalt leiab kaks eri suunda, mis on omavahel justkui lepitamatud. Hans-Georg Gadamer on välja toonud, et tekstide tõlgendamisel on suur tähtsus eelarvamustel (*preliminary conceptions*). Tema meelest jääb teksti alati midagi tõlgendajast endast: teksti tuleb paigutada küll (ajaloolis-kultuurilises) konteksti, kuid tõlgendus on kõigest ühisosa nende kahe horisondi — tõlkija ning autori omade — vahel.

Eric Donald Hirsch Jr. väidab teiselt poolt, et tõlkijal on võimalik vabaneda oma eelarvamustest ning tuua välja teksti tegelik tähendus. Seda suunda võiks tinglikult nimetada historitsistlikuks. Hirschi meelest on objektiivsus võimalik ja peabki olema võimalik, sest tõde otsides (nagu seda Gadamer teeb) muutub tekst lihtsalt instrumendiks ja me ei mõista teksti ennast (tema enda tingimustel).

Neid suundi võiks tinglikult nimetada ka introvertseks ja ekstravertseks. Esimese puhul on tähelepanu eelkõige tõlkija minal ning teise puhul objektile. Mõlemad väidavad, et neil on õigus. Seda võiks nimetada umbes sama suureks lahkkeliks kui Platoni ja Aristotelese vaheline.

Pealtnäha on need vastuolud lahutamatud. Ühe eesmärk on otsida tõde ning teisel tähendust. Sama võib tegelikult väita ka muusikakriitika kohta — üks kriitik püüab otsida tõde (kas antud teos ja selle esitus ütleb meile midagi tõest), teine aga pigem tähendust (kas teos ja selle esitus tähendab midagi meie jaoks). Loomulikult on muusikakriitika juures veel rohkem aspekte, kuid need ülaltoodud vastuolud on minu meelest peamised.

Kui teksti tõlkimine on psühholoogilist laadi (introverdid otsivad tõde ja ekstravertid „õiget” suhet objektiga), siis tekib küsimus, kuidas neid omavahel lepitada. Neil kahel suunal on aga üks ühisosa — mõlemad uurivad sama teksti. Tekst ongi see kriitiline punkt, mis on nii ühisosaks, kuid ka aluseks lahkkelidele.

Kriitika kui kriitiline analüüs on piiratud. See on piiratud nii tõlkija psühholoogia kui ka meetoditega, mida selleks kasutatakse, kuna see rõhub ainult teadusele. Siin võib peituda aga üks lahendus. Mis oleks, kui muusikakriitika oleks sümbolistlik või allegooriline? Kui kriitika looks ise uue teose (müüdi) ning ei püüaks otsida ei tähendust ega tõde?

Millegipärast toob see automaatselt meelde n-ö vanad targad õpetajad (Ida traditsioonis), kes mitte ei anna konkreetset nõu, vaid räägivad allegooriates ja sümbolites, et mitte eksitada — las igaüks leiab ise oma tõe, tee ja tähenduse.

Kas muusikakriitika ei võiks sedasama teha? Selle asemel et näida objektiivse või subjektiivsena (mis on mässitud poleemikasse, kuid peidetud analüütilise mõtlemise teadusliku krooni taha), pakkuda välja hoopis ühisosa. Luues ise uue müüdi või teose, mitte proovides seda tõlgendada sõna-sõnalt, mis on psühholoogiliselt võttes nii ehk naa tupiktee.

Selle juures kerkiks üles mitu huvitavat küsimust. Kõige tähendusrikkam oleks ehk järgmine: kas me kaotame midagi sellega, kui kriitika muutuks ise teoseks?

Minu vastus on pigem ei. Ma usun, et kirjanduslik käsitlus väldiks otseseid hinnanguid (millel on nagunii kaheldav väärtus, kuna inimesed on erinevad) ning teisalt looks teksti, millel oleks isemoodi suhe iga lugejaga. See vabastaks ka kriitiku enese oma valearusaamade kütkest, lastes teadvustamatusel näidata teed sinna, kuhu analüütiline mõtlemine paratamatult ei ulatu.

